

האוניברסיטה העברית בירושלים
הפקולטה למדעי הרוח
החוג לבלשנות

נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:
השדה הסמנטי 'שמיעה'
בתרגום החומש לוולשית:
עיון פורמאלי-מבני

עבודה סמינריונית במסגרת לימודי מוסמך
מנחה: אריאל ששה-הלוי
מגיש: יודה רונן

ירושלים, קיץ 2011

וויליאם מורגן

דיוקן פריי-דמיון, ט. פריי-תרך, 1907

Ac efe a gymmerth lyfr y cyfammod, ac ai
darllenodd lle y clywe y bobl, a dywedafant ni
a wnawn, ac a wñandawn yz hyn oll a lefarodd
yz Arglwydd.

ויקח ספר חבליה ויקרא
באזניה גם ויאמר לכל
אשר דבר יתוה נעשה
ונשמע

מימין: שמות 24:7 מכתב-יד לנינגרד, 1008/9

משמאל: שמות 24:7 מתרגומו של מורגן, 1588

תוכן-עניינים

1	o	הקדמה	
	0.1	מתודולוגיה ובסיס תיאורטי	1
	0.1.1	בחירה פרדיגמטית ותרגום	1
	0.1.2	וולשית ועברית מקראית	2
	0.1.3	סוג מושא-המחקר וסוג העבודה המדעית	3
	0.1.4	פרוצדורה וסדר העבודה	5
6	0.1.5	שדות סמנטיים ודרך פורמאלית למיפויים בטקסט מתורגם	
	0.1.6	לקסיקוגראפיה, שדות סמנטיים והטקסט	7
	0.1.7	הצדקה של התיאור	8
	0.2	הקורפוס	8
	0.2.1	מהדורות	10
13	1	השדה הסמנטי 'שמיעה'	
	1.1	מקרים שבהם הבחירה בלקסמה מנוטרלת תחבירית	13
	1.1.1	שְׁמַע + מילת-יחס	14
		מתן-שם: יְשַׁמְעֵאל	15
	1.1.2	שְׁמַע + תוכן	16
		שְׁמַע + כִּי	17
		שְׁמַע + אֶמֶר	19
	1.1.3	שְׁמַע + מושא+בינוני	20
21	1.2	מקרים שבהם הבחירה בלקסמה אינה מנועה תחבירית	
	1.2.1	שמיעה במשפט	22
	1.2.2	רשימות-חושים	23
	1.2.3	הפרת-נדרים	24
	1.2.4	המקרים הנותרים: חלוקה לפי הערכיות	26
		מושא אפס / פועל עומד	26

	33	מושא בינויי	
	33	מושא 'קול'	
	37	מושא 'דָּבַר'	
	39	מושא 'הָלוֹם'	
	40	מושא 'תְּלִנָּה'	
	41	מושא 'מְשַׁפֵּט' ו'חַק'	
	42	מושאים נוספים	
	46	סביל	
	47	קאוזטיב	
	48	'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע'	1.3
	50	תקבולות	1.4
51		שימוש ב־clywed ו־gwzando שלא בתרגום שְׁמַע	1.5
	51	לתרגום 'בְּאֲזְנֵי'	1.5.1
	54	שאר המקרים	1.5.2
56		תרגום 'שְׁמַע' שלא ב־clywed או gwzando	1.6
	56	שמיעה כהבנה של שפה זרה	1.6.1
	58	מקרים ספורדיים	1.6.2
	59	פתיחת-דברים בקריאה 'שְׁמַע!'	1.7
	62	לקסמות קרובות ל'שְׁמַע'	1.8
	62	שְׁמַע	1.8.1
	65	שְׁמַע	1.8.2
	65	שְׁמַע	1.8.3
67		2 סוף-דבר	
	67	כיווני-מחקר נוספים	2.1
71		3 נספח: דוגמאות	
	71	שְׁמַע + מילת-יחס	3.1
	71	בְּ-	3.1.1
	76	אֶל-	3.1.2
	81	לְ-	3.1.3

פרק 0

הקדמה

אבסטרקט

תיאור היחס בין התרגום הוולשי של החומש (1588) לבין המקור העברי במסגרת השדה הסמנטי 'שמיעה'. בחינה של אופן התרגום של הפועל 'שָׁמַע' (שמתורגם בעיקר בשתי לקסמות וולשיות: gwando ו-clywed) ושל פעלים קרובים. תיאור החוקיות הקיימת בטקסט, תוך כדי בחינה מדוקדקת של כלל המופעים, והעלאת שאלות מתודולוגיות.

מתודולוגיה ובסיס תיאורטי 0.1

בחירה פרדיגמטית ותרגום 0.1.1

אחת מאבני-היסוד של הבלשנות הסטרוקטורלית, על הזרמים השונים שבה, היא עקרון הבחירה בין סימנים לשוניים העומדים בניגוד (אופוזיציה) הדדי. יצירת המבע הלשוני, שלו ביטוי לינארי (parole), כרוכה בסדרה של בחירות מתוך המצאי שבמערכת הלשונית (langue).

לוי [Levy (1967)] מציג מודל לתהליך התרגום (translating) כתהליך של קבלת החלטות – סדרה של סיטואציות שבהן על המתרגם לבחור בין אלטרנטיבות שונות; כאשר מול המתרגם נמצא ביטוי לשוני בשפת-המקור, עליו לבחור את אופן התרגום שלו מהמצאי הלשוני שבשפת-היעד. את הבחירות האלה לוי משווה למשחק, ובכך (ובבחירת השם 'decision process' לאפיון תהליך התרגום) הוא פותח אפשרות להשוואה עם הענף תורת-המשחקים במתמטיקה, השוואה שלדעתי יש בה פוטנציאל מעשיר לבלשנות.

לאור השוני הרב בין המערכות הלשוניות שבשפות השונות, תהליך התרגום רצוף בחירות כאלה, הנובעות מההבדלים שבין המכניזמים הלשוניים (בכל תחומי-הלשון: בתחביר, בלקסיקון, בפונולוגיה (בשמות, לדוגמה) וכד').

וולשית ועברית מקראית

0.1.2

אחד התחומים המעניינים — והשנויים במחלוקת — בבלשנות קלטית הוא היחס שבין המשפחה הקלטית ובין המשפחה האפרו-אסייתית (חמיתו-שמית):¹ האם היה מגע בין הלשונות? האם מדובר בסובסטרטום? האם הדמיון הוא טיפולוגי גרידא ומה תכונותיו? האם אכן באמת קיים דמיון מובהק בין הלשונות האלה, העולה על הדמיון הכללי שבין לשונות אנושיות? — אלו שאלות שהתשובה להן לעולם אינה בלשנית-אקדמית בלבד, ותמיד הינה בעלת משקל רגשי.

בעבודה סמינריונית זו אנסה להאיר במקצת פינה אחת שבמגע בין הוולשית, לשון קלטית, ובין העברית המקראית, לשון שמית; מגע שהוא ב'סובסטרטום', אם כי לא כזה היסטורי, אלא טקסטואלי — תרגום החומש לוולשית.

בשנת 1588 יצא לאור בפעם הראשונה תרגום מלא של כתבי־הקודש היודו-נוצריים לוולשית, בידי ויליאם מורגן (1545–1604), שתרגום משפות־המקור, עברית² ויוונית³, בהיכרות עם תרגומים אנגליים בני־התקופה והתרגומים הקלאסיים: תרגום־השבעים והוולגטה.⁴ בכל הנוגע לברית הישנה, מצב־דברים זה מעניין, לאור מיעוט התרגומים האחרים לשפות וורנקולריות באירופה שהתבססו על הטקסט העברי במישרין ולא תרגמו, מכלי שני, מתרגום־השבעים או הוולגטה.

בכמה דוגמאות שסוטות מהסיסטמיטיות הרגילה השוותי, כדי להבין טוב יותר את מצב הדברים, עם התרגומים הקלאסיים ועם שני תרגומים אנגליים בני התקופה, שגם בהם תורגמה הברית הישנה ישירות מעברית: Geneva Bible (1560) ו־Bishops' Bible (1568), עם רוויזיה ב־1572).

מבחינת הדיאכרוניה של השפה הוולשית, התרגום נמצא בקו־התפר שבין הוולשית המודרנית המוקדמת (Cymraeg Modern Cynnar) וזו המודרנית המאוחרת (Cymraeg Modern Diweddar); למעשה, ההשפעה של תרגום כתבי־הקודש על השפה היא גורם חשוב באופן החלוקה של השלבים הדיאכרוניים, שהוא בלשני-חיצוני מטבעו. השפה

¹ ר', לדוגמה, ששה-הלוי [SHISHA-HALEVY (2003)] בהשוואה של וולשית ומצרית ויונחלינג [JONGELING (2000)] בהשוואה של וולשית ועברית מקראית, וכן מלומדים מוקדמים יותר, דוגמת יוליוס פוקורני (Julius Pokorny) ותלמידו היינריך ואגנר (Heinrich Wagner), וכן ג'ון מוריס-ג'ונס (John Morris-Jones), שהיה הראשון בתקופתנו להצביע על קשר (בתקופתנו, בבניגוד לתפיסות ימיבינימיות נאיביות שקשרו את כל הלשונות לעברית).

² מקומה של הארמית לא נוגע לענייננו; העבודה מוגבלת לחומש בלבד.

³ תהא השפה שבה נכתבו ספרי הברית החדשה במקור (Urtext) אשר תהא, היוונית היא שפת־המקור בפועל מנקודת־ראות מאוחרת, מבחינת העובדות הנגישות לנו.

⁴ מידת ההשפעה של התרגומים בהם נעזר מורגן ראויה לבחינה מעמיקה. השפעה זו יכולה לשמש כהסבר בחלק מהמקרים שבהם יש חריגות מהסיסטמיטיות הרגילה בתרגום. נראה שהתרגומים שמשו בעיקר לביאור הטקסט העברי; באיזו מידה? — מחקר מיוחד דרוש כדי לענות על השאלה הזאת.

שבתרגום ספרותית, ומכמה בחינות מליצית וארכאית⁵, ויש בה תכונות יחודיות רבות (ר') הנקודה הראשונה ב־0.1.3).

מהעובדה שהטקסט מתורגם במישרין עולה תועלת רבה למחקר השוואתי בין העברית המקראית והולשית בת־התקופה.⁶ אם נחזור ללוי [Levy (1967)], תהליך הבחירה שעשה מורגן היה בהתבסס על הטקסט העברי, לפי המצאי הולשוני. בעבודה זו אבחן את השדה הסמנטי 'שמיעה' בתרגום הולשוני של החומש⁷; חלק־הארי של בחינה זו הוא בהתבוננות באופנים השונים שבהם תורגם הפועל העברי 'שמע' (הלקסמות הולשיות שמשמשות לכך הן gwzando ו־clywed) ותיאורם המבני.

סוג מושא־המחקר וסוג העבודה המדעית

0.1.3

לא בכדי כתבתי שמושא הבחינה שלנו הוא השדה הסמנטי בתרגום הולשוני ועיקר העבודה הוא בתיאור. אבאר, ראשון ראשון ואחרון אחרון:

- טורי [Toury (1995): c. 1] מציע השקפה לפיה תרגומים הם עובדות בתרבות היעד. אמנם עיקר המיקוד שלו הוא תרבותי, אך נוכל להעתיק השקפה זו לתחום הולשוני: טקסט מתורגם הוא טקסט שיש לבחון במסגרת שפת־היעד ומחקר בלשוני של טקסט כזה הוא מחקר של המערכת הולשונית הפנימית הנגלית מתיאור מבני שלו. זאת, כמובן, מבלי לעצום עין מול הטקסט המקורי והיות הטקסט מתורגם (ועל־כן בעל תכונות מיוחדות⁸). תיאור משווה של האופנים שבהם תורגמו יסודות מסויימים שבטקסט המקורי הוא תיאור מונחה־היעד, גם אם הוא יוצא מתוך הטקסט המקורי: זה תיאור של הבחירות שעשה המתרגם כשפגש באותו יסוד במקומות שונים בטקסט. אפשר לחקור טקסטים מתורגמים לגמרי במנותק מהמקור, כמקור עבור עצמם⁹, אך בחינה משווה שלהם עם המקור יכולה להעשיר את הבנתנו הן את תהליך התרגום, הן את הטקסט המתורגם והן את הטקסט המקורי (במשקפיו של המתרגם). לכן, האופן שבו ממויינות

⁵מובהק במיוחד מבנה המשפט הנורמלי בטקסט, המכונה 'abnormal sentence' בספרות הבלשנית...

⁶דייויס [Davies (1916)] כתב מאמר בכתב־העת Y Beirniad שנראה שהיה יכול להיות רלוונטי במיוחד לענייננו: Beibl Esgob Morgan a'r Beibl Hebraeg (התנ"ך של הבישופ מורגן והתנ"ך העברי). לצערי לא הצלחתי למצוא עותק נגיש.

⁷בדקתי את הממצאים שלי גם בשאר התנ"ך באופן ספורדי ואקראי (בחרתי באקראי פסוק מהקונקורדנציה ובחנתי את האופן שבו הוא תורגם): ההכללות שניסחתי על בסיס החומש מקבלות תוקף נוסף מכך שהן מתאימות גם לספרים אחרים בתנ"ך. לעניין צמצום הקורפוס, ר' 0.2.

⁸דוגמאות לכך בתרגומים לעברית החדשה מאנגלית ניתן לראות בהעתקה של מבנים תחביריים אנגליים, ביחידות לקסיקליות שמשמשות באופן מיוחד בתרגום, ובתרגום ביטויים אידיומטיים באנגלית שאין להם מקבילה פשוטה בעברית ('good old John' כדוגמה). ההשפעה ניכרת יותר בתרגומים גרועים, מילוליים מדי, אך היא קיימת בהחלט גם בתרגומים טובים.

⁹ואכן ההיסטוריה זימנה טקסטים רבים שנשתמרו בתרגום בלבד, והמקור אבד.

הדוגמאות בעבודה מביא בחשבון לא רק את הטקסט הוולשי, אלא גם את זה העברי. אתן משל: התרגום הוא גשר שקצותיו עומדים בשתי גדות של נהר (=שפת-המקור ושפת-היעד); גשר שלא עומד באופן יציב בשני קצותיו על שתי הגדות הוא גשר שסופו ליפול — כך גם בחינה של תרגום חייבת לתת את הדעת על שתי גדות הנהר, המקור והתרגום.

כאשר מדובר בטקסט מתורגם, ההכרה בחשיבות של תיאור מבני ושיטתי של טקסט יחיד והמבנה הלשוני שלו באופן עצמאי (Spezialgrammatik)¹⁰ מקבלת משנה-חשיבות. הלשון הנחקרת — לשון-התרגום של מורגן לטקסט המקראי — שונה הרי שוני מהותי מהוולשית בת-התקופה¹¹. זאת משתי סיבות: הן מעצם היות הטקסט מתורגם (ובפרט מעברית, על ההשפעות הלשוניות הספציפיות הנובעות מהתכונות הלשוניות שלה), והן מהמשקל התרבותי של הטקסט ו'נטל-הסטנדרטיזציה' שתרגום כזה מקבל על עצמו¹². בשל קדושתם והחשיבות שניתנת לדיוק בתרגום, תרגומים של כתבים קדושים נוטים להיות מילוליים ולהשתמש בדגמים שמבוססים על אלה שבטקסט המקורי, גם אם הם לא דווקא טבעיים בשפת-היעד.

- הבלשנות הסטרוקטורלית היא בראש ובראשונה מדע מתאר (דסקריפטיבי), ולא מסביר. (וודאי שאינה פוסקנית, פרסקריפטיבית). מול הבלשן נמצאים הנתונים (בדרך-כלל בצורה של קורפוס), והוא מנתח ומארגן אותם בשיקול-דעת ומוצא ומנסח חוקיות ומבנים. רק אז אפשר, אולי, לנסות ולהעז להציע הסבר. יש טעם גם בפרישה של מצאיי-העובדות בצורה מאורגנת מבלי לתאר חוקיות מושלמות: מושא המחקר הבלשני מורכב ביותר, ולא תמיד ניתן להוציא מסקנות חדות ונקיות לגמרי¹³.

¹⁰ ר' מילותיו של היילמסלב [HJELMSLEV (1969): p. 16], שמסכמות את לב-לבה של מטרת העבודה הבלשנית בכמה שורות, שכל מילה בהן חשובה וראויה להתייחסות:

The objects of interest to linguistic theory are texts. The aim of linguistic theory is to provide a procedural method by means of which a given text can be comprehended through a self-consistent and exhaustive description.

¹¹ מוטב שאומר 'הוולשיות בנות-התקופה', שהרי אין אחידות לשונית בין סוגי-טקסט שונים ובין דיאלקטים (ושאר 'לְקָטִים') שונים, גם אם, כמובן, קיימים קווי-דמיון ביניהם.

¹² בעניין זה ר' המאמר הביקורתי של פוקס [FOWKES (1993)]. תהא ההשפעה של תרגום כתבי-הקודש (על המשקל הדתי, התרבותי והחברתי שלהם) על הסטנדרט הוולשי הספרותי — בסופו של דבר, במבט לאחור — גדולה או קטנה, 'נטל-הסטנדרטיזציה' שהיה נתון על כתפיו של מורגן היה משמעותי בכל מקרה מנקודת-מבט, ולכך בעלת השפעה על המבנה הלשוני. נטל סוציולינגוויסטי נוסף, הקשור הדוקות לזה הנדון, הוא זה של גורלה של הלשון הוולשית; ר' אדוארדס [EDWARDS (1968)] ורוטקינז [WATKINS (1961): p. 243] (לא עלה בידי למצוא עותק של זה האחרון).

¹³ למעשה, תיאור חלק ונקי 'מדי' יש בו כדי להחשיד את התיאור בפשוט-יתר ובי-עיגול פינות.

לענייננו: מלאכת התרגום של מורגן ארכה זמן רב, והתוצאה, כצפוי, לא מראה אחידות מוחלטת. המתרגם אינו מכונה, אלא אדם, ואין לצפות ממנו לסיסטמטיות מושלמת; לכן, תיאור של המערכת מחייב הבאת מקרים 'יוצאים מן הכלל' בחשבון. בנוסף, אמנם הגבלתי את עצמי לחומש בלבד (ר' §0.2), אבל גם החומש עצמו לא עשוי מקשה אחת מבחינה לשונית או טקסטואלית, ובנוי מחלקים שלהם מבנים שונים ומגוונים.

עם זאת, בפועל, כשמסתכלים על הכח ההסברי ועל מידת ההתאמה של התיאור לממצאים, ברור שהמערכת המוצעת כאן אכן תואמת היטב את מצב הדברים. בנוסף, לא רק שהתיאור עומד בהתאמה עם הממצאים, אלא שמשתקפת כאן מערכת עדינה של הבחנות, שמוכיחות הבנה מעמיקה של מורגן את הטקסט המקראי. אני מקווה שבעבודה זאת אצליח לא רק לשכנע את הקורא בתקפות התיאור המוצע, אלא גם להציג את היופי, הדיוק, ודקות ההבחנה שבתרגום המרשים הזה.

פרוצדורה וסדר העבודה

0.1.4

במאמרו 'The Jerusalem School of Linguistics and the Prague School' מציג רון [Rosén (2005): pp. 46–47] את סדר העבודה של הבלשן — בידוד הסביבות המנטרלות כשלב קודם בהכרח לתיאור אלו שבהן ניגוד פונקציונאלי קיים — כלחם-חוקה של האסכולה הירושלמית:

[...] So we isolated the cases of neutralization and archi-elements first, in order to be able to effectively examine the functions of the forms under scrutiny in conditions of genuine opposition and selectability. We may state with quite some satisfaction that this procedure, the preliminary isolation of neutralization environments prior to engaging in any attempt at uncovering functions, and especially on the levels superior to phonology, has become standard procedure in our school, [...]

בין אם נשתמש במונח 'ניטרול' ובין אם לאו¹⁴, על המשמעות התיאורטית הנובעת מכך, ההגיון הבריא הוא להתחיל בתיאור הסביבות הפשוטות יותר (בהן אין ניגוד) לפני אלו המורכבות יותר (בהן יש מערכת של ניגודים), ככלל.¹⁵

¹⁴ ר' בארי (Barri (1979) להתנגדות.

¹⁵ כלל-אצבע נוסף, שהולך יד ביד עם זה המדובר, הוא להתחיל את המלאכה בבירור הליבה, ה-core, ורק אז להמשיך בעבודה על הפריפריה. לאחר השלב של איסוף הדוגמאות הרלוונטיות למחקר עומדת בפני הבלשן מסה גדולה מאוד של מקרים. ללא מיון שיטתי שלהם בסדר הגיוני אי-אפשר לבצע עבודה בלשנית אפקטיבית וראויה. הדבר נכון בכל סוג של עבודה מדעית, ולא רק בזה הבלשנית.

על-פי עקרון-עבודה זה תחילה ניפיתי שלוש סביבות תחביריות¹⁶ בטקסט העברי בהן 'שָׁמַע' מתורגם ללקסימה וולשית יחידה (§1.1): 'שָׁמַע + מילת-יחס' (§1.1.1), 'שָׁמַע + תוכן' (§1.1.2) ו-'שָׁמַע + מושא+בינוני' (§1.1.3). לאור העובדה שהדוגמאות רבות (למעלה מ-80 עבור הסביבה הראשונה ו-14 עבור השניה; אך רק 5 עבור השלישית) ומערכתיות, אין ספק שלא מדובר בהעדר-ניגוד מקרי שנובע ממגבלות ההיקף של הקורפוס.

שדות סמנטיים ודרך פורמאלית למיפויים בטקסט מתורגם

0.1.5

לעיסוק בקשרי-משמעות בשפה היסטוריה ארוכה, אך טריר ([TRIER (1931)] ו-[TRIER (1934)]) היה הראשון להגדיר את מושג ה'שדה' ולקבוע מונחים.

בין היחסים השונים שבסדרות אסוציאטיביות, סוסיר¹⁷ [DE SAUSSURE (1983): c. II.5.3] מונה גם אסוציאציה על דרך הדמיון בין המסומנים, ונותן כדוגמה את (enseignement, instruction, apprentissage, éducation, ... בצרפתית. זהו, הרי, השדה הסמנטי של ההוראה. ההקשר הסוסיריאני חשוב כאן, שהרי הגדרתו של איבר במסגרת היחסים האסוציאטיביים נובעת מהניגוד שלו עם איברים אחרים במערכת. לשון אחר: הגדרתו של איבר בשדה סמנטי היא עניין של ניגוד בעל-משמעות. חשוב להבדיל כאן בין הצמד 'יחסים סינטגמטיים: יחסים אסוציאטיביים' שאצל סוסיר, לבין 'יחסים סינטגמטיים: יחסים פרדיגמטיים' שאצל בלשנים מאוחרים יותר שפיתחו את התורה, דוגמת היילמסלב [HJELMSLEV (1969): c. 17] ו-[HJELMSLEV (1970): p. 33] ובמקומות רבים נוספים).

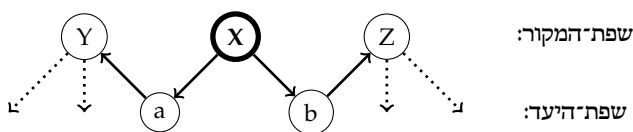
היילמסלב [HJELMSLEV (1969): c. 13], כשהוא בוחן את שני צדי הסימן הלשוני, מציג, לצורך העניין, את האופנים השונים שבהם שפות שונות מחלקות מחלקות סמנטיות שונות (כך green-blue-gray-brown באנגלית לעומת gwyrdd-glas-llwyd בוולשית ו-træ-skov בדנית לעומת Baum-Holz-Wald בגרמנית ולעומת arbre-bois-forêt בצרפתית). עבודה על טקסט מתורגם נותנת כלים ישירים להשוואה כזו: ניתן לבדוק באילו אופנים תורגם יסוד מסויים בשפת-המקור לשפת-היעד, ואילו יסודות משפת-המקור מתורגמים ליסוד מסויים בשפת-היעד. על תהליך הגילוי הזה ניתן לחזור כמה פעמים:¹⁸

- נתבונן ב-X בשפת-המקור ונראה שהוא מתורגם ב-a וב-b לשפת-היעד במקומות שונים בטקסט.

¹⁶ אמנם סביבה — כל עוד מוגדרת היטב — לא מוגבלת להגדרה תחבירית פשוטה בלבד, דוגמת הסביבות ב-1.1, אבל סביבות תחביריות (בניגוד לכאלו לקסיקליות, נרטיביות, פרגמטיות ואחרות) פשוטות יותר להגדרה חדה.

¹⁷ לצורך העניין 'סוסיר' משמעו הקורס, כפי שפורסם.

¹⁸ דיאגרמה (מתחילים מ-X וממשיכים עם החצים):

- נבחן מה מתורגם ל-a ול-b ונראה — לדוגמה — שמדובר ב-X ו-Y, ו-X ו-Z, בהתאמה.
- נתבונן ב-Y וב-Z בשפת המקור ונראה באילו אופנים הם מתורגמים, וחוזר חלילה על התהליך...

התהליך הזה — 'פינג-פונג' — נעשה בעבודה זו, כאשר ה'שורש' (או ה'זרע'¹⁹) שלנו הוא 'שָׁמַע'²⁰ בטקסט העברי. זהו לא רק כלי פרקטי למציאת דוגמאות רלוונטיות, אלא גם הצדקה להגדרת שדה סמנטי.²¹

לצורך מציאת הפסוקים הרלוונטיים בטקסט העברי נעזרתי באבן-שושן [ÉVEN-ŠOŠĀN (1977–1980)].

אם לתמצת, אנו פועלים לפי שיטה מוגדרת-היטב מבחינה פורמאלית בתיאור המבנה (הסטרוקטורה, כחלק מהמערכת — הסיסטמה — הלשונית) של השדה הסמנטי 'שמיעה': בטקסט וולשי המתורגם מעברית, החומש. זו, הרי, הכותרת של העבודה: 'נְעֻשָׁה וְנִשְׁמָע': השדה הסמנטי "שמיעה" בתרגום החומש לוולשית: עיון פורמאלי-מבני.

מושג מרכזי מאוד בתיאור המבנה של שדות סמנטיים הוא מושג ה(אי-)אפיון ((un)markedness). היחסים בין הסימנים הלשוניים שמהווים ביחד את המערכת הסמנטית שבענייננו — וכן באופן כללי יותר במבנה של מערכות סמילוגיות — הם יחסים שבהם יש איבר לא מאופיין ואיברים מאופיינים. כמו שנראה בהמשך (§1.2), בניגוד clywed:gwzando האיבר הלא-מאופיין הוא clywed, וזה המאופיין הוא gwzando.

לקסיקוגרפיה, שדות סמנטיים והטקסט

0.1.6

לכאורה, באופן מסורתי, בעבודה כמו זאת, שעוסקת בתיאור שדה סמנטי, ה'חלון' שבו יש לבחון את הדוגמאות הוא ברמת הלקסמה, או לכל היותר ברמת המשפט. אין טעות גדולה מזו! כמו שנראה פעמים רבות בעיסוק בדוגמאות השונות, היכולת להוציא מסקנות והכללות טובות מהממצאים מצד אחד והיכולת לבחון את אותן מסקנות והכללות במקרים ספציפיים — אלו תלויות באופן מכריע בלקיחת טקסט נרחב בחשבון. מבחינה זאת, למרות שלכאורה היקף הטקסט הרלוונטי לכל דוגמה הוא זה שעוטף את הלקסמה הנבחרת, בפועל העיסוק כאן קרוב לבלשנות-הטקסט מבחינות רבות: הבנה של דוגמה בבידוד אינה אפשרית כלל במקרים רבים — התחום אותו יש לבחון נע בין פסוקים בודדים לקטעי-טקסט גדולים בהרבה. דוגמה יפה לכך ניתן לראות בדוגמה 54, שתחולתה למעשה היא פרק שלם (ר' עמ' 28).

בנוסף, חשוב לציין גם שהיסודות הנחקרים אינם 'מילים' (לא בהגדרה אורתוגראפית, מורפולוגית או אחרת). כמו שנראה בהמשך, לערכיות ולקולוקציות יש מקום מכריע בתיאור התחום הנדון.

¹⁹ 'seed', מונח הקיים במדעי-המחשב למטרות דומות: זה שממנו מתחילים בתהליך מוגדר-היטב. ²⁰ במתכוון, כדי להגביל את ההיקף של העבודה, צמצמתי את הבדיקה בעיקר לפעלים. ברור לי שעבודה שלמה ומקיפה יותר תהיה חייבת לכלול לא רק את כל התנ"ך אלא גם צורות נוספות.

²¹ ר' §0.1.7, וכן הערה 10 בעמ' 4 ובפרט המילים 'procedural method'.

הטקסט המקראי מגוון מאוד, ולסוגי-טקסט שונים תחביר שונה — דקדוק שונה — וכן מערכת שונה של לקסיקון. דוגמאות לתת-מערכות דקדוקיות וההשפעה שלהן על העיסוק כאן אפשר לראות ב-1.1.1§, בתת-הסעיף 'ישמעאל' (עמ' 15) וב-1.7§.

הצדקה של התיאור

0.1.7

בהנתן תיאור בלשני של טקסט (ר' הערה 10 בעמ' 4) איך נוכל לבחון האם הוא תיאור מתאים, האם הוא מוצדק? תחילה, ננסה לפסול אותו על בסיס היותו לא self-consistent (כלומר, הוא מכיל סתירות פנימיות) או לא exhaustive (כלומר, חלק מהעובדות הרלוונטיות הושמטו). גם אם התיאור יעמוד בשני המבחנים האלה, אין די בכך. תיאור טוב צריך לשפר ולעדן את ההבנה שלנו את הטקסט ('... can be comprehended ...'). כולי תקווה שבעבודה זו הצלחתי להבהיר במעט את הסוגיה הנדונה ולהביא להבנה טובה יותר ומדוייקת יותר של הטקסט הוולשי והיחסו לזה העברי.²²

בעבודה על טקסט מתורגם, הבנה מעמיקה יותר של התרגום יכולה גם לעזור לנו, באופן עקיף, להבין את הטקסט המקורי, כפי שהוא משתקף בעיני המתרגם.²³ למה הדבר דומה? לשבירת קרן-אור במנסרה: תהליך התרגום יכול לפרק מה שנראה כיחיד, אחיד ובלתי-פריק ולפרוט אותו באופן כזה שאולי יתן לנו מושג טוב יותר — או לפחות פירוש נוסף — על הטקסט המקורי.²⁴

הצדקה נוספת לזהותם של האיברים בשדה הסמנטי 'שמיעה' ניתן לראות בתקבולות בטקסט המקראי, שמעידות על הקשר הסמנטי שבין צד אחד של התקבולת וצדה השני (ר' 1.4§).

אם וכאשר ארחיב את תחום המחקר לתיאור חושים נוספים, אוכל להצדיק את בחירת ה'זרעים' בטקסט העברי באמצעות רשימות-חושים שיש במקרא (ר' 1.2.2§ וכן 2.1§).

הקורפוס

0.2

כאמור לעיל, הקורפוס המתואר בעבודה זו הוא החלק הראשון, החומש, מהתרגום המלא הראשון של כתבי-הקודש היודו-נוצריים לוולשית, בידי ד"ר וויליאם מורגן (William Morgan, בישופ בל'אנדאב (Llandaf) ובל'אנלוי (Llanelwy), שיצא לאור בשנת 1588 (ועל כן מכונה 'Beibl 1588' בוולשית). מורגן למד עברית ויוונית ושפות נוספות בטרם ניגש לתרגום. תרגום התנ"ך נעשה מהטקסט העברי; ראיות לכך ניתן לראות הן מכתביהם של בני-התקופה

²² בעבודה כלולות כל הדוגמאות שמצאתי. אני מקווה שלא נשמטה מעיני אף דוגמה.

²³ זה, כמובן, לא רעיון חדש; ר' לדוגמה מגילה 3a בתלמוד הבבלי: אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב מאי דכתיב [נחמיה 8:8] ויקרא בספר תורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא ויקראו בספר תורת האלהים זה מקרא מפורש זה תרגום ושום שכל אלו הפסוקין ויבינו במקרא אלו פסקי טעמים.

²⁴ בהקשר המקראי ראוי כמובן להזכיר את המקום המרכזי של תרגומי התנ"ך לארמית, ובראשם תרגום אונקלוס, כצורה של ספרות פרשנית, ואת הספרות שנכתבה עליהם.

והתייחסויות מאוחרות יותר והן מתכונותיו הלשוניות של התרגום (דוגמת הבראיזמים שלא קיימים בתרגומים הקלאסיים ובתרגומים האנגליים בני-התקופה).²⁵ למעשה, נראה שהעותק העברי של התנ"ך ששימש את מורגן שרד, עם הערות בכתב-ידו!²⁶

בשנת 1620, כ־32 שנים אחרי פרסום התרגום מ־1588 וכ־16 שנים לאחר מותו של מורגן, הבישופ ריצ'רד פארי (Richard Parry) פרסם מהדורה מחודשת של התרגום, בשיתוף עם ד"ר ג'ון דייויס ממלוייד (John Davies o Fallwyd). במהדורה הוכנסו שינויים רבים, חלקם לשם התאמה לתרגום האנגלי של המלך ג'יימס שיצא בינתיים (בשנת 1611); היא מכונה 'Beibl 1620' בוולשית. על-בסיס המהדורה הזאת הודפסו המהדורות המאוחרות יותר, עד לימינו (לדוגמה: [MORGAN (1955)]), ורבים מתייחסים דווקא אליה כאל 'התנ"ך של מורגן'. המהדורה הזאת לא מתאימה לצרכינו משלוש סיבות:

- העובדה שהטקסט נערך. בדיוק כמו בטקסטים מודרניים, עבודתו של העורך מקשה מאוד על עבודתו של הבלשן. מערכת לשונית אחרת, זו של העורך, מתנגשת בזו של המחבר והתוצאה סבוכה ומקשה על המחקר הלשוני בכך שהיא 'מלכלכת' את הנתונים.
- השינויים שהוכנסו אינם עקביים. בחינה השוואתית של המהדורות מראה בביורר חוסר סיסטמטיות בשינויים: יסוד מסויים לפעמים הוחלף באחד, לפעמים באחר ולפעמים נשאר על כנו, בלי חוקיות ברורה.
- ההשפעה של התרגום האנגלי שיצא בין המהדורות הוולשיות פוגעת ביכולת להשוות באופן ישיר עם הטקסט העברי.

לכן בחרתי לדבוק במהדורה הישנה מ־1588 ([MORGAN (1588)]).

הבחירה בצמצום היקף המחקר לחומש בלבד, ולא לתנ"ך העברי כולו, היא פרקטית בלבד. על-פי אבן-שושן ([ÉVEN-ŠOŠÁN (1977–1980)] מופיעות בכלל התנ"ך 1159 דוגמאות ל'שָׁמַע'. ודאי שיש מבין הדוגמאות שמופיעות בנביאים ובכתובים דוגמאות שיכולות לאתגר, לשפוך אור או לחדד את התיאור המערכתי המוצע, אך רובן המוחלט טריוויאלי ולא מאתגר או מוסיף דבר לתיאור. הטקסט של החומש מספיק ארוך ומגוון כדי להוציא מסקנות ברורות.

²⁵ למידע על התרגום, ובפרט על כך שהתרגום נעשה מהשפות המקוריות, ר' אדוארדס [EDWARDS (1968)]. מורגן [MORGAN (1988)] ולוי [LEVI (1876)].

²⁶ לצערי לא הצלחתי למצוא מהדורת פקסימילה נגישה של הספר. המצאותו של העותק כיום מוזכרת אצל [MORGAN (1988): c. 2, fig. 2], בצירוף צילום מוקטן מאוד של דף ממנו (תחילת פרשת קרח), שצורף לשער האחורי בעבודה זו. עיון מעמיק יותר בתרגום ידרוש השוואה של העותק שעמד מול מורגן עם מהדורות אחרות וקריאה של ההערות (ר' §2.1).

מהדורות

0.2.1

הספרייה הלאומית הוולשית הקימה אתר חשוב בשם 'Drych Digidol'²⁷ ('מראה דיגיטלית'), בו ניתנת, בין השאר, גישה חופשית למהדורות פקסימילה דיגיטליות של כתבי-יד, ספרים מודפסים עתיקים ועוד. בין אבני-החן נמצא גם צילום דיגיטלי של עותק של התרגום של מורגן שהודפס בשנת 1588! העותק הזה הוא המקור לטקסט הוולשי בעבודה זו, והוא הוקלד כמות שהוא^{28 29}.

גם בהתייחסויות למהדורה מ-1620 השתמשתי בצילום של ספר מהמהדורה הראשונה, ממאגר פקסימיליות חשוב לא פחות, ה-'Early English Books Online' (ר"ת: EEO³⁰): [MORGAN (1620)].

עבור הטקסט העברי, המהדורה שהשתמשתי בה היא ה-'Westminster Leningrad Codex' (ר') [WLC] בביבליוגראפיה).

הערות טכניות

- משמעות סימון מספר-פסוק בכוכבית בדוגמאות היא שיש הבדל במספור הפסוק הזה במהדורות והתרגומים השונים. בדרך-כלל מדובר בהזחה של פסוקים ספורים.
- הסימון של האלמנטים המקבילים בקו תחתי בדוגמאות מיועד רק כדי לסייע בהתמצאות כללית, להדגיש את החלק הרלוונטי ביותר בדוגמה, ואין לו תוקף בלשני. במבנים מורכבים, הסימון הוא על היחידה המרכזית בלבד.
- סימון '←' מיד לאחר דוגמה מציין התייחסות אל הדוגמה המדוברת. בחלק מהסעיפים יש התייחסות אל כלל קבוצת הדוגמאות בראש הסעיף ולאחריה מודפסות הדוגמאות עצמן ברצף (עם הפרדה ב-◇ ◇ ◇ ◇ ◇), כאשר אחרי חלקן מופיע הסבר נקודתי ב-'←'.

<http://www.llgc.org.uk/?id=digitalmirror&L=1²⁷>

²⁸כל שגיאה בהקלדה מקורה בי. בצעתי הגהה על הטקסט המוקלד, אבל יתכן שנשארו טעויות. בכמה מקומות בהם הדפוס לא ברור סימנתי '???' במקומות שבהם כתובה צורה לא רגילה ציינתי '(sic)': אין כאן יוהרה (כאומר 'המתרגם או הסדר טעה'), אלא רק סימון שלא מדובר בטעות שלי בקריאה או בהקלדה.

²⁹הערה טכנית שולית: עקב תקלה טכנית שהבחנתי בה מאוחר מדי, יתכן שחלק מהרצפים של שני s (כלומר, ff), מיוצגים כ-f אחת בטקסט של התרגום מ-1588, בספרים בראשית ושמות בלבד. אין בכך נזק ממשי לקריאת-הטקסט (מה גם שהצירוף ff נדיר יחסית, וקוצר ל-s בסטנדרטים אורתוגראפיים מאוחרים יותר, כמו גם עיצורים כפולים אחרים שאינם th ו-iz) ותיקון של הטעות היה מצריך עבודה רבה מאוד של הקלדה כפולה של הפסוקים; לכן, לא טרחתי לתקן. כאמור, שאר הספרים לא הושפעו מהתקלה.

³⁰<http://eebo.chadwyck.com/>; במאגר מופיעים גם ספרים שהודפסו באנגליה בשפות שאינן אנגלית.

- כאשר נכתב בעבודה 'שָׁמַע' הכוונה היא ללקסמה, ולא לצורה מורפולוגית מסויימת ('פרפקט', גוף שלישי יחיד, בניין קל). הבחירה בצורה המילונית המנוקדת מטרתה רק להבהיר שמדובר בפועל הזה (הניקוד חשוב בפרט ב־§1.8).
- לאור הריבוי בדוגמאות למבנה 'שָׁמַע + מילת-יחס' (למעלה מ־80) והפשטות היחסית שלו, הדוגמאות למבנה לא מופיעות בגוף־הטקסט אלא בנספח (§3), כדי להקל על הקריאה. שאר הדוגמאות מופיעות בגוף־הטקסט, כאשר הדוגמאות בכל תת־סעיף מסודרות לפי סדר הופעתן בתנ"ך.
- בשל אופיה הלא־לינארי של המערכת הלשונית, ה־langue, תיאור שהוא לינארי לגמרי אינו אפשרי. בעבודה מופיעות הפניות רבות, שפונת קדימה ואחורה. השתדלתי להקל על הקריאה במידת האפשר, אבל דפדוף קדימה ואחורה הכרחי לקריאה שלמה של העבודה (ההפניות אינן 'קישוטים'): יש נקודות שנשענות על דברים שהופיעו בעמודים הקודמים או שיופיעו בעמודים שלאחריהן.
- בטקסט הוולשי תוספות משל מורגן מצויינות בסוגריים רבועים; כך במקור.³¹
- בשל מגבלות הדפוס, אני מניח, הריווח בטקסט הוולשי בין המילים לא תמיד ברור ואחיד בשורות צפופות. בשורות כאלה השלמתי רווחים שהושמטו אחרי סימני־פיסוק, וכן רווחים בין מילים במקומות שבהם אין ספק שבשורה מרווחת הַפְדָּר היה מרווח.
- העבודה נכתבה כך שגם אדם שלא יודע וולשית יוכל לקרוא אותה ולהבין את רובה המוחלט, ובפרט את החלקים היותר חשובים. עם זאת, לא מצויין בכל דוגמה האם clywed הוא שמופיע או gwzando; הקורא שאינו בקיא בוולשית יוכל להשתמש בכלל־האצבע הבא, גם כשהמורפולוגיה הוולשית גורמת לכך שבמבט מבחוץ אי־אפשר לזהות את המילה כצורה של clywed/gwzando³²: ב־gwzando תמיד מופיעה האות ³²2, וב־clywed היא לא מופיעה כלל.

³¹ בהערת־אגב אגיד שבדיקה מה ואיך נוסף ונגרע בטקסט הוולשי היא בעיני נושא מעניין: נראה שבחלק מהמקומות מדובר בביאור, בחלקם מדובר בהשפעה של תרגומים אחרים, ובחלקם התוספת היא תוצאה של הממשק בין העברית והוולשית וההבדלים המבניים בין שתי השפות. הנקודה האחרונה מעניינת בהקשר של המילוליות שבתרגום כתבי־הקודש (ר' הנקודה הראשונה ב־§0.1.3): נשאלת השאלה מה מורגן ראה כמתאים לשינוי והתאמה בלי ציון בסוגריים ומה הוא ראה צורך לציין. בהקשר זה ר' קידושין 49a בתלמוד הבבלי: ר' יהודה אומר המתרגם פסוק כצורתו הרי זה בדאי והמוסיף עליו הרי זה מתרף ומגדף.

³² כך, לדוגמה ב־glybu, שהיא צורה של clywed.

³³ R rotunda (R מעוגלת) — צורה של האות r שמופיעה אחרי אותיות מסויימות, ביניהן w.

פרק 1

השדה הסמנטי 'שמיעה'

המקבילות הוולשויות ל'שִׁמְעַ' העברית בטקסט הן שתיים — gw2ando ו-clywed — מלבד כמה מקרים חריגים שידונו בהמשך (§1.6). מצב כזה מזמין, כמובן, בחינה של ההבדל ביניהן: הדיסטריבוציה ביניהן והניגוד הפונקציונאלי ביניהן.

כאמור (§0.1.4), נתחיל בתיאור הסביבות התחביריות שבהן אין ניגוד בבחירה בין clywed ו-gw2ando בתרגום 'שִׁמְעַ' (§1.1) ולאחר מכן נתאר את המקרים בהם קיים ניגוד (§1.2). אחר-כך, יפורטו המקרים מסוג 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע' (§1.3) והמקרים שבהם שמיעה מופיעה במבנים של תקבולת מקראית (§1.4), יתוארו המקרים שבהם אין חפיפה בין 'שִׁמְעַ' ובין clywed ו-gw2ando (כאשר אלו האחרונים מתרגמים לא את זה הראשון (§1.5) וכאשר זה הראשון מתורגם שלא באלו האחרונים (§1.6)), תתואר סביבה תחבירית-רטורית מיוחדת שבה 'שִׁמְעַ' שונה מבשאר הדוגמאות (הומונימיה) (§1.7) ויוצגו לקסמות שקרובות ל'שִׁמְעַ' (§1.8).

מקרים שבהם הבחירה בלקסמה מנוטרלת תחבירית

1.1

עובדה מעניינת מאוד — שאפשר לראות מקבילות לה גם במקרים רבים אחרים בניתוח בלשוני, כאשר ישנן סביבות שבהן קיים ניגוד בין איברים בפרדיגמה מסויימת וישנן סביבות 'מנטרלות' — היא שלמרות שבסביבות שאפרט בסעיף הזה אין ניגוד clywed:gw2ando, עדיין המקרים שבהם יש שימוש בלעדי ב-clywed מתאימים מבחינה סמנטית למקרים שבהם נבחר clywed מתוך clywed:gw2ando (וכך גם עם gw2ando, בהתאמה); כלומר, כמו שנראה בהמשך (§1.2), clywed כשמיעה חושית פשוטה, ו-gw2ando כשמיעה עם אפיון נוסף:

- ב-1.1.1 § (שִׁמְעַ + מילת-יחס) דוגמאות רבות לשמיעה כציות: gw2ando.
- ב-1.1.2 § (שִׁמְעַ + תוכן) שמיעה חושית של מלל: clywed.
- ב-1.1.3 § (שִׁמְעַ + מושא+בינוני) שמיעה של נקסוס¹: clywed.

¹ר' הסעיף המדובר לדיון בשאלה האם אכן מדובר כאן בשמיעה של נקסוס בכל המקרים.

ב־1.2 § אדון בניגוד clywed:gwzando; ב־2.1 § ארחיב על השאלה התיאורטית העולה מההתאמה הסמנטית הקיימת גם כאשר ניגוד פורמאלי לא קיים.

שְׁמַע + מילת־יחס

1.1.1

ככלל, הצירוף 'שְׁמַע + מילת־יחס' בטקסט העברי מתורגם ל־gwzando ar בטקסט הוולשי. מילות־יחס בטקסט העברי בסביבה הזו הן שלוש:² ב־3.1.1 §; דוגמאות 211 עד 246), אֶל־ (3.1.2 §; דוגמאות 247 עד 284) ו־לִּי־ (3.1.3 §; דוגמאות 285 עד 295). כולן מתורגמות לאותו מבנה וולשי; כלומר, ההבדל במילת־יחס אינו בא לביטוי בתרגום, שמשמש במילת־יחס יחידה, ar.

מלבד דוגמאות־נגד ספורות, שנדונות כל אחת במקומה, gwzando ar מתרגם רק את 'שְׁמַע + מילת־יחס'; כלומר, התרגום כאן הוא אוטומטי (המרה פשוטה של מבנה עברי למבנה וולשי) ובלעדי (המבנה הוולשי משמש רק להמרת אותו מבנה עברי). כל הדוגמאות האלה, ארבע במספר, בעלות תכונות מיוחדות (כלומר, הן בכל מקרה לא דוגמאות 'רגילות', כמו הרוב המוחלט של הדוגמאות), שאולי עוזרות להבין את הסטייה (ר' הסבר אחרי כל אחת מהדוגמאות, במקומו, וכן הנקודה האחרונה ב־2.1 §):

- דוגמה 25: מבנה תחבירי יחידאי עבור 'שְׁמַע' בקורפוס.
- דוגמה 63: ה־arno ar ('על' + גוף שלישי זכר) הוא תוספת של מורגן, בסוגריים רבועים, כנראה כדי להבהיר.
- דוגמה 80: מושפע, ככל הנראה, מ'שְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־קוֹל הַנְּעָר' באותו הפסוק.
- דוגמה 92: דומה ל־80.

אמנם אנחנו עוסקים בטקסט הוולשי ויחסו לזה העברי (ר' 0.1.3 §), אך ראוי לתת את הדעת על התכונות הבאות בטקסט העברי (יתכן, כמוכן, שהמצב שונה מחוץ לחומש):

- 'שְׁמַע + ב־' מצטרף אך ורק אל 'קול' עם סיומת־קניין או בסמיכות עם שם־עצם. בכל המקרים האלה 'קול' מתורגם ב־llais שמשוייך בהתאם, מלבד בדוגמה 226, שם יש שימוש ב־llef. ההבדל במושא לא נובע מהתרגומים שהיו לפני מורגן; בכלם יש שימוש באותו מושא שמשמש באופן רגיל ל'קול' — φωνή בתרגום־השבעים, vox בוולגטה ו־voyce בתרגומים האנגליים. סביר להניח, אם כך, שהמוטיבציה לשוני נובעת מהסמנטיקה של הבכי. כך קורה גם במקרים נוספים שבהם שמיעה של 'קול' מתורגמת ב־llef: דוגמה 6, שם יש הרמת־קול (derchafu ... llef) וקריאה (gweiddi); דוגמה 52, שם יש נתינת־קול בבכי (roddi llef mewyn wylofain); ודוגמה 84, שם יש

²הדוגמאות מעמ' 71 ואילך.

צעקה (gweiddi). הדברים לא פשוטים ונקיים: בדוגמה 93, שהיא בעלת מבנה דומה ל-84, מופיע llais.³

- מכל 38 הדוגמאות של 'שָׁמַע + אֶל-', לעומת זאת, רק אחת מצטרפת אל 'קול' (דוגמה 248). מלבד זאת, המבנה מצטרף אל כינויי-גוף, שמות פרטיים, שמות-עצם שמציינים דיבור ושמות-עצם שמציינים דוברים.
- 'שָׁמַע + לְ-' מצטרף אל 'קול' עם סיומת-קניין או בסמיכות עם שם-עצם ואל כינוי גוף ראשון יחיד, כאשר כל הדוגמאות לזה האחרון הן מויקרא 26.

לאור הסיסטמטיות שבחלוקה המתוארת לעיל, ולאור ריבוי השימוש ב'קול' גם שלא במשמעותו הלקסיקלית ('שחיקה של הערך הלקסיקלי'), אפשר להסיק שמדובר כאן — בסביבה של שמיעה, בקולוקציה עם 'שָׁמַע' — ביסוד דקדוקי (גרמטיקלי) שמתווך בין פועל-השמיעה ומושא-השמיעה (שאליו 'קול' משויך); כלומר, זהו מקרה של גרמטיקליזציה של היסוד הלקסיקלי 'קול'. התרגום מעתיק לרוב את הצורה העברית הזאת, ומגוון בכמה מקומות בלקסמה (שברוב המקרים מתורגמת ב-llais). אי-אפשר, כמובן, להסיק דבר מכך על טקסטים שנכתבו במקור בוולשית ועל התחביר והלקסיקון שלהם: ללשון מתורגמת, כאמור (§0.1.3), תכונות משל עצמה. לעניינו, ר' גם §1.2.4 (מושא 'קול' ישיר, עמ' 33).

מתן-שם: יִשְׁמַעְאֵל

כאמור, 'שָׁמַע + מילת-יחס' מתורגם ב-gwzando ar. מקרה חריג יחיד, מתוך עשרות רבות, הוא דוגמה 247, שמתורגמת למבנה עם clywed שלו מושא ישיר. הדוגמה הזאת היא מופת של 'יוצא מן הכלל המעיד על הכלל'. נתבונן בדוגמה; למען נוחות הקריאה, אני משכפל אותה כאן —

<p>Dywedodd hefyd angel yz Arglwydd wzthi hi, wele di yn feichiog, a thi a ef- cozi ar fâb, ac a elwi ei enw ef Ifmael: canys yz Arglwydd a glybu dy gyftudd di.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאָךְ יְהוָה הַגָּד הָרָה וְיִלְדָּהּ בְּיוֹמָהּ וְקָרָאתָ שְׁמוֹ יִשְׁמַעְאֵל כִּי-שָׁמַע יְהוָה אֶל-עֲנִיָּהּ: אָל-עֲנִיָּהּ:</p>
--	--

לכאורה, נראה שהדוגמה הזאת חורגת מהכלל האמור 'שָׁמַע+מילת-יחס ← gwzando ar', אך אם נתבונן בתוכן הדוגמה כולה, ולא רק בסינטגמה המצומצמת, נווכח שמולנו מקרה מיוחד. זהו סוג-טקסט מיוחד, שמופיע פעמים רבות בתנ"ך: פירוש של שם שניתן. ה'שָׁמַע' שב'שָׁמַע יְהוָה אֶל-עֲנִיָּהּ' אינו מנותק מהקשר פירוש-השם. ניתן להסביר את הבחירה ב-clywed במקרה דנן בכך שה'שָׁמַע' כאן, שנמצא ביחס תחבירי (של תחביר נתינת/פירוש-שם) עם ה'ש-מ-ע' שב'יִשְׁמַעְאֵל', מתייחס לא לביטוי הקונקרטי שלו ב'שָׁמַע יְהוָה אֶל-עֲנִיָּהּ' אלא אל הלקסמה כישות אבסטרקטית-לשונית ('ש-מ-ע'), ולכן, כאשר עמד הפסוק הזה לתרגום מול מורגן,

³ בשני המקרים התרגומים האחרים אחידים: *voyce* ו-*φωνή*, ובלטינית כינוי-הגוף nos; ההבדל בתרגום 'וְנָשַׁע' מיושר במהדורה משנת 1620 מבחינת הלקסמה (gweiddi), אך ההבדל בתרגום 'קול' נשאר על כנו.

1
בראשית
16:11

הוא בחר באיבר הלא-מאופיין, הגנרי ביותר, בניגוד clywed:gwando, דהיינו clywed (ר' §1.2 ו-0.1.5 § לדין ב(אי-)אפיון בענייננו). אם אכן זה המקרה, מדובר בדקות-הבחנה גבוהה מאוד בתרגום; אישית, אני מוצא את הדיוק הזה חלק מהיופי של התרגום הוולשי של מורגן. עבור הקורא הוולשי שאינו יודע עברית (קהל-היעד של התרגום), ההגיון הפנימי שבפסוק הזה, כמו כל שאר הפסוקים שבהם יש נתינת/פירוש-שם, לא מובן: הוא לא רואה את הקשר שבין Ifmael (יִשְׁמַעֵאל) ו-clywed a glybu dy gyftudd di canys y2 Arglwydd (כִּי-יִשְׁמַע יְהוָה אֶל-עַנְיָד). הבעיה הזאת קיימת בכל תרגומי התנ"ך⁴; קיימים תרגומים שמוסיפים על הפירוש שבטקסט פירוש מילולי לשפת-היעד (בסוגריים, בדרך-כלל). קיימים בתנ"ך כמה שמות שפירושם קשור לשמיעה. ברובם לא מופיע פירוש, כך שלא נוכל להעזר בהם לחיזוק הטענה. הנה הם:

אֲזַנִּי (במדבר 26:16), אֲזַנְיָה (נחמיה 10:10), אֶלְיִשְׁמָע (במדבר 1:10), הוֹשָׁמַע (דברי-הימים א' 3:18), יֶאֱזַנְיָה (ירמיה 35:3), יִשְׁמַעְיָה (דברי-הימים א' 12:4), מִשְׁמַע (דברי-הימים א' 4:25), שְׁמַע (נחמיה 8:4), שְׁמַע (דברי-הימים א' 11:44), שְׁמַעָה (שמואל ב' 13:3), שְׁמַעָה (דברי-הימים א' 12:3), שְׁמַעִי (שמואל ב' 16:5), שְׁמַעְיָה (מלכים א' 11:22).

שם שכן מפורש הוא שמו של שמעון, בדוגמה 4, שמתורגם בשימוש ב-clywed. מקרה זה לא יכול לעזור לנו בחיזוק הטענה דלעיל, כיוון שבכל מקרה הוא היה מתורגם ב-clywed, בדומה לכל הדוגמאות מהמבנה 'שמע + כי' (ר' §1.1.2). בחלק מהספרות על שמות תנ"כיים שמו של שמואל נקשר עם שמיעה. עם זאת, בין אם יש בכך אמת ובין אם לאו⁵, הפסוק שבו מפורש שמו לא יכול לעזור בחיזוק הטענה:

וַיְהִי לְתַקְפוֹת הַיָּמִים וַתְּהַר תְּנָה וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל כִּי מִיְהוָה שְׂאֵלָתָיו: A bu o fewn cylchoedd dyddiau feichiogi o Hannah, ac efco2 ar fab, a hi a alwodd ei enw ef Samuel: canys gan y2 Arglwydd y dymunais ef [eb y hi.]

2
שמואל א'
1:20

למרות שהשמות שקשורים לשמיעה לא יכולים לעזור בחיזוק הטענה, דרך אחרת לעשות זאת, דרך הטענה מחקר מיוחד, היא בדיקה האם באמת מורגן בוחר באופן סיסטמתי לקסמות לא מאופיינות בתרגום פירוש שמות. מחקר כזה צריך לקחת בחשבון הן תיאור מלא של אופן התרגום של נתינת ופירוש שמות ביחס למקור והן ניתוח של שדות סמנטיים ומיפוי האיברים ה(לא-)מאופיינים בהם. זה תחום מרתק, אבל הוא נמצא מחוץ לתחום העבודה הזאת.

שמע + תוכן

1.1.2

הצירוף 'שמע + תוכן' מתורגם, בכל המקרים שבהם הוא מופיע, בשימוש ב-clywed.

⁴ וכן בתרגומים של ספרים בניימינו בהם ניתנת חשיבות לשמות.

⁵ ודרי יש עיין ב'שמע', וב'שמואל אין'.

רוב הדוגמאות מושלמות ב'כי + פסוקית', וכמה בצורות של השורש 'א-מ-ר'. נתבונן באופן שבו תורגמו הצורות השונות:

שמע + כי

את המבנה המקראי הזה מתרגם מורגן בכמה צורות, לפי טיבה של פסוקית ה'כי':

- פסוקיות פעליות מתורגמות בשימוש באינפיניטיב וולשי (שהוא that-form): דוגמאות 3, 5, 6, 9 ו-13. בדוגמה 5 נוסף אגנס, בסוגריים מרובעים, במבנה + i' אינפיניטיב; בדוגמאות 6 ו-9 האגנס מסומן במילת-היחס o; בדוגמה 13 הוא מסומן במבנה של סמיכות; בדוגמה 3 לא מופיע אגנס (המקור פאסיבי (נְשָׁבָה)).
- בדוגמה 12 משמשת צורה קונוורביאלית עם bod לתרגום 'בָּא'. ככל הנראה מורגן פירש את הצורה העברית כבינוני (כך מתורגמים גם הבינוניים שבדוגמה 11). בתרגומים האחרים מופיעה הצורה הרגילה:
- תרגום-השבעים: καὶ ἤκουσεν ὁ χανανὶς βασιλεὺς ἀραδὸς κατοικῶν κατὰ τὴν ἔρημον ἣλθεν γὰρ ἰσραὴλ ὁδὸν ἀθαρὶν [...]
- הוולגטה: quod cum audisset Chananeus rex Arad qui habitabat ad meridiem venisse scilicet Israhel per exploratorum viam [...]
- תנ"ך'ז'נבה: When King Arad the Canaanite, which dwelt toward the South, heard tel yt Israel came by the way of the spies, [...]
- תנ"ך-הבישופים: And when kyng Arad the Chananite which dwelt towarde the south, hearde tell that Israel came by the way that the spyes had founde out, [...]
- בדוגמה 7 יש במקור משפטי-ישות + אדוורב לוקטיבי (יִשְׁ-שָׁבַר בְּמִצְרַיִם), שמתורגם בשימוש ב-bod + אדוורב לוקטיבי (fod yd yn y2 Aipht).
- בדוגמאות 4, 8 ו-11 מופיע mai: אלו משפטים שמניחים ומבנים פוקאליים.
- דוגמה 10 שונה מהשאר: 'כי' מתורגם (ומפורש) לא כציין של תוכן, אלא כפתיחה לפסוקית-טיבה. כך גם בתרגומים האנגליים, שנראה שהשפיעו כאן על התרגום הוולשי (גם בשימוש בסוגריים):
- תנ"ך'ז'נבה: But Moses saide vnto the Lorde, When the Egyptians shall heare it, (for thou broughtest this people by thy power from among them)
- תנ"ך-הבישופים: And Moyses sayde vnto the Lorde: Then the Egyptians shall heare it, (for thou broughtest this people in thy might from among them.)

Pan glybu Ab2am gaeth-gludo ei gâr yna efe a arfogodd oi hyffozddus [weifion] y rhai a anefyd yn ei dŷ ef ddau naw, a thzychant, ac a ymlidiodd hyd Dan.

וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אַחִיו וַיִּרְק אֶת־חֲנִיכָיו
לְיַדֵּי בֵיתוֹ שְׂמֹנֶה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף
עַד־דָּן:

[3
בראשית
14:14]

A hi a feichiogodd eilwaith, ac a eforodd ar fâb, ac a ddywedodd: am glywed o'2 Arglwydd mai câs [ydwyf] fi, am hynny y rhoddodd efe i mi hwn hefyd: a hi a alwodd ei enw ef Simeon.

וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע יְהוָה
כִּי־שָׁנְאוּהָ אֲנֹכִי וַיִּתֶּן־לִי גַם־אֶת־זֶה וַתִּקְרָא
שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן:

[4
בראשית
29:33]

Yna Jacob a glybu [i Sichem] halogi Dina ei ferch, ai feibion ef oeddynt gyd ai hanifeiliaid yn y maes: am hynny Jacob a dawodd afôn hyd oni ddaethant hwy [ad2ef]

וַיַּעֲקֹב שָׁמַע כִּי טָמְא אֶת־דִּינָה בָתּוֹ וּבְנָיו הָיוּ
אֶת־מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה וַהֲחָרַשׁ יַעֲקֹב עַד־בָּאָם:

[5
בראשית
34:5]

A phan glywodd efe dderchafu o honofi fy llef, a gweiddi: yno efe a ffoawd, ac a aeth allan, ac adawodd ei wifc yn fy ymmyl i.

וַיְהִי כִשְׁמַעוֹ כִּי־הִרְיַמְתִּי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב
בְּגֶדוֹ אֶצְלִי וַיָּנֶס וַיֵּצֵא הַחוּצָה:

[6
בראשית
39:15]

Dywedodd hefyd, wele clywais fod yd yn y2 Aipht, ewch i wared yno, a phzynnwch i ni oddi yno, fel y bôm fyw, ac na byddom feirw.

וַיֹּאמֶר הֲגַה שְׁמַעְתִּי כִּי יִשְׁשַׁבֵּר בְּמַצְרַיִם
רְדוֹ־שָׁמָּה וּשְׁבֵרוּ־לָנוּ מִשָּׂם וְנַחֲתֶה וְלֹא נָמוּת:

[7
בראשית
42:2]

Hwythau a ddarparafant eu hanrheg, erbyn dyfod Joseph ar hanner dydd: o blegit clywfent mai yno y bwyttaent fwyd.

וַיְלִינוּ אֶת־הַמְּנַחָה עַד־בּוֹא יוֹסֵף בְּצִהְרֵיִם כִּי
שָׁמַעוּ כִּי־שָׂם יֹאכְלוּ לֶחֶם:

[8
בראשית
43:25]

A chzedodd y bobl: a phan glywfant ymweled 'o2 Arglwydd a meibion Ifrael, ac iddo weled eu gozthzymder, yna hwynt a ymgrymmafant, ac a addolafant.

וַיֵּאָמְרוּ הָעָם וַיִּשְׁמַעוּ כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עֵנָנִים וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:

[9
שמות
4:31]

10
במדבר
14:13

Yna y dywedodd Mofes wrth y2 Arglwydd, felly y2 Aiphthaid a glywent (canys oi myfc hwynt y dygafit y bobl ymma i fynu yndy (*sic*) nerth.)

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם כִּי־הִעֲלִיתָ בְּכַחַךְ אֶת־הָעַם הַזֶּה מִמִּצְרָיִם:

11
במדבר
14:14

A [rhai] a ddywedant i bzeffwylwy2 y tir hwn: (canys clywfant mai tydi Arglwydd fodd??? ym myfc y bobl ymma, ac mai ti Arglwyd (*sic*) fyd??? yn ymddangos [id-dynt] wyneb yn wyneb, a bod dy niwl di yn aros arnynt, a'th fod ti yn myned oi blaen hwynt mewn colofn niwl y dydd, ac mewn colofn dân y nôs.)

וַאֲמָרוּ אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת שָׁמְעוּ כִּי־אָתָּה יְהוָה בְּקִרְבֵּי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר־עִיַן בְּעֵינֵי נְרָאָה | אָתָּה יְהוָה וְעַנְנְךָ עֹמֵד עֲלֵהֶם וּבַעַמֵּד עֲנֵן אֶתָּה הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וּבַעַמִּוֹד אֵשׁ לַלַּיְלָה:

12
במדבר
21:1

A bzenin Arad y Cananead pzeffwilydd y dehau a glybu fod Ifrael yn dyfod [rhyd] ffodd y2 fpiwy2, ac a ryfelodd yn erbyn Ifrael, ac a gaeth-gludodd gaeth-glud oddi arno.

וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּדְעָרְדִּי יוֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב מִמֶּנּוּ שָׁבִי |

13
במדבר
22:36

A chlybu Balac ddyfod Balaam, ac efe a aeth iw gyfarfod ef i ddinas Moab: y2 hon [fydd] ar ardal Arnon, y2 hon [fydd] ar gw2r y terfyn.

וַיִּשְׁמַע בָּלַק כִּי בָא בַלְעָם וַיֵּצֵא לִקְרָאתוֹ אֶל־עִיר מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־גְּבוּל אַרְנֹן אֲשֶׁר בְּקִצְהַ הַגְּבוּל:

שמע + א-מר

בכל ארבע הדוגמאות (שלוש כאן + דוגמה 18) מופיע *dywedyd*, המתאים ל'א-מר' המקראי. הדוגמאות מעטות מדי בתת-הקורפוס שנבחר מכדי לתאר חוקיות ברורה. בדיקה מקיפה יותר תדרוש לא רק הרחבה של הקורפוס לכל התנ"ך, אלא גם התייחסות למערכות של פעלי-הדיבור ושל ציטוט (ר' גולדנברג [GOLDENBERG (1991)], לדוגמה).

◇ ◇ ◇ ◇ ◇

14
בראשית
37:17

A'r gŵ2 a ddywedodd cychwnnafant oddi ymma, o blegit *clywais* hwynt yn dywedyd, awn i Dothan: [...]

וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים גְּלָהָה דִּתְיִנָּה [...]]

← מושא גוף שלישי רבים (hwynt) + קונוורב (*dywedyd*) — לתרגום הקומפלקס 'אמרים' — שלאחריו הציטוט בתיווך גראפי בלבד (פסיק).

A Pharao a ddywedodd w2th Jofeph, b2euddwydiais freuddwyd, ac nid [oes] ai deonglo ef: ond myfi a glywais ddywedyd am danat ti, y gw2andewi freuddwyd iw ddeonglu.

וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלַמְתִּי וּפְתַר אֵין אֲתוֹ וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לְפִתְרֹת אֲתוֹ:

15
בראשית
41:15

← משלים אינפניטיב (dywedyd) שלאחריו הציטוט מצויין ב-'(ש-').

Pan glywech am vn o'th ddinafoedd, y rhai y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn eu roddi it i dzingo ynddynt, gan ddywedyd:

כִּי־תִשְׁמַע בְּאֶתֶת עֲרִיף אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְשִׁבְתְּ שָׁם לֵאמֹר:

16
דברים
*13:13

← gan ddywedyd מקביל מבחינה מבנית ל'ל-אמר'.

שמע + מושא+בינוני

1.1.3

הצירוף מתורגם, בכל המקרים שבהם הוא מופיע, בשימוש ב-clywed. בדוגמאות 18–21 הבינוני הוא של פועל של השמעת-קול⁶ (בדוגמאות 18, 19 ו-21 'מְדַבֵּר', שמתורגם ב-'yn llefaru'; בדוגמה 20 'בְּכָה', שמתורגם ב-'yn wylu'). בדוגמה 17 אמנם הסמנטיקה של 'מְתַהַלֵּךְ' לא קשורה, כלקסמה, להשמעת קול, אבל כאן הצירוף הוא של קול שמתהַלֵּךְ.

מבנים דוגמת זה משמשים בשפות שונות לתיאור המצב של דבר-מה; כך, לדוגמה, בפועל verb of incom- 'למצוא' במצרית אצל פולוצקי [Polotsky (1965)], שם *gmj* הוא *gmj* verb of incom- plete predication שלא מציין מציאה כתוצאה של חיפוש, אלא מציאה של דבר-מה במצב זה וזה. clywed הוולשי שונה מ-*gmj* המצרי, אך עדיין עולה השאלה האם השומע שומע 'את X' או '(ש) X במצב זה וזה'? כלומר, האם השמיעה היא של המושא, או של הנקסוס בין המושא והבינוני. תשובה חלקית אפשר למצוא בדוגמה 21, שם העובדה המתוארת היא לא שאף עם לא שמע שקול-אלוהים מדבר מתוך אש (שמיעה של נקסוס) ונשאר בחיים, אלא שאף עם לא שמע קול-אלוהים (שמיעה של מושא, קול אֱלֹהִים) כאשר הוא מדבר מתוך האש, ונשאר בחיים. כלומר, במקרה הזה הדגש הוא על זהות המושא של 'שמע'.⁶ בירור מלא של המבנה 'מושא+בינוני' ומקבילתיו בתרגום טעון בדיקה מקיפה ומעמיקה מזאת האפשרות במסגרת העבודה הנוכחית.

⁶דרך גראפית להציג את זה היא:

נקסוס: הַשְׁמַע עִם [קול אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ] כְּאֶשֶׁר־שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיְחִי: מול

מושא: הַשְׁמַע עִם [קול אֱלֹהִים] מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כְּאֶשֶׁר־שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיְחִי:

17
בראשית
3:8

Pan glywfant lais y2 Arglwydd Dduw yn rhodio yn y2 ardd, gyd ag awel y dydd, yna y2 ymguddiodd Adda ai wzaig, o olwg y2 Arglwydd Dduw, ym myfc pzen-nau 'r ardd.

וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים מִתְּהִלָּה בְּגֵן לְרוּחַ הַיּוֹם וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הַגֵּן:

18
בראשית
27:6

Yna Rebecca a lefarodd w2th Iacob ei m2b, gan ddywedyd: wele clywais dy d2d yn llefaru w2th Efau dy frawd gan-ddywedyd.

וַרְבֵּקָה אָמְרָה אֶל־יַעֲקֹב בְּנֵה לְאִמְרֵי הַנְּהָ שְׁמַעְתָּ לִּי אֶת־אָבִיךָ מִדְּבַר אֶל־עֵשָׂו אָחִיךָ לְאִמְרֵי:

← הדוגמה הזאת נמצאת בתחום החופף ל'שמע + אמר' (§1.1.2, עמ' 19). בשתי הסביבות, שהדוגמה הזאת נמצאת על צומת בין שתיהן, משמש הפועל clywed, כך שאין התנגשות בין clywed ו-gw2ando (מעניין היה לראות מה היה קורה במקרים בהם יש התנגשות כזאת).

19
במדבר
7:89

Ac fel y2 oedd Mofes yn myned i babel l y cyfarfod i lefaru w2th Dduw: yna efe a glywe lais yn llefaru w2tho oddi ar y d2u-gareddfa, [...] ac efe a ddywedodd w2tho.

וּבָבֶל מֹשֶׁה אֶל־אַהֲלֵ מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹוֹ מֵעַל הַכַּפְּרֵת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדוּת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו:

20
במדבר
11:10

A chlybu Mofes y bobl yn wylu trwy eu tylwythau, pob vn yn nrws ei babel l: ac enynnodd dig y2 Arglwydd yn faw2, a d2wg oedd gan Mofes.

וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת־הַעַם בֹּכֶה לְמִשְׁפַּחְתָּיו אֵישׁ לְפִתַח אֹהֶלוֹ וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה מְאֹד וּבָעִינֵי מֹשֶׁה רָע:

21
דברים
4:33

A glybu pobl lais Duw yn llefaru o ganol y t2n, fel y clywaift ti, a byw o honynt':

הַשְּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מִתּוֹךְ־הָאָזְעָה כַּאֲשֶׁר־שָׁמַעְתָּ אֶתְּהָ וַיַּחֲיֵ:

מקרים שבהם הבחירה בלקסמה אינה מנועה תחבירית

1.2

עכשיו, אחרי שניפנו ממכלול הדוגמאות את אלה שבהם הבחירה בין clywed ו-gw2ando מנועה בסביבות התחביריות המדוברות, נוכל לגשת לשאר המקרים, בהם הניגוד אינו מנוע תחבירית.

'בקליפת־האגוז', הניגוד בין clywed ו-gw2ando, כפי שעולה מניתוח הדוגמאות, הוא כזה: הראשון אינו מאופיין מבחינה סמנטית, והשני כן. clywed משמעו שמיעה פשוטה: קליטה של מידע חושי אקוסטי דרך האזניים; gw2ando נושא אפיון יתר ('שמיעה+'), בדרך־כלל מטאפורה שמתבססת על מושג השמיעה (ציות, הכרעה וקבלת משפט, פירוש וכד'). את הטענה הזאת, שהיא פשוטה מאוד לניסוח, אבסס על־ידי דוגמאות רבות, שלא רק יבססו אותה אלא גם יעדנו, ידייקו וישייפו אותה⁷. כמו שנראה בהמשך, הטקסט המקראי מזמן

⁷ כך, לדוגמה, נראה אילו סוגים של '+' נמצאים ב'שמיעה+'.

מקרים רבים שבהם הקו(נ)טקסט לא משאיר מקום לספק (זו הליבה; ר' הערה 15 בעמ' 5); במקרים שבהם אפשר לפרש את הכתוב לכאן ולכאן (הפריפריה), נוכל לראות שהכלל שנוסח כאן מאפשר לנו לפרש את הכתוב בטקסט הוולשי בצורה מדוייקת יותר (וכתוצאה מכך גם את הטקסט העברי, באופן עקיף, דרך העדשה של מורגן; ר' 'משל המנסרה' ב-§0.1.7).

שמיעה במשפט

1.2.1

כל הדוגמאות שבהן 'שָׁמַע' מופיע בקונטקסט משפטי מתורגמות ב-gwzando: לא מדובר כאן בשמיעה באזניים, אלא בשקילה ובהכרעה. דוגמאות 114, 115, 236 ו-269 לא רלוונטית לענייננו, למרות המילה 'מְשַׁפְּטִים': אלו החוקים האלוהיים, לא הכרעה בדיון.

- Yna y gwzandawodd Mofes, ac y bu fodlon. וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו: [22] ויקרא 10:20
- ← הכרעה מהאל בעניין אלעזר ואיתמר. בויקרא 10:19, הפסוק הקודם זה, כתוב 'וַיִּדְבַּר אֱהֲרֹן אֶל-מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הַקָּרִיבוּ אֶת-חַטָּאתָם וְאֶת-עֲלֹתָם לִפְנֵי יְהוָה וְתִקְרָאנָה אֹתִי כְּאֵלֶּה וְאֶכְלְתִּי חֹטְאֹת הַיּוֹם הַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי יְהוָה:'.
A dywedodd Mofes wzthynt, fefwch a mi a wazandawaf beth a ozchymynno yz Ar-glywydd o'ch plegit. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֹשֶׁה עַמְדוּ וְאִשְׁמְעוּ מֵהִיצֵוּהָ יְהוָה לְכֶם: [23] במדבר 9:8
- ← הכרעה מהאל בעניין הקרבת קורבן-פסח על-ידי אנשים טמאים.
A'r amfer hwnnw y gozchymynnais i'ch barnwŷ2 chwi gan ddywedyd: gwzandewch [ddadleuon] rhwng eich b2ody2, a bernwch gyfiawnder rhwng gŵ2 ai frawd, ac ai elfron hefyd. וְאַצְוֶה אֶת-שְׁפִטֵיכֶם בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר שְׁמַע בֵּין-אֲחֵיכֶם וּשְׁפִטְתֶּם צֶדֶק בֵּין-אִישׁ וּבֵין-אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ: [24] דברים 1:16
- ← נוסף מושא (dadleuon 'מחלוקות'); התאמה של הפסוק למבנה של השפה הוולשית.
Na chydabyddwch wynebau mewn barn, gwzandewch ar y lleiaf, yn gyftal ac ar y mwyaf: nac ofnwch rhac neb, o blegit y farn fydd eiddo Duw: [...]. וְלֹא-תִכְרִיזוּ פָּנִים בְּמִשְׁפָּט פְּקוּזָן כְּגֹדֶל תִּשְׁמְעוּן לֹא תִגְדְּרוּ מִפְּנֵי-אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לְאֱלֹהִים הוּא [...] [25] דברים 1:17

← כאמור ב-§1.1.1 (עמ' 14), שימוש ב-gwzando ar מכוון ל'שמע + מילת-יחס' קיים רק בדוגמאות ספורות, כולן 'אבנורמליות' באופן נוסף על השימוש ב-gwzando ar לתרגומן. זו אחת מהן: יש כאן מבנה שהוא יחידאי בקורפוס עבור 'שָׁמַע' — 'כִּי-כִּי X-כִּי Y + שָׁמַע'. המבנה

הזה מתורגם ב-gw2ando + ar y X, yn gyftal ac ar y Y שגם הוא מופיע רק פעם אחת בקורפוס עבור gw2ando/clywed.⁸ תרגום של מבנה עברי למבנה וולשי.

26
דברים
1:17

[...] a'r pêth yz hwn a fydd rhy galed [...] וְהִדְבֵּר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי
i chwi a ddygwch attafi, a mi ai וְשָׁמַעְתִּיו:
gw2andawaf.

רשימות-חוושים

1.2.2

אם בסעיף הקודם (§1.2.1) ראינו ש'שמיעה' שהיא במובהק לא בהכרח עניין חושי גרידא — שמיעה במשמעות המשפטית — מתורגמת ב-gw2ando, עכשיו נעבור לדוגמאות שהן חושיות פר-אקסלנס; כולן מתורגמות ב-clywed. בתנ"ך מופיעות כמה פעמים רשימות של חושים ויכולות קוגניטיביות (בתיאור אלוהים אחרים, הנעדרים את היכולות האלה ובמקרים נוספים); שתיים מהן מופיעות בחומש. כדי לתת תמונה שלמה יותר ולחזק את הטענה, כללתי גם דוגמאות משאר התנ"ך.

המילה 'אֲזַנִּים' (cluftiau) מופיעה בכל הדוגמאות, מלבד דוגמה 28. ראוי לאזכור הדמיון שבין cluft ו-clywed (השורש 'אֲזַנִּים' ו'יֶאֱזִינוּ' בדוגמה 34), שלהם שורש איטימולוגי משותף.⁹ בנוסף על הדוגמאות מהתנ"ך העברי אפשר למנות גם דוגמה נוספת שמצאתי, חיצונית, ממשל הגוף ואיבריו שבאגרת הראשונה אל הקורינתים:

27
קורינתים א'
12:17

Os yz holl gozph fydde lygad, pa le y ei olon to cwma oφθαλμος ποϋ η ακοη
bydde y clywed': neu os y cwbl fydde ei olon ακοη ποϋ η οσφρησις
clywed, pa le [y bydde] yz arogliaid':

28
דברים
4:28

Ac yno y gwafanaethwch dduwiau [o] וְעַבְדְּתֶם-שָׁם אֱלֹהִים מֵעֵשָׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וְאֶבֶן
waith dwylo dŷn, [fef] pŷen, a maen, אֲשֶׁר לֹא-יִרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאֲכְלוּן וְלֹא
y rhai ni welant, ac ni chlywant, ac ni יִרְיִחוּן:
fwyttânt, ac ni aroglant.

⁸קיימות מקבילות אחרות, עם פעלים אחרים: ויקרא 24:16 ('[...] פְּגַל כְּאֲזִיחַ בְּנִקְבוֹ-שֵׁם יוֹמֵת' מול [...] lladder yn gyftal y dieithz a'r pziodoz, pan gablo efe enw [r Arglwydd.]' וכן שמות 12:19 ('[...]') ונכרחה הגפש הוא מעדת ישאל בגר ובאזרח הארץ' מול [...] yz enaid hwnnw o dozrir ymmaith o gyn- ('nulleidfa Ifrael, yn gyftal y dieithz a'r pziodoz

⁹בערך clust ב-[GPC (1967-2001)] נכתב: H. Norsegh hlust < Clt. *kloustā, cf. H. Wydd. cluas: Crn. clweas, Llyd. clevet, cf. Gwydd. cluin-, clywed נכתב: *kleu- 'clywed' ;'ear' o'r gwr. Llad. clüere, o'r gwr. *kleu- 'clywed' [...]

- Ond ni roddodd y2 Arglwydd i chwi galon i wybod, na llygaid i weled, na chluf-tiau i glywed hyd y dydd hwn. [29] דברים 29:3*
- Gwzando hyn ti bobl ynfyd, a digalon, llygaid [fydd] iddynt, ac ni welant: cluf-tiau [fydd] yddynt, ac ni chlywant. [30] ירמיה 5:21
- Trigo'r ydwyt ti fab dyn, yng-hanol tŷ anufyddgar, y rhai [y mae] llygaid iddynt i weled, ac ni welant, a chluf-tiau iddynt i glywed, ac ni chlywant: canys tŷ anufyddgar ydynt hwy. [31] יחזקאל 12:2
- Yna y dywedodd y2 Arglwydd w2thif, gofot dy galon fab dŷn, a gwel a'th llygaid, clyw hefyd a'th gluf-tiau 'r hyn oll y2 ydwyfyn ei ddywedyd w2thit, am holl ddeddfau tŷ 'r Arglwydd, ac am ei holl gyfreithiau, a gofot dy feddwl ar ddyfodfa y tŷ, ac ar bob mynedfa allan o2 cyffegr. [32] יחזקאל 44:5
- [Y mae] cluf-tiau iddynt, ac ni chlywant, ffroenau [fydd] ganddynt, ac ni aroglant. [33] תהלים 115:6
- ← שאר החושים בפס' 5-8.
- [Y mae] cluf-tiau iddynt, ac ni chlywant: nid oes ychwaith anadl yn eu genau. [34] תהלים 135:17
- ← הרשימה מתחילה בפס' 16. clywed מתרגם את 'יאֲזִינוּ' כאן; ר' §1.5 למקרים שבהם gwzando/clywed משמשים שלא בתרגום 'שָׁמַע' ור' §1.4 לדוגמאות של 'הֶאֱזִין' בקורפוס.

הפרת-נדרים

1.2.3

פרק 30 בספר במדבר עוסק בהפרת נדרים של נשים. שמיעה או אי-שמיעה של הנדר, שהוא בדיבור, עקרוניות לעניין. מדובר, אם כן, בשמיעה כקליטה של מידע חושי: האם הנדר הגיע לאזניים. כל הדוגמאות מתורגמות ב־clywed.

[35
במדבר
30:5]

A chlywed oi thâd ei hadduned, ai rhwymedigaeth, yz hwn a rwymodd hi ar ei henaïd, a thewi oi thâd w2thi: [...]

וְשָׁמַע אָבִיָּהּ אֶת־נְדָרָהּ וְאָסְרָהּ אֲשֶׁר אָסְרָהּ
עַל־נַפְשָׁהּ וְהַחְרִישׁ לָהּ אָבִיָּהּ וְקָמוּ כָּל־נְדָרֶיהָ
וְכָל־אֶסֶר אֲשֶׁר־אָסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם:

[36
במדבר
*30:6]

Ond os ei thad a bâr iddi dozri ar y dydd y clywo efe ei holl addunedau, ai rhwymedigaethau y rhai a rwymodd hi ar ei henaïd ni faif [un:] [...]

וְאִסְּהֶנָּיָא אָבִיָּהּ אֶתְּהָ בְּיוֹם שְׁמִעוֹ כָּל־נְדָרֶיהָ
וְאָסְרֶיהָ אֲשֶׁר־אָסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם
וַיְהִי וְיִסְלַח־לָהּ כִּי־הִנִּיא אָבִיָּהּ אֶתְּהָ:

[37
במדבר
*30:8]

A chlywed oi gŵ2, a thewi w2thi y dydd y clywo, yna fafed ei haddunedau: [...]

וְשָׁמַע אִישָׁהּ בְּיוֹם שְׁמִעוֹ וְהַחְרִישׁ לָהּ וְקָמוּ
נְדָרֶיהָ וְאָסְרָהּ אֲשֶׁר־אָסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ יָקָמוּ:

[38
במדבר
*30:8]

A chlywed oi gŵ2, a thewi w2thi y dydd y clywo, yna fafed ei haddunedau: [...]

וְשָׁמַע אִישָׁהּ בְּיוֹם שְׁמִעוֹ וְהַחְרִישׁ לָהּ וְקָמוּ
נְדָרֶיהָ וְאָסְרָהּ אֲשֶׁר־אָסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ יָקָמוּ:

[39
במדבר
30:9]

Ond os ei gŵ2, ar y dydd y clywo a bâr iddi dozri, ac a ddiddymina ei hadduned, yz hwn [fydd] arni, a th2aethiad ei gwefufau'r hwn a rwymodd hi ar ei henaïd: yna'r Arglwydd a fadde iddi.

וְאִם בְּיוֹם שְׁמִעַ אִישָׁהּ יִנִּיא אוֹתָהּ וְהִפְרָ
אֶת־נְדָרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִבְּטָא שְׁפָתֶיהָ
אֲשֶׁר אָסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ וַיְהִי וַיִּסְלַח־לָהּ:

[40
במדבר
*30:12]

A chlywed oi gŵ2, a thewi w2thi heb peri iddi dozri, yna fafed ei holl addunedau, a phob rhwym yz hwn a rwymodd hi ar ei henaïd a faif.

וְשָׁמַע אִישָׁהּ וְהַחְרִישׁ לָהּ לֹא הִנִּיא אֶתְּהָ וְקָמוּ
כָּל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אֶסֶר אֲשֶׁר־אָסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ
יָקוּם:

[41
במדבר
*30:13]

Ond os ei gŵ2 gan ddiddymmu ai diddymma hwynt y dydd y clywo, ni faif dim a ddaeth allan oi gwefufau, oi haddunedau, ac o rhwymedigaeth ei henaïd, [...]

וְאִסְּהֶפְרוּ יִפְרוּ אִתְּם | אִישָׁהּ בְּיוֹם שְׁמִעוֹ
כָּל־מוֹצָא שְׁפָתֶיהָ לְנְדָרֶיהָ וְלֹאֶסֶר נַפְשָׁהּ לֹא
יָקוּם אִישָׁהּ הַפְּרוֹם וַיְהִי וַיִּסְלַח־לָהּ:

[42
במדבר
*30:15]

Ac os ei gŵ2 gan dewi a dau w2thi, o ddydd i ddydd, yna y cadarnhaodd efe ei holl addunedau, neu ei holl rhwymedigaethau y rhai [oeddynt] arni, cadarnhaodd hwynt, pan dawodd w2thi y dydd y clybu efe [hwynt.]

וְאִסְּהַחְרַשׁ יַחְרִישׁ לָהּ אִישָׁהּ מִיוֹם אֶל־יוֹם
וְהָקִים אֶת־כָּל־נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אֶסְרֶיהָ אֲשֶׁר
עָלֶיהָ הָקִים אִתְּם כִּי־הַחְרַשׁ לָהּ בְּיוֹם שְׁמִעוֹ:

Ac os efe gan ddiddymmu ai diddymma וְאִסְהָפֵר יִפֵּר אַתֶּם אַחֲרַי שְׁמַעוּ וְנָשָׂא
 hwynt wedi iddo glywed: yna efe a ddwg אֶת־עוֹנָהּ:
 ei hanwiredd hi.

43
 במדבר
 *30:16

המקרים הנותרים: חלוקה לפי הערכיות

1.2.4

את המקרים הנותרים חילקתי לפי הערכיות של 'שמע'. זו חלוקה פרקטית בלבד, עניין של דרך ההצגה; חלוקה אחרת¹⁰ היא לפי התרגום: הדוגמאות שתורגמו ב-clywed מול אלו שתורגמו ב-gw2ando.

חלק מהדוגמאות הטריטוריאליות יותר הסברתי (ב-), וחלק לא טרחתי להסביר, כי הן ברורות גם בלי הסבר. בכל הדוגמאות שאינן טריטוריאליות, או אלו שיש בהן עניין מיוחד, כללתי הסבר.

מושא אפס / פועל עומד

Ac [vn] a ddywedodd, gan ddychwelyd וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלַי כְּעַתְּ תִּיָּה וְהִנֵּה־בֵּן
 dychwelaf attat yng-hylch amfer bywio- לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וְשָׂרָה שְׁמַעַת פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא
 laeth, ac wele fab i Sara dy wraig, a Sara אֶחָרָיו:
 oedd yn clywed [w2th] dd2ws y babell, a
 hwnnw [oedd] oi ôl ef.

44
 בראשית
 18:10

← שרה שמעה את מה שנאמר מיד קודם בפסוק: שׁוּב אֲשׁוּב אֵלַי כְּעַתְּ תִּיָּה וְהִנֵּה־בֵּן לְשָׂרָה
 אֲשֶׁתְּךָ.

Yna y dywedodd Sara: gwnaeth Duw i וַתֹּאמֶר שָׂרָה צָחֵק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים כָּל־הַשְּׁמַעַ
 mi chwerthyn, pob vn a glywo a chwardd יִצְחָק־לִי:
 gyd a mi.

45
 בראשית
 21:6

← אחרי הולדת יצחק והקריאה לו בשם; כל השומע את זה שיצחק נולד לה בגיל מבוגר.

Ac Abimelec a ddywedodd, nis gwybum וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ לֹא יָדַעְתִּי מִי עָשָׂה אֶת־הַדָּבָר
 i pwy a wnaeth y peth hyn: tithe hefyd הַזֶּה וְגַם־אֵתָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וְגַם אֲנֹכִי לֹא
 ni fynegaiſt i mi, a minne ni שְׁמַעְתִּי בְלַתִּי הַיּוֹם:
 [hynny] hyd heddyw.

46
 בראשית
 21:26

← לא שמע על דבר הבאר. מורגן משלים hynny.

¹⁰ בה אשתמש בקונגרס הקלטולוגי.

[47
בראשית
34:7]

Yna meibion Jacob a ddaethant o'z maes, ac wedi clywed o'honynt, ymofidiafant, a digiafant yn ddirfawr, [...]

בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ מִזְהַשְׂדֵּה כְּשָׁמְעוּ וַיִּתְעַצְבוּ
הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר לָהֶם מְאֹד כִּי־נִבְלָה עָשָׂה
בְּיִשְׂרָאֵל לְשֹׁכְבֵי אֶת־בֵּית־יַעֲקֹב וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה:

← ממשיך את שמיעת הדברים שבדוגמה 5: על אודות מה שקרה לדינה.

[48
בראשית
35:22]

A phan ydoedd Ifrael yn trigo yn y wiad honno, yna Ruben a aeth, ac a ozwed-dodd gyd a Bilha gozdderchwaig ei dâd ef, a chlybu Ifrael [hynny:] yna meibion Jacob oeddynt ddeu-ddec.

וַיְהִי בְשָׁנָן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הָהוּא וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן
וַיִּשְׁכַּב אֶת־בִּלְהָהּ פִּילְגֶשֶׁת אִמּוֹ וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל
פִּ וַיְהִי בְנֵי־יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר:

← מורגן מוסיף hynny.

[49
בראשית
37:21]

A Ruben a glybu, ac ai hachubodd ef, oi llaw hwynt, ac a ddywedodd, na laddwn ef yn farw.

וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצְלֵהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנֹס
נַפְשִׁי:

← ראובן שומע את הדברים שאמרו האחים בפסוקים הקודמים: הֲנֵה בְּעַל הַחֲלָמוֹת הַלְלוּהָ בָּאֵלֶּיךָ וְעַתָּה | לָכֵן וְנִהְרָגְהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת וְאִמְרָנוּ חַיָּה רָעָה אֲכַלְתָּהוּ וְנִרְאָה מִה־יְהִי חֲלֹמְתֵינוּ:

[50
בראשית
42:21]

Ac a ddywedafant bôb vn wzth ei gilydd diau bechu o honom yn erbyn ein brawd: o blegit gweled a wnaethom gyfyngdza ei galon ef, pan ymbiliodd efe ani, ac nis gwzandawfom ef: 'am hynny y daeth y cyfyngdza hwn arnō ni.

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו אֲבֹלֵ אֲשָׁמִים | אֲנַחְנוּ
עַל־אָחֵינוּ אֲשֶׁר רְאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהַתְחַנְּנוּ
אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עֲלֵינוּ בְּאֵה אֵלֵינוּ הַצָּרָה
הַזֹּאת:

← 'לֹא שָׁמַעְנוּ' לאמר 'לא נענינו' (הם הרי כן שמעו אותו באופן חושי). בתרגום נוסף 'ef' (גוף שלישי זכר), בלא סוגריים.

[51
בראשית
42:22]

Yna Ruben ai hattebôdd hwynt gan ddywedyd, oni ddywedais wzthych gan ddywedyd: na phechwch yn erbyn yz herlod, ac ni wzandawech, wele am hynny ynte y gofynnir ei waed ef.

וַיַּעַן רְאוּבֵן אֹתָם לֵאמֹר הֲלוֹא אִמְרָתִי אֵלֵיכֶם
| לֵאמֹר אֶל־תְּחַטְּאוּ בְּיַד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם
וְגַם־דָּמּוּ הֵנָּה נִדְרָשׁ:

← ר' הדוגמה הקודמת.

[52
בראשית
45:2]

Ac efe a roddes ei lef mewn wylofain, fel y clybu 'r Aiphtiaid, ac y clybu tŷ Pharao.

וַיִּתֵּן אֶת־קִלְוֹ בְּבִכְי וַיִּשְׁמַעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע בֵּית
פְּרָעֹה:

← כאן ובדוגמה הבאה (אותו הפסוק): שמעו את הצליל של הבכי (או את השמועה שהוא בכה).

Ac efe a roddeis ei lef mewn wylofain, fel וַיִּתֵּן אֶת־קִלּוֹ בְּבִכְי וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע בַּיֵּת
y clybu 'r Aiphthiaid, ac y clybu tŷ Pharao. פְּרָעָה:

53

[בראשית
45:2]

Ymgofclwch, a chlywch meibion Jacob: הִקְבְּצוּ וְשִׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וְשִׁמְעוּ אֶל־יִשְׂרָאֵל
ie gwzandewch ar Ifrael eich tâd. אֲבִיכֶם:

54

[בראשית
49:2]

← זאת דוגמה מעניינת מאוד ויפה, שניתנת להבנה באופן פרשני. היא מקיפה, למעשה, את כל פרק 49, שמתחיל בפסוק 'וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל־בְּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאִסְפֹּף וְאֶגְיָדָה לָכֶם אֶת אֲשֶׁר־יִקְרָא אֲתֶכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים'. לפי הבנתי את הפסוק, חציו הראשון (הקבצו ושמעו בני יעקב; 'שמע' ללא מושא) הוא קריאה להם לשמוע (שמיעה 'אינפורמטיבית', חושית) את הברכות שאומר יעקב לכל אחד מהם (פס' 3–28), וחציו השני (ושמעו אל-ישראל אביכם, דוגמה 256; 'ושמעו אל-' — 'שמע + מילת-יחס', שמיעה כציות) הוא ציווי אליהם שיקברו אותו במערת-המכפלה (פס' 29–33), שיעשו את מה שהוא אומר להם.¹¹ התרגום מציג את הסוגים השונים של המלל הנאמר/נשמע בצורה ברורה: החצי הראשון הוא ב-clywed ו-השני ב-gwzando. המבנה של הפסוק הזה בר-השוואה עם התקבולות שב-§1.4. למעשה, זו אכן תקבולת (עם אותה לקסמה עברית בשני צדדיה, ולקסמות שונות בתרגום הוולשי), ובסידור אחר של הדוגמאות היה אפשר לכלול את הדוגמה הזאת ואת חציה השני (דוגמה 256) שם (זה רק עניין של אופן ההצגה והמיון). אמנם ההסבר שאני מציג הוא פרשני, אך הפרשנות הזאת נשענת על מאפיינים פורמאליים לחלוטין של שני המופעים של 'שמע' בפסוק ומתאימה באופן מדויק לתרגום; למעשה, באופן אחרת קשה להבין את 'ושמעו אל-ישראל אביכם', שהרי 'שמע + מילת-יחס' משמש לציות, ואיפה בדבריו של יעקב יש כאן הוראה אחרת לציות לה חוץ מבפס' 29–33? לא מצאתי בספרות הפרשנית היהודית פירוש כזה לפסוק (או בכלל התייחסות לדו-החלקיות בו), אך יתכן שלא חיפשתי מספיק. אם אכן נקבל את הפירוש הזה כאפשרות לגיטימית, הרי שיש בבחירות הטכניות לכאורה של מורגן בין לקסמות במערכת הלשונית חידוש מעניין¹².

A dywet w2tho, Arglwydd Dduw yz וְאָמַרְתָּ אֵלַי יְהוָה אֱלֹהֵי הָעֲבָרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ
Hebæaid a'm anfonodd attat, i ddy- לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי בַּמִּדְבָּר וְהִנֵּה
wedyd, gollwng ymmaith fy mhobl fel לֵא־שְׁמַעְתָּ עַד־כֹּה:
i'm gwafanaethant yn yz anialwch: ac
wele ni w2andewaiſt hyd yn hyn.

55

[שמות
7:16]

¹¹ בהערת-אגב שיש בה כדי לתמוך בפרשנות: החצי הראשון אכן ממוקד בבני יעקב, והשני בישראל אביהם.

¹² מקרה נוסף של חידוש כזה אפשר לראות בשמות 24:7, בתרגום המילים 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע', כפי שמפורט ב-§1.3.

56
שמות
15:14

Y bobloedd a glywant [ac] a ofnant: שמעו עמים ירגזון חיל אֶזוּ יִשְׁבִי פְּלִשְׁתִּים:
dolur a ddeil b2efwyl-wy2 Palestina.

← שמעו על מעשי האל.

57
שמות
*20:16

A dywedafant w2th Mofes, llefara di וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר־אֵתְּהָ עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה
w2thym ni, ac nyini a w2andawn: ond na וְאֶל־יְדִבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פְּוַנְמוֹת:
lefred Duw w2thym, rhac i ni farw.

← העם שומעים את האל מדבר ופוחדים. הם מנסים לשכנע את משה שהוא ולא האל ידבר: זה לא חידוש שגם את משה הם ישמעו בחוש¹³; מה שמורגן מחדש בפייהם הוא שהם גם יקבלו את דבריו (gw2ando). זאת דוגמה יפה לאופן שבו נעשה שימוש בבידול clywed:gw2ando בתרגום.

58
שמות
22:26

O herwydd hynny yn vnic [fydd] iw כִּי הוּא (כסותה כ) (כסותו ק) לְבִדָּה הוּא
roddi arno ef, hwnnw yw ei ddilledyn am שְׁמִלְתוֹ לַעֲרוֹ בְּמָה יִשְׁכַּב וְהָיָה כִּי־יִצְעַק אֵלַי
ei groen ef: mewn pa beth y go2wedd': וְשָׁמַעְתִּי כִּי־חֲנוּן אָנִי:
a bydd os gwaedda efe arnaf im w2ando,
canys trugarog ydwyf.

← האל יענה לו (כי הוא חנון). להבנה מלאה יותר של הדוגמה, השו' מושא 'צַעֲקָה' (עמ' 45).

59
ויקרא
24:14

Dug y cabludd i'r tu allan i'r gwerffyll, הוֹצֵא אֶת־הַמִּקְלָל אֶל־מַחוּץ לְמַחֲנֶה וְסִמְכוּ
a rhodded pawb ai clywfant ef eu dwylo כָּל־הַשְּׁמַעִים אֶת־יְדִיָּהֶם עַל־רֵאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ
ar ei benn ef, a llabyddied y2 holl gyn- כָּל־הָעֵדָה:
nulleidfa ef.

← 'כָּל־הַשְּׁמַעִים' לאמר אלה ששמעו אותו נוקב בשם ומקלל. בתרגום נוסף מושא גוף שלישי, 'השומעים אותו'.

60
במדבר
11:1

A'r bobl fel tuchanwŷ2 oeddynt flîn yng- וַיְהִי הָעָם כַּמְתַּאֲנָנִים רַע בְּאָזְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע
hluftian y2 Arglwydd, a chlywodd y2 Ar- יְהוָה וַיַּחַר אַפּוֹ וַתִּבְעַר־בְּכֶם אֵשׁ יְהוָה וַתֹּאכַל
glwydd hyn, ai ddig a enynnodd, [...]. בְּקֶצֶה הַמַּחֲנֶה:

← הדבר מגיע לידיעתו; בתרגום נוסף hyn 'זאת', בלי סוגריים.

¹³הסוגיה הפרשנית/תיאולוגית בדבר 'ראים את־הקולת' לא משפיעה על הסבר התרגום הוולשי של הפסוק שבדוגמה.

- A dywedafant, ai yn vnic trwy Mofes y llefarodd y2 Arglwydd': oni lefarodd trwom ninnau hefyd': a'r Arglwydd a glybu [hynny.] וַיֹּאמְרוּ הֲרַק אֲדִי־בְמִשְׁהָ דְבַר יְהוָה הֲלֹא גַם־בָּנוּ דְבַר וַיִּשְׁמַע יְהוָה: [61 במדבר 12:2]
- ← מזה שמצויין כאן הוא שהאל שמע את הדברים שמרים ואהרון אמרו, שם לב. בפסוקים הבאים מצויין שהוא קרא להם ונוף בהם על הדברים שאמרו. בתרגום נוסף hynny 'זאת'.
- A phan glybu Mofes, efe a fythiodd ar ei wyneb. וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו: [62 במדבר 16:4]
- ← שמע את הדברים שאמרו: רב־לְכֶם כִּי כָל־הַעֲדָה כָּלָם קִדְּשִׁים וּבְתוֹכָם יְהוָה וּמִדְּוַע תִּתְּנִישָׂאוּ עַל־קִהְל יְהוָה: [63 במדבר 27:20]
- A dod o'th ogoniant di arno ef, fel y gwzandawo holl gynulleidfa meibion Ifrael [arno.] וַנִּתְּתָה מִהוֹדֶךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָל־עַדְתְּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: [64 במדבר 1:43]
- ← האל מצווה את משה לתת מהודו ליהושע כחלק מהעברת הסמכות לו ולא לעזר. השמיעה כאן היא ציית, קבלת סמכות. בתרגום נוסף 'arno' (ar 'על' + גוף שלישי זכר), אולי כדי להבהיר שמדובר בזה שהם ישמעו/צייתו לו דווקא, ואולי בגלל מבנה השפה הוולשית.
- Felly y dywedais w2thych, ond ni w2andawfoch eith2 anufyddhaufoch air y2 Arglwydd, rhyfygafoch hefyd ac aethoch i fynu i'r mynydd. וְאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וּתְמָרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וּתִזְדוּ וּתַעֲלוּ הַהָרָה: [65 במדבר 4:33]
- ← משה דיבר והם לא צייתו: ותמרו את־פִּי יְהוָה וּתִזְדוּ וּתַעֲלוּ הַהָרָה: [66 במדבר 5:24]
- A glybu pobl lais Duw yn llefaru o ganol y tân, fel y clywaift ti, a byw o honynt': הַשְּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מִדְּבַר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כַּאֲשֶׁר־שְׁמַעְתָּ אֶתְּהָ וַיַּחֲיִ: [67 במדבר 4:33]
- ← שמיעה של קול האלוהים עצמו; ר' דוגמה 21.
- Neffa di a chlyw 'r hyn oll a ddywed y2 Arglwydd ein Duw, a llefara di w2thym ni y2 hyn oll a lefaro 'r Arglwydd ein Duw w2thit ti: ac nyni a w2andawn, ac a wnawn [hynny.] קָרַב אֶתְּהָ וּשְׁמַע אֶת כָּל־אֲשֶׁר יֹאמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּה | תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲלֵיךָ וְעָשִׂינוּ: [68 במדבר 5:24]

← זאת דוגמה יפה. יש בפסוק הזה שני מופעים של 'שמע': הראשון הוא דוגמה 118 והשני הוא זה. המופע הראשון הוא בקשה ממשה שהאל ידבר אליו, ולא ישירות אל העם; המופע השני הוא לא ציון פשוט של זה שמשה יעביר אל העם את הדברים שהאל אמר (מה שכבר מצויין במילים 'ואת' | תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲלֵיךָ), אלא האמירה שהם יקבלו את הדברים: וְעָשִׂינוּ וְעָשִׂינוּ. יש כאן בידול של שמע בתרגום באותו הפסוק! בידול

דומה בפסוקים עוקבים אפשר לראות בדוגמאות 74 ו-75. בנוסף, ר' §1.3.

[67] דברים 6:3 וְשָׁמַעַתָּ יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרַתָּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וְאֲשֶׁר תִּרְבֹּן מֵאֵד כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:
 Clyw gan hynny ô Ifrael, ac edzych am eu gwneuthur [hwynt,] fel y byddo yn ddaionus i ti, [...]

← מופיע בפתיחה לרשימה של ציוויים שמושמעים לעם (פס' 1: וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:). בתרגום נוסף gan hynny 'בזאת'; כלומר, שמעו את הדברים שנאמרים לכם עכשיו, במעמד זה, באזניכם.

[68] דברים *13:12 וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא־יִסְכּוּ לַעֲשׂוֹת כְּדָבָר הַרְעָה הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ:
 A holl Ifrael a glywant, ac a ofnant, ac ni chwanegant wneuthur y fath beth dzy-gionus a hyn yn dy blith.

← שמיעה על (=את דבר-) ההוצאה להורג של הנביא או חולם החלום, ומכך יפחדו ולא ימשיכו לעשות כך. הפסוק הזה ניתן להבנה רק בקריאת פס' 2-11 שלפניו.

[69] דברים 17:4 וְהִגַּדְתָּ לְךָ וְשָׁמַעַתָּ וְדִרְשַׁתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אָמַת נִכּוֹן הַדָּבָר נִעְשָׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל:
 Pan ddangofér i ti, a chlywed o honot, yna cais yn dda, ac os [mewn] gwiri-onedd y peth fydd ficcr??? wneuthur y ffaidd-dza hyn yn Ifrael

← המבנה התחבירי של התרגום כאן מעניין¹⁴, אבל הוא לא רלוונטי לעניין הנקודתי שלנו בניגוד הלקסיקלי clywed:gwzando. למרות העניין המשפטי כאן — דינו של עובד עבודה זרה — השמיעה כאן היא לא שמיעה של הכרעה במשפט (ר' §1.2.1), אלא שמיעה חושית.

¹⁴ לשם השוואה, הנה האופן שבו הפסוק תורגם בתרגומים האחרים:

- תרגום השבעים: καὶ ἀναγγελεῖ σοι καὶ ἐκζητήσεις σφόδρα καὶ ἴδου ἀληθῶς γέγονεν τὸ ῥῆμα γεγένηται τὸ βδέλυγμα τοῦτο ἐν ἰσραηλ
- הוולגטה: et hoc tibi fuerit nuntiatum audiensque inquisieris diligenter et verum esse reppereris et abominatio facta est in Israhel
- תנ"ך־זנבה: And it be tolde vnto thee, and thou hast heard it, then shalt thou inquire diligently: and if it be true, and the thing certaine, that such abomination is wrought in Israel,
- תנ"ך־הבישופים: And it is tolde thee, & thou hast hearde of it, then shalt thou enquire diligently: and if it be true, & the thyng of a suretie that such abhominatio is wrought in Israel

- A'r holl bobl a glywant, ac a ofnant: ac ni ryfygant mwy. וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ וַיֵּרְאוּ וְלֹא יִזְדָּוּן עוֹד: [70] דברים 17:13
- ← שמעו את הצווים שנאמרו לפני. בדומה לדוגמה 68 למעלה ולדוגמה הבאה (71), יש סדר של שמיעה (של הצו או המקרה) < יראה < המנעות מפעולה בעתיד; בדוגמה 72 מופיעים רק שני השלבים הראשונים.
- A'r lleill a glywant, ac a ofnant, ac ni chwanegant wneuthur mwy yn ôl y peth dzygionus hyn yn dy blith. וְהַנְּשֹׂאִים יִשְׁמְעוּ וַיֵּרְאוּ וְלֹא־יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כְּדָבָר הָרַע הַזֶּה בְּקִרְבָּךְ: [71] דברים 19:20
- Yna holl ddynion ei ddinas ai llabyddiant ef a meiai fel y byddo farw, felly y deleu di y dzygioni o'th fyfc di: a holl Ifrael a glywant, ac a ofnant. וַיִּגְמְהוּ כָּל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאַבְנִים וּמָת וּבַעֲרַתְּ הָרַע מִקִּרְבְּךָ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיֵּרְאוּ: [72] דברים 21:21
- Ond os trŷ dy galon fel na w2andewch, a'th y2ru i ymgyrmu o honot i dduwiau dieith2, ai gwafanaethu hwynt: וְאִם־יִפְנֶה לְבָבְךָ וְלֹא תִשְׁמַע וְנִדְחִיתָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבַּדְתָּם: [73] דברים 30:17
- ← לא תציית אל המצוות האלוהיות; פס' 30:16: אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחַיִּיתָ וּרְבִיתָ וּבִרְכָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בְּאֶשְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ:
- Cynnull y bobl, y gwŷ2, y gw2agedd, a'r plant, a'th dieith2 [ddyn] y2 hwn [fydd] o fewn dy by2th fel y gw2andawant, ac fel y dyfcant, ac y2 ofnant y2 Arglwydd eich Duw: ac y2 edzychât am wneuthur holl eiriau y gyfraith hon. הַקְהֵל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלְמַעַן יִלְמְדוּ וַיֵּרְאוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: [74] דברים 31:12
- ← הדוגמה הזאת והבאה הן פסוקים עוקבים בהם מתורגם 'שמע' באופן מבודל: מעין 'זוג מינימלי'. בדוגמה הזאת המיקוד הוא במטרה: הקהל אֶת־הָעָם... לְמַעַן... ולְמַעַן... המטרה היא בסופו של דבר לירוא את האל ולשמור ולעשות את תורתו. זאת דוגמה מסוג 'נעשה ונשמע' (§1.3), ששמה את 'ישמעו' כחצי השני של 'ושמרו לעשות את־כל־דברי התורה הזאת'. הדוגמה הבאה, לעומת זאת אומרת דבר אחר לגמרי: אם כאן מדובר על הקהלה של בני אותו הדור במטרה שיראו את האל ויקיימו את התורה, הרי ששם מדובר על הדורות המאוחרים יותר, שיקבלו את התורה במסורת — אלה, 'אֲשֶׁר לֹא־יִדְעוּ', ישמעו¹⁵ את מה שבתורה ובעקבות זאת ילמדו לירוא (כלומר, מצויין תהליך הלמידה, שמתחיל בשמיעה חושית של הדברים). כדי להבין את זוג הדוגמאות הזה בצורה שלמה יותר, השו' עם דוגמאות 66 ו־118,

¹⁵ יטו און.

בהן יש מעין 'זוג מינימלי' דומה באותו הפסוק.

75
דברים
31:13

Ac fel y clywo ac y dyfco eu meibion hwynt, (y rhai ni wyddant) ofni 'r Ar-glwydd eich Duw y2 holl ddyddiau y rhai y byddoch byw ar y ddaiar y2 hon y2 ydych yn myned iddi tros y2 Jo2ddonen iw gozefcyn.

ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את יהוה אלהיכם כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה:

← שמיעה של הדברים בשביל ללמוד למי שלא יודע. השו' את זוג הדוגמאות הזה, 74 ו-75, עם דוגמאות 114 ו-115, שאמנם הן לא סמוכות, אבל הן מראות יחס דומה.

מושא כינויי

76
בראשית
17:20

Am Ifmael hefyd ith w2andewais, wele mi ai bendithiais ef ac mi ai ffrwythlonaf ef, ac ai llufogaf yn aml iawn: deuddec tywyfog a gynhedla efe, ac mi ai rhoddaf ef yn genehediaeth faw2.

ולישמעאל שמעתיך הנה | ברכתי אתו והפריתי אתו והרביתי אתו במאד מאד שנים עשר נשיאם יוליד ונתתיו לגוי גדול:

← האל מקבל את מה שאמר אברהם לגבי ישמעאל (פס' 18: ויאמר אברהם אלהיאלהים לוי ישמעאל יחיה לפניך): הוא יתן לו עתיד גדול (אבל את בריתו יקים עם יצחק).

77
בראשית
23:8

Ac a ymddiddanodd a hwynt gan ddywedyd: os yw eich ewyllys at gladdu fy marw o'm gŵydd, gw2andewch fi, ac eiriolwch trof of fi ar Eph2on fab Zohar:

וידבר אתם לאמר אם יש את נפשכם לקבר אתי מלפני שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צחר:

← קבלו את דברי, עשו כבקשתי.

78
שמות
6:12

A Mofes a lefarodd ger b2on y2 Ar-glwydd gan ddywedydd: wele meibion Ifrael ni w2andawfant arnafi, a pha fodd i'm gw2andawe Pharao, a minne yn ddi-enwaededic o wefufaw (sic).

וידבר משה לפני יהוה לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים:

← אם הם לא הקשיבו לי, לא קיבלו את שאמרתי, איך פרעה שליט מצרים יקשיב?

מושא 'קול'

מושא נפוץ ל'שמע' הוא 'קול'. כמה מאפיינים:

- (לדיון במושא 'ב-/א-/ל-']קול': והשימוש הדקדוקי, הגרממטי, ב'קול', ר' §1.1.1).
- מלבד דוגמה 86, בכל הדוגמאות 'קול' מופיע כנסמך. סוגי הסומך (כינויי גוף, שם עצם, אינפיניטיב, ...) וסוגי היחסים הסמנטיים בין הנסמך והסומך מגוונים.

• מלבד שתי דוגמאות (80 ו-92), שמתורגמות ב-gwzando ar- וידונו מיד, כל הדוגמאות מתורגמות ב-clywed.

• 'קול' מתורגם ב-lais, מלבד בכמה מקרים:

– צמד הדוגמאות 81 ו-82, בהן הוא מתורגם כ-fwn. בפסוקים אלה יש דיון בטיבו של הרעש, הקול, שיהושע שומע. דרושה בדיקה מקיפה יותר של אופן השימוש ב-fwn בתרגום, אבל נראה שהלקסימה הזאת לא מתייחסת לקול של דיבור בהכרח (השו' sound:voice באנגלית).

– דוגמה 131 (סביל), שם מדובר בקולו של פעמון, ומתורגם ב-fwn¹⁶.

– דוגמה 84, בה הוא מתורגם ב-llef, באופן שמשקף את 'ונצעק' שלפניו (ר' החלק על 'שמע + ב- + קול' ב-1.1.1 § (עמ' 14)).

כאמור, דוגמאות 80 ו-92 מתורגמות ב-gwzando ar-, שככלל משמש רק לתרגום 'שמע + מילת-יחס' (ר' 1.1.1 §, עמ' 14). שתי הדוגמאות האלה הן בין דוגמאות-הנגד היחידות לתיאור המוצע. עם זאת, לשתי הדוגמאות יש מכנה משותף שאולי יכול לתרום מעט להסבר של הסטייה שלהן מכלל הדוגמאות, לעובדה שהן מתרגמות את 'שמע + קול' ב-gwzando + ar-: lais: בשתיהן ההיקרות של 'שמע' שמתורגמת באופן חריג ב-gwzando (ar-) עומדת בהקבלה מול 'שמע + אל-' סמוך, שמתורגם כצפוי ב-gwzando ar-:

• עבור דוגמה 80 מדובר ב'שמע + אל-' באותו הפסוק: וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת-קוֹל הַנְּעָר וַיִּקְרָא מִלֶּאֱדָם אֱלֹהִים | אֶל-הַגֵּר מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מֵהַלֵּךְ הָגֵר אֶל-תִּירְאִי כִּי-שָׁמַע אֱלֹהִים אֶת-קוֹל הַנְּעָר בְּאֲשֶׁר הוּא-שָׁם::

• עבור דוגמה 92 מדובר בפסוק שלפניו (דברים 18:16): נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאֲחֵיךָ כְּמִנִּי יָקִים לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן:: בפסוקים שלפניו כן נכתב על הקוסמים, המכשפים וכד' שבעמית-האיזור, שהנביא המדובר מוצג כהפך שלהם.

אם כן, נראה שבדוגמה הראשונה התרגום של 'שמע אלהים אלקול הנער באשר הוא-שם' (מהדברים שאומר המלאך להגר)¹⁷, שמתורגם כצפוי, השפיע על התרגום של 'וישמע אלהים אלקול הנער' (האירוע בנרטיב); ובדוגמה השניה השמיעה אל הנביא היא השלמה של השמיעה שלא הושלמה בחורב¹⁸.

ההצבעה על העובדה שבסמוך לדוגמאות האלה יש 'שמע + אל-' שקשורים להיקרויות המדוברות של 'שמע' כמובן לא מסבירה באופן מספק את החריגה שבשתי הדוגמאות האלה

¹⁶ סימון הצירקומפלקס מעל האותיות לא תמיד קונסיסטנטי.

¹⁷ דומה לדיווח, report. ר' פולוצקי [Polotsky (1985)] להשוואה של אירועים ודיווח עליהם, בהקשר אחר.

¹⁸ ברור שכאן אין הכוונה שהם אמרו 'לא אסף לשמע' כמובן 'לא אסף לצית'!

(הרי קיימים מקרים נוספים דומים, ובהם התרגום של 'שמע' רגיל); עם זאת, נראה לי שזו תכונה רלוונטית לעניין. דוגמאות חורגות, או אפילו נוגדות, הן משהו שאנחנו כבלשנים צריכים להתמודד איתו; במקרים כאלה יתכן שהתיאור לא מספיק מדוייק ויתכן — אם כי צריך לנהוג במשנה זהירות בהסבר כזה — שיש 'רעש', או אפילו 'טעויות', בטקסט (ר' הנקודה השניה ב-§0.1.3). בכל מקרה, מדובר כאן בהיקף כמעט זניח של חריגות. כדי להשלים את התמונה, נתבונן בפסוקים אלה בתנ"ך-1620, שם המקרה הראשון נותר כמות שהוא, והשני שונה:

- בראשית 21:17 — A duw a w2andawodd ar lais y llangc, ac angel Duw a alwodd ar — Agar o'2 nefoedd, ac a ddywedodd w2athi, beth [a ddarfu] i ti Agar: ' nac ofna, o herwydd Duw a w2andawodd ar lais y llangc lle y mae efe.
- דברים 18:16 — Yn ôl y2 hyn oll a geifiaifft gan y2 Arglwydd dy Dduw yn Hozeb, yn nydd y gymmanfa, gan ddywedyd, na chlywyf mwyach lais y2 Arglwydd fy Nuw, ac na welwyf y tân maw2 hwn mwyach, rhac fy marw.

[79
בראשית
3:10]

Yntef a ddywedodd, dy lais a glywais yn y2 ardd, ac mi a ofnais, oblegit noeth [oeddwn] i am hynny y2 ymguddiais.

וַיֹּאמֶר אֶת־קוֹלְךָ שָׁמַעְתִּי בְּגֹן וְאִירָא כִּי־עֵירֹם אֲנִכִּי וְאַחֲבָא:

[80
בראשית
21:17]

Yna Duw a w2adawodd ar lais y llangc, ac angel Duw a alwodd ar Agar o'2 nefoedd, ac a ddywedodd w2athi, beth [a ddarfu] i ti Agar: ' nac ofna, o herwydd Duw a w2andawodd ar lais y llangc o'2 lle y mai efe.

וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־קוֹל הַנְּעֹרָ וַיִּקְרָא מִלְּאֵד אֱלֹהִים | אֶל־הַגֵּר מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מֵהֲלֵךְ הָגֵר אֶל־תִּירְאִי כִּי־שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל־קוֹל הַנְּעֹרָ בְּאֶשֶׁר הוּא־שָׁם:

[81
שמות
32:17]

Pan glywodd Jofua f2wn y bobl yn bloeddio: yna efe a ddywedodd w2ath Mofes, [y mae] f2wn rhyfel yn y gwerfyll.

וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בְּרִעָה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בְּמַחֲנֶה:

[82
שמות
32:18]

Yntef a ddywedodd nid f2wn yn arwyddocau gozuchafiaeth, ac nid f2wn yn arwyddocau llefder: [onid] f2wn canu a glywafi.

וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנֹת חֲלוּשָׁה קוֹל עֲנֹת אֲנִכִּי שָׁמַע:

- Os pecha dyn a chlywed llais llw, ac yntef yn dŷft naill ai 'n gweled ai 'n gwybod, oni fynega, yna efe a ddwg ei anwiredd.
- 83 וַיִּנְפֹשׁ כִּי־תִחַטֵּא וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא אֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע אִם־לֹא יֵגִיד וְנִשָּׂא עוֹנוֹ: [ויקרא 5:1]
- A ni a waeddaſom ar y2 Arglwydd, ac efe a a (*sic*) glybu ein llef ni, ac a anfonodd angel, ac a'n dug ni allan o'2 Aipht: [...]
- 84 וַיִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁמַע קוֹלֵנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיִּצְאֵנוּ מִמִּצְרָיִם וְהִנֵּה אַנְחָנוּ בְּקוֹשׁ עֵיר קִצְהָ גְבוּלָדָ: [במדבר 20:16]
- A chlybu'r Arglwydd lais eich geiriau, ac a ddiogodd, ac a dyngodd gan ddywedyd:
- 85 וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשְׁבַּע לְאִמְרָ: [דברים 1:34]
- A darfu wedi clywed o honoch y llais o ganol y tywyllwch, a'r mynydd yn llofci gan dân: [...]
- 86 וַיְהִי כְשֶׁמַּעְבֶּכֶם אֶת־הַקּוֹל מִתּוֹד הַחֹשֶׁךְ וְהַרְרָ בְּעַר בָּאֵשׁ וְתִקְרְבוּן אֵלַי כָּל־רֵאשֵׁי שְׁבֹטֵיכֶם וַיִּקְרַעְכֶם: [דברים *5:20]
- ← לדיון ב'קול' כמו זה וזה שבשלוש הדוגמאות הבאות ובדוגמה 92, ר' ידין [YADIN (2003)].
- Ac a ddywedafoch, wele 'r Arglwydd ein Duw a ddangofodd i ni ei ogoniant, ai fawzedd, ai lais ef a glywfom ni o ganol y tân: heddyw y gwelfom lefaru o Dduw w2th ddŷn, a byw o honaw.
- 87 וַתֹּאמְרוּ הֵן הִרְאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבוֹדוֹ וְאֶת־גְּדֻלוֹ וְאֶת־קוֹלוֹ שָׁמַעְנוּ מִתּוֹד הָאֵשׁ הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי־יִדְבֵר אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וְחַי: [דברים *5:21]
- Weithian gan hynny pa ham y byddwn feirw': o blegit y tân maw2 hwn a'n difâ ni: canys os ni a chwanegwn glywed llais y2 Arglwydd ein Duw mwyach marw a wnawn.
- 88 וְעַתָּה לָמָּה נָמוֹת כִּי תֹאכְלֵנוּ הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם־יִסְפָּים | אַנְחָנוּ לְשִׁמְעַת אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עוֹד וּמָתְנוּ: [דברים *5:22]
- O blegit pa gnawd oll [fydd,] y2 hwn a glybu lais y Duw byw yn llefaru o ganol y tân fel nyini, ac a fu fyw':
- 89 כִּי מִי כָל־בֶּשֶׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מִדְּבַר מִתּוֹד־הָאֵשׁ כָּמֵנוּ וַיַּחֲי: [דברים *5:23]
- Yna'r Arglwydd a glybu lais eich geiriau chwi, pan lefarafoch w2thif, a dywedodd y2 Arglwydd w2thif, clywais lais geiriau y bobl hyn, y rhai a lefarafant w2thit, da y dywedafant y2 hyn oll a ddywedafant.
- 90 וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם בְּדַבְּרְכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי שְׁמַעְתִּי אֶת־קוֹל דְּבָרַי הָעֵם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְרוּ אֵלַי הִיטִיבוּ כָל־אֲשֶׁר דִּבְרוּ: [דברים *5:25]

91
[דברים
*5:25]

Yna'r Arglwydd a glybu lais eich geiriau chwi, pan lefarafoch w2thif, a dywedodd y2 Arglwydd w2thif, clywais lais geiriau y bobl hyn, y rhai a lefarafant w2thit, da y dywedafant y2 hyn oll a ddywedafant.

וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם בְּדַבְּרְכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי שְׁמַעְתִּי אֶת־קוֹל דְּבָרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְּרוּ אֵלַיִךְ הִיטִיבוּ כָּל־אֲשֶׁר דִּבְּרוּ:

92
[דברים
18:16]

Yn ôl y2 hyn oll a geifiaist gan y2 Arglwydd dy Dduw yn Hozeb yn nydd y gymmanfa gan ddywedyd: ni allaf w2ando ddim y chwaneg ar lais y2 Arglwydd fy Nuw, ac ni allaf weled y tân maw2 hwn mwyach rhac fy marw.

כָּל אֲשֶׁר־שָׁאַלְתָּ מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחַרְבַּבַּיּוֹם הַקָּהָל לֹא־אָמַר לֹא אֶסֶף לְשַׁמַּע אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֶת־הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־אֲרָאָה עוֹד וְלֹא אָמוֹת:

← השו' עם דוגמאות 87, 88 ו-89 (פסוקים עוקבים), שם יש שימוש ב־clywed.

93
[דברים
26:7]

Ond galwafom ar Arglwydd Dduw ein tadau, a chlybu y2 Arglwydd ein llais ni: gwelodd ein cyftudd, a'n llafur, a'n go2th2ymder.

וַנִּצְטַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוּ וַיִּרְא אֶת־עֲנֵנוּ וְאֶת־עַמְלָנוּ וְאֶת־לַחֲצָנוּ:

94
[דברים
33:7]

[Bydded] hyn hefyd i Juda, a dywedodd clyw ô Arglwydd lais Juda, ac at ei bobl dŵg ef, digon yw iddo ei ddwylo ei hun, os byddi yn gymmo2th rhac ei elynion.

וַזָּאת לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאֶל־עַמּוֹ תִּבְיָאנוּ יְדֵי רַב לֹ וְעֵזֶר מִצָּרֵי תִהְיֶה:

מושא 'דְּבַר'

קולוקציה נוספת נפוצה יחסית היא של 'שְׁמַע' + 'דְּבַר' (10 דוגמאות). כמה מאפיינים:

- בכל הדוגמאות 'דְּבָרִים' מתורגם ב־geiriau (השו' ῥήματα ביוונית, verba בלטינית, words באנגלית וכו'). בשתי הדוגמאות שבהן מופיע 'דְּבַר' התרגום שונה: בדוגמה 100 התרגום הוא ב־peth וב־101 הוא ב־chwedl: בחינה של התרגומים הנוספים (ר' בפירוט הדוגמאות מיד) מראה שתרגום השבעים עקבי, ומתרגם ῥήματα בשתי הדוגמאות, הוולגטה מתרגמת sermo, ובתרגומים האנגליים יש ווריאציה.
- בתשע מהדוגמאות (כולן מלבד דוגמה 103) השמיעה היא של תוכן דברים, והן מתורגמות ב־clywed. בשלוש מהן ניתן גם תוכן הדברים באותו הפסוק (בתווך של לְאֹמֶר, המתורגם ב־yn/gan (d)dywedyd¹⁹): 95, 98 ו-99 (ר' §1.1.2, עמ' 19). בדוגמה 103, לעומת זאת, יש ציווי לקיים את המצוות, את הצווים, ואפילו מתואר הגמול שינתן לצייטנים; דוגמה זאת, כצפוי, מתורגמת ב־gw2ando. ר' §1.3.

¹⁹ מערכת הקונוורבים בתרגום היא, כמובן, נושא בפני עצמו לדיון, וחורגת מגבולות עבודה זו.

A phan welodd efe y gluft-dlws, ar bze-ichledau am ddwylo ei chwaer, a phan glywodd efe eiriau Rebecca ei chwaer yn dywedyd: [...]

יְהִי | כִּרְאֹת אֶת־הַנְּזֻם וְאֶת־הַצְּמִידִים עַל־יָדַי
אֶחָתוֹ וְכִשְׁמָעוּ אֶת־דְּבָרַי רִבְקָה אֶחָתוֹ לֵאמֹר
כֹּה־דִבֶּר אֵלַי הָאִישׁ וַיְבֹא אֶל־הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד
עַל־הַגְּמָלִים עַל־הָעֵינַן:

95
בראשית
24:30

A phan glybu gwâs Abzaham eu geiriau hwynt, yna efe a ymgrymmodd hyd lawz i'r Arglwydd.

וַיְהִי כַאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד אַבְרָהָם אֶת־דְּבָרֵיהֶם
וַיִּשְׁתַּחֲוּ אַרְצָה לַיהוָה:

96
בראשית
24:52

Pan glybu Efaeu eiriau ei dâd, efe a waeddodd a gwaedd fawz a chwerw iawn, ac a ddywedodd w2th ei dâd, bendithia di fynne, ie finne, fy nhâd.

כַּשְׁמָעַ עָשׂוּ אֶת־דְּבָרַי אָבִיו וַיִּצְעַק צַעֲקָה
גְּדֹלָה וּמְרָה עַד־מָאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרַכְנִי
גַם־אֲנִי אָבִי:

97
בראשית
27:34

Ac efe a glybu eiriau meibion Laban yn dywedyd: [...]

וַיִּשְׁמַע אֶת־דְּבָרַי בְּנֵי־לָבָן לֵאמֹר לָקַח יַעֲקֹב
אֶת כָּל־אֲשֶׁר לְאָבִינוּ וּמֵאֲשֶׁר לְאָבִינוּ עָשָׂה אֶת
כָּל־הַכְּבֹד הַזֶּה:

98
בראשית
31:1

A phan glybu ei feiftr ef eiriau ei wzaig y zhai a lefarafe hi w2tho ef, gan ddywedyd, [...]

וַיְהִי כַשְׁמָעַ אֲדֹנָיו אֶת־דְּבָרַי אֲשֶׁתוֹ אֲשֶׁר
דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר כְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי
עֲבָדְךָ וַיַּחַר אַפּוֹ:

99
בראשית
39:19

Pan glubu (*sic*) Pharao y peth hyn, yna efe a geifiodd ladd Mofes: ond Mofes a ffoawdd rhac Pharao, ac a arhofodd yn-nhîr Madian, ac a eifteddodd w2th bydew.

וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֶשׁ לַהֲרֹג
אֶת־מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיָּשָׁב
בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֹּשֶׁב עַל־הַבְּאֵר:

100
שמות
2:15

← בתרגומים אחרים:

- תרגום־השבעים: [...] ἤκουσεν δὲ φαραω τὸ ῥῆμα τοῦτο [...]
- הולגטה: [...] audivitque Pharao sermonem hunc [...]
- תנ"ך־ז'נבה: [...] Now Pharaoh heard this matter, [...]
- תנ"ך־הבישופים: [...] And Pharao heard of it, [...]

101
[שמות
33:4]

Pan glywodd y bobl y d2wg chwedl hwn galaru a wnaethant: ac ni ofododd neb ei hardd-wifc am dano.

וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרְעָה וַיִּתְאַבְּלוּ
וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֲדָיו עָלָיו:

← בתרגומים אחרים:

- תרגום־השבעים: καὶ ἀκούσας ὁ λαὸς τὸ ῥῆμα τὸ πονηρὸν τοῦτο [...]
- הולגטה: audiens populus sermonem hunc pessimum [...]
- תנ"ך־ז'נבה: And when the people heard this euill tydings, [...]
- תנ"ך־הבישופים: And when the people hearde this euil tidinges, [...]

102
[דברים
4:36]

O'2 nefoedd y parodd i ti glywed ei lais, i'th hyffo2ddi di, ac ar y ddaiar y parodd i ti weled ei dân maw2, a thi a glywaift o ganol y tân ei eiriau ef.

מִן־הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמִיעָךְ אֶת־קוֹלִי לִיסְרָךְ
וְעַל־הָאָרֶץ הָרֵאךְ אֶת־אָשׁוּ הַגְּדוּלָה וּדְבָרָיו
שְׁמַעְתָּ מִתּוֹךְ הָאָשׁ:

103
[דברים
12:28]

Cadw a gw2ando y2 holl eiriau hyn y rhai 'r ydwyfi yn eu go2chymyn i ti: [...]

שָׁמַר וְשָׁמַעְתָּ אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְצַוְךָ לַמַּעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבִנְיָךְ אַחֲרָיִךְ
עַד־עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ:

104
[דברים
*29:18]

A bod pan glywo efe eiriau y cyngrair hwn ymfendithio o honaw yn ei galon ei hun, gan ddywedyd: [...]

וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־דְּבָרֵי הָאֵלֶּה הַזֹּאת וְהַתְּבַרְךָ
בְּלִבּוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהִי־לִי כִּי בִשְׂרָרוֹת לִבִּי
אֵלְךָ לְמַעַן סְפֹת הַרְוָה אֶת־הַצְּמָאָה:

מושא 'חלום

בשני המקרים שיש בקורפוס, שמיעה של חלום היא ב־gw2ando. דוגמה 107 מלמדת אולי שמורגן מפרש שמדובר בפענוח (לא רק שמיעה חושית, לא clywed) של חלום הן בדוגמה 106 והן ב־107. חיוק לטענה הזאת אפשר למצוא באופן שבו תורגם הפסוק הבא:

105
[שופטים
7:15]

Pan glybu Gedeon ad2oddiaid y b2eud-dwyd ai ddirnad, yna efe a addolodd: ac a ddychwelodd i werffyll Ifrael, ac a ddywedodd, cyfodwch, canys rhoddodd y2 Arglwydd werffyll y Madianiaid yn eich llaw chwi.

וַיְהִי כִשְׁמַע גִּדְעוֹן אֶת־מִסְפַּר הַחֲלֹם
וְאֶת־שִׁבְרוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיֵּשֶׁב אֶל־מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר קוּמוּ כִּי־נָתַן יְהוָה בְּיַדְכֶם אֶת־מַחֲנֵה
מִדְיָן:

גדעון לא שומע 'חלום', אלא את 'מספר החלום' (הנרטיב של החלום, תוכן העלילה) ואת 'שברו' (פירוש, כמלל שנאמר לו); הבחירה ב־clywed מלמדת אותנו שבמקרה הזה, כשברור

שהשמיעה של גדעון היא שמיעה חושית, של המילים של הסיפור של החלום, ולא פרשנית, לא נכתב gwzando (כך גם בתנ"ך-1620).
אמנם הדוגמאות מעטות, אך הן עומדות בקו אחד עם הניגוד clywed:gwzando המוצע.

O blegit dywedafe w2thynt, gwzandewch
atolwg y b2euddwyd hwn, y2 hwn a
frenddwydiais.

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּ-נָא הַחֵלֹם הַזֶּה אֲשֶׁר
חָלַמְתִּי:

106

[בראשית
37:6]

A Pharao a ddywedodd w2th Jofeph,
b2euddwydiais freuddwyd, ac nid [oes] ai
deonglo ef: ond myfi a glywais ddywedyd
am danat ti, y gwzandewi freuddwyd iw
ddeonglu.

וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל-יֹסֵף חֵלֹם חָלַמְתִּי וּפְתָר אֵין
אֵתוֹ וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עַל־יָד לְאֹמֵר תִּשְׁמַע חֵלֹם
לְפָתַר אֵתוֹ:

107

[בראשית
41:15]

← בפסוק הזה תנ"ך-1620 משנה וכותב: ddeall b2euddwyd iw ddeongli || y medzi [...] (השו' 1.6.1 §). בוולגטה מתורגם 'audiui te prudentissime conicere' [...].

מושא 'תְּלֻנָּה'

בתת-סעיף זה חמש דוגמאות: ארבע (108-111) מקבוצה של פסוקים בשמות 16, ואחת (112) מספר במדבר.

ארבעת הדוגמאות מספר שמות לא עומדות בקנה אחד עם התיאור המוצע לניגוד clywed:gwzando. יש להתייחס לארבעתן כאל יחידה אחת, כאל דוגמה אחת מורכבת: אותו תוכן, פחות או יותר, חוזר בארבעה פסוקים סמוכים. לפי החוקיות שתקפה לשאר הדוגמאות היה צריך לצפות כאן לשימוש ב-gwzando: האל מקבל את התלונה ונותן להם מזון. מה הסיבה/ההסבר לחריגה? במצב שבו דוגמאות רבות מאוד מתנהגות בקו אחד וכמה לא, הדבר אומר דרשני. יתכן שבדיקה מקיפה יותר, בכל התנ"ך, תוכל להעלות הסבר (לדוגמה, אם נמצא דוגמאות נוספות שחורגות מהצפוי ונראה שיש להן ולדוגמאות כאן מכנה משותף יחודי, בבחינת כלל ליוצא-מן-הכלל); ויתכן שלא, יתכן שהדוגמאות הנגדיות הספורות ישארו תעלומה... (ר' הנקודה השניה ב-0.1.3 §, הדיון בחריגות שב-1.2.4 § (מושא 'קול', עמ' 33), והדיון בנקודה האחרונה שב-2.1 §). האם לעובדה שהאל הוא ששומע יש כאן השפעה? יתכן, אבל דוגמה 112 מראה מקרה שבו האל שומע תלונה (tuchan) ב-gwzando.

108
[שמות
16:7]

Y bozau hefyd y cewch weled gogomant y2 Arglwydd, am iddo glywed eich tuchan chwi yn erbyn y2 Arglwydd: o herwydd beth [a allem] ni pan duchanafoch i'n herbyn':

וּבִקֵּר וּרְאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשֹׁמְעוֹ
אֶת־תְּלַנְתִּיכֶם עַל־יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי (תְּלוֹנוּ
כ) (תְּלוֹנוּ ק) עָלֵינוּ:

109
[שמות
16:8]

Mofes hefyd a ddywedodd, yn y2 hwy2 y rhydd y2 Arglwydd i chwi gŷg iw fwyta, a'r borau fara ddigon, am glywed o'2 Arglwydd eich tuchan chwi'r hwn a wnaethoch yn ei erbyn ef: [...]

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בְּעָרֵב בְּשֹׁר
לֶאֱכֹל וְלַחֵם בְּבִקְרָה לְשִׁבְעַת בְּשֹׁמְעַת יְהוָה
אֶת־תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וְנַחֲנוּ
מָה לֹא־עָלֵינוּ תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל־יְהוָה:

110
[שמות
16:9]

A Mofes a ddywedodd w2th Aaron, dywet w2th holl gynulleidfa meibion Ifrael deuwch yn nes ger b2on y2 Arglwydd: o herwydd efe a glywodd eich tuchan chwi.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן אָמַר אֶל־כָּל־עַדְתְּ
בְנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת
תְּלַנְתִּיכֶם:

111
[שמות
16:12]

Clywais duchan meibion Ifrael, llefara w2thynt gan ddywedyd, yn y cyfnos y cewch fwyta cŷg, a'r bozau i'ch diwellir o fara: cewch hefyd wybod mai myfi [ydywyf] y2 Arglwydd eich Duw chwi.

שָׁמַעְתִּי אֶת־תְּלוֹנוֹתַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַר אֱלֹהִים
לֵאמֹר בֵּין הָעֲרָבִים תֹּאכְלוּ בְשֹׁר וּבִבְקָר
תִּשְׁבְּעוּ־לַחֵם וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

112
[במדבר
14:27]

Pa hŷd [y gw2andawaf] ar y gynulleidfa dd2ygionus hon, y2 hon fydd yn tuchan i'm herbyn': [fef] y gw2andawaf duchan meibion Ifrael y rhai ydynt yn tuchan i'm herbyn':

עַד־מָתִי לְעֵדָה הָרַעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר הִמָּה
מְלִינִים עָלַי אֶת־תְּלוֹנוֹתַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִמָּה
מְלִינִים עָלַי שָׁמַעְתִּי:

← לדיון בתוספת שבראש הפסוק ר' דוגמה 166.

מושא 'משפט' ו'חק'

יש כאן שלושה סוגים של שמיעה של חוקים ומשפטים:

- דוגמה 13: שמיעה מבחורץ, מצד העמים; שמיעה של לשון החוקים (השו' דוגמה 105) או אודות החוקים — clywed.
- דוגמה 14: שמיעה חושית של חוקים כאשר הם נאמרים; שמיעה של לשון החוקים — clywed.
- דוגמה 15: ציות לחוקים — gw2ando.

את דוגמאות 114 ו-115 ניתן להשוות, מבחינת היחס ביניהן, עם דוגמאות 74 ו-75.

Cedwch gan hynny, a gwnewch [hwynt] o blegit hyn [yw] eich doethineb, a'ch deall chwi, yng-olwg y bobloedd, y rhai a glywant y2 holl ddeddfau hyn, ac a ddywedant, yn ddiau pobl ddoeth, a deallus [yw] y genedl faw2 hon.

וּשְׁמַרְתֶּם וְעִשִּׂיתֶם כִּי הוּא חֻמַּתְכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִסְתֶּכֶם וְנָבוֹן הַגִּזִּי הַגְּדוֹל הַזֶּה:

113

דברים
4:6

← השו' דוגמה 56.

Yna Mofes a alwodd holl Ifrael, ac a ddywedodd w2thynt, clyw ô Ifrael y deddfau, a'r barnedigaethau y rhai y2 ydwyf yn eu llefaru lle y chlywoch (sic) heddyw: fel y byddo i chwi eu dyfdu, a chadw ar eu gwneuthur.

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וְלִמְדַתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹתָם:

114

דברים
5:1

← בפירוש כתוב שמדובר בחוקים ומשפטים שנאמרים באזניהם; כלומר, מודבר בנוסח החוק, אותו הם שומעים חושית. השו' דוגמה 117 ור' §1.3.

Y bydd, o achos gw2ando o honoch chwi y barnedigaethau hyn, ai cadw, ai gwneuthur hwynt, am hynny y ceidw y2 Arglwydd dy Dduw a thi y cyfammod, a'r d2ugaredd, y rhai a addawodd efe trwy lw i'th dadau di:

וְהָיָה | עֲקֵב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וּשְׁמַרְתֶּם וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לְךָ אֶת־הַבְּרִית וְאֶת־הַחֻסָּד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:

115

דברים
7:12

← בעקבות הציזות ישמור האל ואת הברית את החסד. ר' גם דוגמאות 236 ו-269, בנספח (§3.1).

מושאים נוספים

(הבחירה לקבץ את אלה בתת-סעיף מיוחד היא טכנית בלבד: לא להעמיס על תוכן-העניינים.)

מושא 'כל-אשר':

שלוש הדוגמאות שבהן מופיע מושא 'כל-אשר(-)' ל'שמע' מתורגמות באותו האופן, תוך כדי השטחה הן של שוני במבנים התחביריים במקור ושבטעמי-המקרא²⁰.

²⁰ ככל הידוע לי, אין ראיות לכך שטעמי-המקרא שמשו את מורגן כלל.

116

שמות
18:1

Pan glywodd Jethro offeiriad Midian chwegrwn Mofes y2 hyn oll a wnaethe Duw i Mofes, ac i Ifrael ei bôbl: a dwyn o'r Arglwydd Ifrael allan o'r Aipt.

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי-הוֹצִיא יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:

← שמע את מה שנאמר על אודות מעשי האל.

117

שמות
24:7

Ac efe a gymmerth lyfr y cyfammod, ac ai darllenodd lle y clywe y bobl, a dywedafant ni a wnawn, ac a w2andawn y2 hyn oll a lefarodd y2 Arglwydd.

וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:

← הדברים כבר נשמעו באזניהם חושית ועכשיו הם מצהירים: נציית, נקיים את כל הדברים. ר' 1.3 § לפירוט נרחב על הפסוק הזה.

118

דברים
*5:24

Neffa di a chlyw 'r hyn oll a ddywed y2 Arglwydd ein Duw, a llefara di w2thym ni y2 hyn oll a lefaro 'r Arglwydd ein Duw w2thit ti: ac nyny a w2andawn, ac a wnawn [hynny.]

קָרַב אֶתְּהָ וּשְׁמָע אֶת כָּל-אֲשֶׁר יֹאמַר יְהוָה אֲלֵהֶינּוּ וְאֵת | תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֲלֵהֶינּוּ אֲלֵיךָ וּשְׁמָעֵנוּ וְעֲשִׂינוּ:

← הדוגמה הזאת היא 'הפוכה' לדוגמה הקודמת: כאן הבקשה היא לשמיעה חושית של תוכן הדברים (ב-clywed), שרק לאחריה, בהמשך הפסוק (דוגמה 66), יש קבלה של הדברים אותם משה יעביר מפי האל (ב-gw2ando).

מושא 'שמע':

מקרים אלה, שלושה במספר, נדונים ב-1.8.1 §.

מושא 'אמר'/'אמר'/'אמרה':

אלה דומים ל'דברים' (ר' 1.2.4 §, עמ' 37) בכך שהם מתורגמים ב-geiriau. דוגמה 142, ששייכת לכאן, נמצאת ב-1.4 §.

שתי הדוגמאות שלפנינו מתרגמות את 'שמע' בשם-העצם gw2andawydd, הבנוי מ-gw2ando (גזע gw2andaw-) והסיומת -ydd ('-er', '-ist', ...). בתרגום התנ"ך לא מצאתי שימוש ב-clywedydd²¹. להשוואה, בדוגמאות 45 ו-59 'כל-השמע' ו'כל-השמעים' מתורגמים במבנה רלטיבי.

חיפוש ממוחשב²² הניב עבור 'gw2andawydd' את שני הפסוקים מבמדבר 24 ופסוק מספר בן-סירא, שאדון בו מיד, ועבור 'clywedydd' לא הניב תוצאות. המהדורה הממוחשבת²³

²¹חיפשתי על-פי הקונקורדנציה ([ÉVEN-ŠOŠÁN (1977–1980)]) ובחיפוש ממוחשב בתנ"ך-1620; לתרגום מ-1588 אין עדיין גרסה ממוחשבת בחיפוש, אם כי גרסה כזאת נמצאת בתהליכי הכנה.

²²בתנ"ך-1620; ברוב המקרים המהדורות מספיק דומות.

²³[http://cy.wikisource.org/wiki/Beibl_\(1620\)](http://cy.wikisource.org/wiki/Beibl_(1620))

רחוקה מלהיות מושלמת, ויתכן שיש מקרים שנשמטו ממנה כתוצאה משגיאות בהקלדה והמרה של המידע הסרוק.

למרות הקשר הפנימי בין gwzando ו-gwzandawydd, אין הכרח שהיחס clywed:gwzando הוא אותו יחס של clywedydd:gwzandawydd. בפרט, הדוגמאות מעטות ויתכן ש-clywedydd כלל לא קיים בטקסט (גם לא בתרגום כל כתבי-הקודש). נתבונן בדוגמה מספר בן-סירא, בתרגום שם-העצם היווני ἀκροατής 'שומע, hearer':²⁴

Calon y dehallgar a feddwl am gyffely-
b2wydd, a chluft y gwzandawydd yw dy-
muniad y doeth.

καρδία συνετοῦ διανοηθήσεται
παραβολήν καὶ οὕς ἀκροατοῦ ἐπιθυμία
σοφοῦ

119

[בן-סירא
*3:29]

גם בדוגמה הזאת, כמו בדוגמאות מספר במדבר 24, נראה שמדובר ביכולת להבין חכמה (דבר העומד בקנה אחד עם הניגוד clywed:gwzando, במידה ואכן היחס הזה תקף גם כאן).

◇ ◇ ◇ ◇ ◇

Gwzandawydd geiriau Duw a ddywed, 'r
hwn a wel weledigaeth 'r Holl alluoc,
y2 hwn a fy2thiodd, ac a ago2wyd [ei]
lygaid.

נֶאֱמַר שָׁמַע אֲמֵר־אֵל אֲשֶׁר מִחֻזָּה שְׂדֵי יְחֻזָּה
נִפְלַ וְגִלְוֵי עֵינָיִם:

120

[במדבר
24:4]

Dywet gwzandawydd geiriau Duw,
gwybodydd gwybodaeth y Go2uchaf, a
gweledydd gweledigaeth y2 Holl alluoc:
y2 hwn a fy2thiodd ac y2 ago2wyd ei
lygaid.

נֶאֱמַר שָׁמַע אֲמֵר־אֵל וַיִּדַע דַּעַת עֲלִיוֹן מִחֻזָּה
שְׂדֵי יְחֻזָּה נִפְלַ וְגִלְוֵי עֵינָיִם:

121

[במדבר
24:16]

מושא 'נֶאֱמַר':

בשני מקרים בקורפוס האל שומע את נאקתם של בני-ישראל המועבדים במצרים וזוכר את בריתו עם האבות. השמיעה של קול הנאקה היא שמזכירה. השו' עם דוגמה 124.

◇ ◇ ◇ ◇ ◇

²⁴השו':

- הוולגטה: Cor sapientis intelligitur in sapientia, et auris bona audiet cum omni concu-
piscientia sapientiam.
- תנ"ך-זנבה: The heart of him that hath vnderstanding, shall perceiue secrete things, and
an attentiue eare is the desire of a wise man.
- תנ"ך-הבישופים: The heart of hym that hath vnderstandyng, shall perceae hie thynges:
and a good eare wyll gladly hearken vnto wisdome.

122
שמות
2:24

Yna Duw a glybu eu huchenaid hwynt:
a Duw a gofiodd ei gyfammod ag Ab2a-
ham, ag Ifaac, ac ag Jacob.

וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקַתְּם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים
אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:

123
שמות
6:5

A mi a glywais hefyd vchenaid meibion
Israel y rhai y mae'r Aiphthiaid yn eu
caethiwo: a choflais fyng-hyfammod.

וְגַם | אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
מִצְרַיִם מִעַבְדֵי אֲתָם וְאֶזְכֹּר אֶת־בְּרִיתִי:

מושא 'צַעֲקָה':

שתי דוגמאות:²⁵

124
שמות
3:7

A dywedodd y2 Arglwydd, gan weled
y gwelais gyftudd fy mhobl y rhai
[ydynt] yn y2 Aipht: ai gwaedd rhac eu
go2th2ymwy2 a glywais, canys adwen eu
doluriau.

וַיֹּאמֶר יְהוָה רְאֵה רָאָה רְאִיתִי אֶת־עַנְי עַמִּי אֲשֶׁר
בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקַתְּם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נַגְשָׁיו כִּי
יִדְעֵתִי אֶת־מַכְאֲבָיו:

← הקבלה²⁶ בין 'רָאָה רְאִיתִי אֶת־עַנְי עַמִּי' ו'וְאֶת־צַעֲקַתְּם שָׁמַעְתִּי': האל אומר שהבחין בקושי של עמו, ובפס' 9 מרחיב: וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רְאִיתִי אֶת־הַלְחֵץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לַחֲצִים אֲתָם. אמנם הוא אכן נענה לצעקתם ומושיע אותם, אבל לא זה מה שכתוב כאן, לא זה מה שנמסר כאן בפסוק הזה (והראיות הן ההקבלה לראיה והצעקה ש'באה' אליו), בניגוד לדוגמה הבאה:

125
שמות
*22:22

Os gwnewch iddo ddim blinder (canys
os gwaedda ddim arnaf, mi a lwy2
w2andawaf ei waedd ef.)

אִם־עֲנָה תַעֲנֶה אֲתוֹ כִּי אִם־צָעַק יִצְעַק אֵלַי
שָׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקוֹ:

← האל יענה לצעקת הגר, ב'gw2ando', כמו שמפורט בפסוק שלאחר זה, 23: וְחָרָה אַפִּי וְהִרְגַתִּי אֶתְכֶם בְּחָרֵב וְהָיוּ נְשֵׁיכֶם אֲלִמְנוֹת וּבְנֵיכֶם יִתְמִים:

השלמה בקונוורב:

בשתי דוגמאות בקורפוס 'שָׁמַע' מושלם ב'בְּדַבָּר', שמיעה של דיבור²⁷ בין אחרים:

²⁵בהערת-אגב: שתי הדוגמאות כאן כוללות את המבנה 'אינפיניטיב טאוטולוגי'; ר' גולדנברג [GOLDENBERG (1971)] וששה-הלוי [SHISHA-HALEVY (1990)]. נראה ששני המבנים שמופיעים כאן הם השניים שנופצים בתרגום: עם llwy2 ועם מבנה טאוטולוגי ב'gan; מעניין יהיה לבדוק את הדיסטריבוציה ביניהם.

²⁶הדוגמה הזאת יכולה להיות מועילה להבנה של הניגוד gweled:edrych; ר' הנקודה הראשונה ב־§1.4 וכן §1.4.

²⁷השוני בתרגום 'בְּדַבָּר' הוא נושא בפני עצמו. נראה שיש קשר לערכיות ואופן ומידת ההשתתפות של הגורמים השונים בדיבור.

A Rebecca a glybu pan ddywedodd Ifaac
wzth Efau ei fâb: ac Efau aeth i'r maes i
hela helfa iw dwyn.

וּרְבֵקָה שָׁמְעַת בְּדָבַר יִצְחָק אֶל־עֵשָׂו בְּנֵו וּלְדָד
עֵשָׂו הַשָּׂדֶה לְצֹד צִיד לְהָבִיא:

126

בראשית
27:5

A'r Arglwydd a ddywedodd wzth Mofes,
wele mi a ddeuaf attat mewn niwl tew, fel
y clywo y bobl pan ymddiddanwyf a thi,
ac fel y credant it byth: [...]

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲנֵה אֲנֹכִי בְּאֵ אֱלֹדִי
בְּעֵב הַעֲנֵנִי בְּעַבֹּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עֲמֹד
וְגַם־בְּדִי יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת־דְּבָרֵי
הָעָם אֶל־יְהוָה:

127

שמות
19:9

דוגמה נוספת עם מבנה הדומה על פניו היא זו:

A bzenin Arad y Canaanead, ac efe yn
trigo yn y dehau yn nhîz Canaan a glybu
o ddyfodiad meibion Ifrael.

וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּדַע עֲרָד וְהוּא־יִשָּׁב בְּגִבְבֹּ
בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בְּבֵא בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

128

במדבר
33:40

היחס התחבירי כאן אחר, ואכן הוא תורגם באופן שונה מבשתי הדוגמאות הקודמות: ב־
am ddyfodiad (מילת-היחס 'מ', 'מ'... + dyfodiad 'ביאה, הגעה') במהדורה מ־1588 וב־
am ddyfodiad במהדורה מ־1620.

השלמה בציטוט:

דוגמה אחת בקורפוס היא של ציטוט ללא תווך:

Pobl fawz, ac vchel, meibion Anac y rhai
a adnabuoft, ac y clywaift ti [ddywedyd
am danynt,] pwy a faif o flawen meibion
Anac':

עַם־גְּדוֹל וָרֶם בְּנֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר אֶתְּהָ יָדַעְתָּ
וְאֶתְּהָ שָׁמַעְתָּ מִי יְתִיאַב לְפָנַי בְּנֵי עֲנָק:

129

דברים
9:2

← הדוגמה הזאת דומה לדוגמאות מהסוג 'שָׁמַע + א־מ־ר' (§1.1.2, עמ' 19) ובפרט לדוגמה 15
(אם כי לא זהה במבנה: 'דיבור עקיף' שם לעומת 'שיר' כאן), אלא שכאן נעדר ה'א־מ־ר'.

סביל

מלבד דוגמה 176 (ב־§1.6.2), בה נעשה שימוש בלקסמה שונה (dyfod), הצורות הסבילות
של 'שָׁמַע' מתורגמות בצורות 'אימפרסונל' של clywed:

Am ymgedwch ym mhôb peth a ddy-
wedais wzthich, na choffewch enw
duwiau eraill, na clywer [hynny] o'th
enau.

וּבְכֹל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְלֹשֶׁם
אֲלֵהֶם אֲחַר־יָם לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּיד:

130

שמות
23:13

← בתרגום נוסף hynny.

131
שמות
28:35

A hi a fydd am Aaron w'zth weini: fel y clywer ei fwn ef pan ddelo i'r cyfegr, ger b'zon y'2 Arglwydd, a phan elo allan, fel na byddo farw. והיה על-אֶהְרֹן לְשָׂרָה וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֵאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאָתוֹ וְלֹא יָמוּת:

← קולו של הפעמוז: וְעֵשִׂיתָ עַל-שׁוּלְיוֹ רַמְנִי תִּבְלֹת וְאַרְגָּמֶן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל-שׁוּלְיוֹ סָבִיב וּפְעַמְנִי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב: פְּעַמֹן זָהָב וְרַמְזֹן פְּעַמֹן זָהָב וְרַמְזֹן עַל-שׁוּלְיֵי הַמַּעֲטֵל סָבִיב: (פס' 33–34). קול שהוא fwn 'צליל' ולא llais.

132
דברים
4:32

Canys ymofyn yn aw'2, am y dyddiau cyntaf y rhai a fuant o'rh flae'n di, o'r dydd y creawdd Duw dd'yn ar y ddaiar, ac o'2 [naill] gw'r i'r nefoedd, hyd y cw'r [arall] i'r nefoedd, a fu megis y maw'r-beth hwn': neu a glybuwyd ei gyffelyb ef'. כִּי שָׂאֲלֶנָּא לְיָמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר-הָיוּ לְפָנֶיךָ לְמִן-הַיּוֹם אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים אֶדָם עַל-הָאָרֶץ וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד-קַצֵּה הַשָּׁמַיִם הַנְּהִיָּה כְּדָבָר הַגְּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנִּשְׁמַע כְּמָהוּ:

קאזטיב

קאזטיב של שמיעה דומה לדיבור: לגרום למישהו לשמוע. בחומש ארבע דוגמאות: שתיים מהן מתורגמות במבנים קאזטיבים ושתיים מהן (שלמעשה מהוות רצף אחד שמתפרש על-פני שני פסוקים) באופן שאינו קאזטיבי. במצב-דברים כזה, דרושה בחינה של הקאזטיב של 'שָׁמַע' ושל הקאזטיב בכלל על כלל התנ"ך.

- בשתי הדוגמאות שמתורגמות במבנים קאזטיביים המבנים שונים: בדוגמה 133 יש שימוש במבנה 'gwneuthur + i + INFINITIVE' ('לעשות') ובדוגמה 134 במבנה 'peri + i + INFINITIVE' ('לגרום').

- דוגמאות 135 ו-136 הן חלק מקבוצת הפסוקים דברים 11:30–14:30:

כִּי הַמַּצְנֶה הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מַצְוֶה הַיּוֹם לֹא-נִפְלְאָת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא רַחֲקָה הוּא: לֹא בְּשָׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה-לָנוּ הַשָּׁמַיִם וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמַעֵנוּ אֶתְהָ וְנַעֲשֶׂנָּה: וְלֹא-מִעֲבֹר לַיָּם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר-לָנוּ אֶל-עֲבֹר הַיָּם וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמַעֵנוּ אֶתְהָ וְנַעֲשֶׂנָּה: כִּי-קָרוֹב אֵלַיךָ הַדָּבָר מֵאֵד בְּפִיד וּבְלִבָּבֶךָ לַעֲשׂוֹתוֹ:

שתייהן מתורגמות ב־clywom צורת 'סוביונקטיב'²⁸ גוף ראשון רבים של clywed. יש כאן למעשה העברה של 'שלב' אחד קדימה בטרנזיטיביות: יגרום לנו לשמוע ← נשמע. לתמונה שלמה יותר ר' §1.3.

²⁸כמו מונחים דקדוקיים רבים, גם שם זה אינו נטול בעיות.

[Sef] y dydd y2 hwn y fefaiſt ger bzon y2 Arglwydd dy Dduw yn Hozeb, pan ddywedodd y2 Arglwydd w2thif, cynnull i mi y bobl, fel y gwnelwyf iddynt glywed fyng-eiriau y rhai a ddyfcant i'm hofni fi, [...]

יֹס אֲשֶׁר עָמְדָת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחַרְבֵּי
בְּאֵמֶר יְהוָה אֵלַי הִקְהֵל־לִי אֶת־הָעָם וְאֶשְׁמַעֵם
אֶת־דְּבָרֶיךָ אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֹתִי פְּלִי־הַיָּמִים
אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה וְאֶת־בְּנֵיהֶם
יִלְמְדוּן:

133

דברים
4:10

O'2 nefoedd y parodd i ti glywed ei lais, i'th hyffo2ddi di, ac ar y ddaiar y parodd i ti weled ei dân maw2, a thi a glywaiſt o ganol y tân ei eiriau ef.

מִן־הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמִיעֵךְ אֶת־קוֹלֵךְ לִסְרֹךְ
וְעַל־הָאָרֶץ הָרָאךְ אֶת־אֲשׁוֹ הַגְּדוֹלָה וּדְבָרֶיךָ
שָׁמַעְתָּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

134

דברים
4:36

Nid yn y nefoedd [y mae] efe, i ddywedyd [o honot] pwy a ddzing d2ofom i'r nefoedd, ac ai dwg i ni, fel y clywom ni, ac y gwnelom ef:

לֹא בַשָּׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה־לָנוּ הַשְּׁמַיְמָה
וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָה:

135

דברים
30:12

Ac nid o'2 tu hwnt i'r mô2 [y mae] efe i ddywedyd [o neb,] pwy a d2amwya trofom ni i'r tu hwnt i'r mô2, ac ai dwg i ni, fel y clywom, ac y gwnelom ef:

וְלֹא־מֵעַבֵּר לַיָּם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר־לָנוּ
אֶל־עֵבֶר הַיָּם וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ
וְנַעֲשֶׂנָה:

136

דברים
30:13

נְעִשָׂה וְנִשְׁמַע'

1.3

לא בכדי כללתי בכותרת של העבודה את המילים 'נְעִשָׂה וְנִשְׁמַע': לא (רק) בגלל היותן צירוף ידוע ומוכר, אלא בגלל שהן נוגעות בלב העיסוק שבעבודה — היחס בין שמיעה 'שבלב' ושמיעה 'שבאוזן', אם להתנסח כך. על שמות 24:7 (דוגמה 117) נכתבו, עוד מתקופות קדומות ועד ימינו אלה, תילי תילים של פרשנות ומדרשים; ר', כמקור מרכזי, שבת 88a בתלמוד הבבלי:

[...] דרש ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום שנאמר [שמות 33:6] ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב [...] אמר רבי אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו דכתיב [תהלים 103:20] ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע²⁹ בקול דברו ברישא עושי והדר לשמוע א"ר חמא ברבי חנינא מ"ד [שיר השירים 2:3] כתפוח בעצי היער וגו' למה נמשלו ישראל לתפוח לומר לך מה תפוח זה פריו קודם לעליו אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע [...]

²⁹מתורגם, כמובן, ב-gwzando.

בשמות 19:8, להשוואה, העם אומרים רק 'נַעֲשֶׂה', בלי 'נִשְׁמָע': וַיַּעֲנוּ כָּל־הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה [...].

לא ידוע לי אם מורגן הכיר את הספרות הפרשנית והמדרשית היהודית, מסופקני אם כן. אם הוא היה מתרגם לפיה, ודאי היה מתרגם את 'נִשְׁמָע' בלקסמה clywed; בפועל הוא תרגם ב-gwzando. יש כאן, ובמקרים נוספים שנראה בתת-סעיף זה, אם כן, כפילות: שתי דרכים לבטא את קבלת הדברים. בכמה מובנים ניתן להשוות את המבנה של 'עשיה' מול 'שמיעה' (=ציות, קבלה) באותו הפסוק למבנים של תקבולת (§1.4), אותם נבחן בהמשך. בעניין דוגמה 117, בחינה של התרגומים הנוספים מראה שמורגן בחר שלא להרחיק מבחירת המילים שבכתוב — בניגוד להירונימוס בוולגטה ('oboedientes') ובעקבותיו³⁰ התרגומים האנגליים — אלא לבחור באותה דרך שבה בחר בתרגום כמעט כל המופעים של 'שָׁמַע': לתרגם ב-clywed/gwzando (במקרה דנן, כאמור, ב-gwzando).

- תרגום השבעים: πάντα ὅσα ἐλάλησεν κύριος ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα [...]
- הוולגטה: omnia quae locutus est Dominus faciemus et erimus [...] oboedientes
- תנ"ך־ז'נבה: All that the Lord hath said, we will do, and be obedient [...]
- תנ"ך־הבישופים: All that the Lord hath sayd, wyll we do, and be obedient [...]

נסקור^{31 32} את הדוגמאות שבהן יש הקבלה של שמיעה ועשיה. כללתי גם דוגמאות עם 'שָׁמַר', לאור הקולוקציות של 'שָׁמַר' ו'עָשָׂה'.

- דוגמאות רבות הן במבנה 'שָׁמַע + מילת-יחס': 223, 231, 232, 235, 236, 237, 238, 240, 241, 244, 245, 269, 283, 290, 291, 292.
- שאר הדוגמאות שמתורגמות ב-gwzando: 66, 74, 103, 117, 115.
- דוגמאות שאינן בתקבולת שמשווה 'שָׁמַע = שָׁמַר = עָשָׂה', ומתורגמות ב-clywed (ר) פירוט בכל דוגמה במקומה):³³ 67, 114, 135, 136.

³⁰ ראוי להזכיר כאן גם את התרגום הוולשי החדש (1988/2004) לתנ"ך, שגם הוא מתרגם באופן שנראה יותר כמו תרגום של הוולגטה או תרגום של ה-KJV מאשר תרגום של הטקסט העברי...: Fe wnawn y cyfan a ddywedodd yr ARGWYDD, a byddwn yn ufudd iddo.

³¹ לא העתקתי את הדוגמאות לכאן מכמה סיבות: אין באמת צורך, העתקה שלהן תכביד על הטקסט ותאריך אותו, וכשמצויינות רק הפניות מספריות הקורא יכול לדפדף לעמוד המתאים ולקרוא בהרחבה ובהקשר את הכתוב על הדוגמה המסויימת.

³² בהתאם לקו המנחה בעבודה, במטרה לכסות את כל הקורפוס, כללתי כאן את כל הדוגמאות שמצאתי; כאמור, אם נשמטה מעיני דוגמה, מדובר בטעות אנוש.

³³ הסיבה שאני מונה אותן כאן היא כדי לתת תמונה שלמה יותר, לכלול את כל הדוגמאות

תקבולות

1.4

תקבולות (פרלליזמים) הן אמצעי ספרותי מרכזי בתנ"ך, בעיקר בשירה, אך גם בפרוזה.³⁴ כל הדוגמאות של 'האזין' בקורפוס הן בתקבולת (מחוץ לקורפוס המצב שונה, כך בדוגמה 34 מתהלים, לשם השוואה). הכיוון השני נכון מלבד דוגמה אחת, 141. האופן שבו תורגם 'האזין' מגוון מאוד: gwzando, rhoddi cluft (i), cluftymwzando, ymwzando. נראה שהשימוש בצורות שונות ומגוונות הוא בעיקר אסתטי, ואין לצפות לחוקיות לשונית נוקשה, עם מסמן ומסומן. הבחירה באסתטיקה כאן, על פני תרגום שיטתי ומסודר, מתאימה, שכן תקבולות הן אמצעי ספרותי אסתטי, שמביא בחשבון לא רק את מישור המסומן אלא גם את מישור המסמן, את הצורה החיצונית.

A Lamech a ddywedodd w2th ei w2agedd, Ada a Sila, gw2agedd Lamech clywch fy llais, gw2andewch fy lleferydd, canys mi a leddais w2 i'm harcholl, a llangc i'm clais.

וַיֹּאמֶר לְמַד לְנָשָׁיו עֲדָה וְצִלָּה שָׁמְעוּ קוֹלִי נָשִׁי
לְמַד הָאֲזִנָּה אִמְרֵתִי כִּי אִישׁ הִרְגֵתִי לְפָעֲעֵי וַיֵּלֶד
לְחִבְרָתִי:

137

[בראשית
4:23]

Ac a addywedodd, os gan w2ando y gw=randewi di ar lais y2 Arglwydd dy Dduw, ac os gwnei di y2 hyn a fyddo inion yn ei olwg ef, a rhoddi cluft iw ozchymynnion ef, a chadw ei holl ddeddfau ef: ni roddaf arnat un o'2 clefydau y rhai a roddais ar y2 Aiphtiaid, o herwydd myfi [ydwyf] y2 Arglwydd di iachawdur.

וַיֹּאמֶר אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְהִישָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהָאֲזִנָּתָ לְמִצְוֹתָיו וְשִׁמְרָתָ
כָּל־חֻקָּיו כָּל־הַמִּחְלָה אֲשֶׁר־שָׁמְתִי בְּמִצְרַיִם
לֹא־אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפְּאֵךְ:

138

[שמות
15:26]

Yna y cymmerodd efe ei ddammeg, ac a ddywedodd: cyfot Balac a gwzando, mab Zipho2 cluftymwzando a mi.

וַיֵּשָׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמֶר קוּם בָּלַק וְשָׁמַע הָאֲזִינָה
עָדִי בְּנֹו צֶפְרָי:

139

[במדבר
23:18]

שמצאתי.

³⁴ שפה נוספת, עתיקה גם היא ומאותו איזור בעולם, שעושה שימוש מעניין במבנים של תקבולות היא המצרית. תקבולות בשירה קיימות במסורות של שפות רבות בעולם.

140
[דברים
1:45]

Yna y dychwelafoch ac y2 wylafoch ger b2on y2 Arglwydd, ond ni w2andawodd y2 Arglwydd ar eich llef, ac ni roddes gluft i chwi.

וּתְשׁוּבוּ וּתִבְכוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה בְּקִלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם:

141
[דברים
27:9]

A llefarodd Mofes, a'r offeiriaid Lefi-adaidd w2th holl Ifrael gan ddywedyd: gwzando a chlyw ô Ifrael, y dydd hwn i'th wnaethbwyd yn bobl i'r Arglwydd dy Dduw.

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַסֵּכֶת | וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נְהִייתָ לְעַם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

← ר' דוגמה 188.

142
[דברים
32:1]

Ymwzandewch y nefoedd, a llefaraf: clywed y ddaiar eiriau fyng-enau.

הֶאֱזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְחָשַׁמַּע הָאָרֶץ אֲמַר־פִּי:

← במהדורה מ־1620 מופיע gwzandewch במקום ymwzandewch.

שימוש ב־gwzando ו־clywed שלא בתרגום שְׁמַע

1.5

עכשיו נבחן מקרים שבהם יש 'היסט' בין 'שְׁמַע' ובין gwzando/clywed: נתחיל §1.5.1 במקרים שבהם מורגן השתמש ב־gwzando/clywed לתרגום צורות שאינן 'שְׁמַע' ונמשיך (§1.6) במקרים שבהם 'שְׁמַע' לא מתורגם ב־gwzando/clywed. אפשר לחלק את הדוגמאות כאן לשתי קבוצות: הקבוצה האחת (§1.5.1) היא מופעים של 'בְּאֲזִינִי'; הקבוצה השנייה (§1.5.2) כוללת את שאר הדוגמאות. דוגמאות כמו אלו שבתת־סעיף זה חשובות למחקר משווה בין האידיומטיקה הוולשית והאידיומטיקה המקראית, והאופן שבו התרגום מגשר ביניהן (ר' הנקודה הראשונה ב־§0.1.3). השוואה כזאת, שעריכתה כראוי היא מפעל גדול מאוד, תחייב התייחסות לטקסטים וולשיים מקוריים בני־התקופה.

לתרגום 'בְּאֲזִינִי'

1.5.1

את הדוגמאות האלה נוכל לחלק לשני סוגים, בחלוקה לפי האופן שבו תורגם 'בְּאֲזִינִי'. הסוג הראשון הוא הסיבה לכלול את הדוגמאות כאן; הסוג השני מובא כדי להשלים את התמונה.

- כאשר ה'אֲזִינִים' משוייכות לקבוצה עם בסיס של מוצא³⁵ (עם, בְּגִי־X, זקנים־השבט (והשוטרים) וכד'), התרגום הוא ב־clywed + lle y: 144, 145, 146, 150, 152, 156, 157, 158, 159, 160.

- כאשר הן משוייכות ליחיד או לקבוצה אחרת, התרגום מגוון:

³⁵יש לבדוק האם החוקיות הזאת קיימת בתנ"ך כולו.

– yng-hlufstiau: 147, 153, 154, 155.

– w2th: 143, 148, 149.

– i: 151.

מיפוי של אופני התרגום כאן טעון בדיקה מקיפה בשאר התנ"ך. לערכיות של הפעלים, ולעובדה ש-w2th ו-i מעמד דקדוקי מיוחד (בניגוד ל-yng-hlufstiau, שקרוב יותר לתחום הלקסיקלי), יש תפקיד כאן. נראה שיכולת ההצטרפות של yng-hlufstiau לפעלים (ובפרט כאלה שלא מקבלים באופן נורמלי ציון של המקשיב) חופשית יותר.

Yna y cododd Abimelec yn fo2eu, ac a al-woddd am ei holl weifion, ac a dzaethodd y2 holl bethau hyn w2thynt hwy, a'r gwy2 a ofnafant yn ddirfaw2.

וַיִּשְׁלַם אַבְיִמֶלֶךְ בְּבַקֵּר וַיִּקְרָא לְכָל־עַבְדָּיו
וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאָזְנֵיהֶם וַיִּירָאוּ
הָאֲנָשִׁים מְאֹד:

143

בראשית
20:8

Ac Eph2on oedd yn aros ym-myfc meibion Heth: yna Eph2on y2 Hethiad a attebodd Ab2aham, lle y clywodd holl feibion Heth: yngwydd pawb a ddeuent i bo2th ei ddinas ef, gan ddywedyd:

וַעֲפְרוֹן יָשָׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי־חֵת וַיַּעַן עֲפְרוֹן
הַחֵתִי אֶת־אַבְרָהָם בְּאָזְנוֹ בְּנֵי־חֵת לְכָל בְּאֵי
שַׁעֲרֵי־עִירוֹ לֵאמֹר:

144

בראשית
23:10

Ac efe a lefarodd w2th Eph2on lle y clybu pobl y tîr, gan ddywedyd: etto os tydi [yw ef] ô?? na'm gw2andewit fi: rhoddaf werth y maes, cymmer gennif ac mi a gladdaf fy marw yno.

וַיְדַבֵּר אֶל־עֲפְרוֹן בְּאָזְנוֹ עַם־הָאֲרֶץ לֵאמֹר אֶדָּ
אִם־אַתָּה לוֹ שְׂמַעְנִי נָתַתִּי כֶּסֶף הַשְּׂדֵה קַח
מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָה אֶת־מָתִי שָׁמָּה:

145

בראשית
23:13

Felly Ab2aham a w2andawodd ar Eph2on, a phwyfodd Ab2aham i Eph2on y2 arian y rhai a ddywedafefe lle y clybu meibion Heth: pedwar-cant ficl o arian cymmeradwy ym???mhlith marchnad-wy2.

וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־עֲפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם
לְעֲפְרוֹן אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר בְּאָזְנוֹ בְּנֵי־חֵת
אַרְבַּע מֵאוֹת שְׁקָל כֶּסֶף עֶבֶר לַסְּחָר:

146

בראשית
23:16

147
בראשית
44:18

Yna 'r aeth Juda atto ef, ac a ddywedodd [gwzando] arnaf fy arglwydd, caffed at-tolwg dy wâs ddywedyd gair yng-hlufiau fy arglwydd, ac nac enynned dy lid w2th dy wâs, o herwydd y2 ydwyt ti megis Pharao.

וַיֵּשׁ אֱלִיּוֹ הַיְהוּדָה וַיֹּאמֶר בְּי אֲדֹנָי יְדִבְרֶנָּה
עֲבֹדָךְ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנָי וְאַל־יִחַר אַפְּךָ בְּעַבְדְּךָ
כִּי כְמוֹד כְּפָרְעָה:

148
בראשית
50:4

Pan aeth dyddiau ei arwyl ef heibio, yna y llefarodd Joseph w2th deulu Pharao gan ddywedyd: os cefais y2 aw2 hon ffafo2 yn eich golwg, lleferwch w2th Pharao at-tolwg gan ddywedyd.

וַיַּעֲבְרוּ יָמַי בְּכִיתוֹ וַיְדַבֵּר יוֹסֵף אֶל־בֵּית פְּרָעָה
לֵאמֹר אִם־נָא מִצָּאתַי חַן בְּעֵינֵיכֶם דַּבְּרוּ־נָא
בְּאָזְנֵי פְרָעָה לֵאמֹר:

149
שמות
10:2

Ac fel y mynegit w2th dy fab, a mab dy fab, y2 hynn a wneuthum yn y2 Aipht, a'm harwyddion y rhai a ofodais yn eu plith hwynt: ac y gwypoch mai myfi [ydwyf] y2 Arglwydd.

וּלְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאָזְנֵי בְנֶךָ וּבְנֵי בְנֶךָ אֵת אֲשֶׁר
הִתְעַלְלִיתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת־אֶתְנִיתִי אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי
בָּם וַיִּדְעֻתֶם כִּי־אֲנִי יְהוָה:

150
שמות
11:2

Dywet yn aw2 lle y clywo 'r bobl: am geifio o honynt bôb gw2 gan ei gymydog, a phob gw2aig gan ei chymydoges ddod2efn arian, a dod2efn aur.

דַּבְּרֶנָּה בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ | מֵאֵת רַעְיוֹ
וְאִשָּׁה מֵאֵת רַעְיוֹתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכִלְיֵי זָהָב:

151
שמות
17:14

A'r Arglwydd a ddywedodd w2th Mofes fcrifenna hynn mewn llyfr yn goffadwziaeth a mynega i Jofua: canys gan ddeulu y deleaf goffadwziaeth Amalec oddi tann y nefoedd.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב זֶאת זְכוּרֹן בְּסֵפֶר
וְשֵׁם בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי־מָחָה אֶמְחֶה אֶת־זְכוּר
עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:

152
שמות
24:7

Ac efe a gymmerth lyfr y cyfammod, ac ai darllenodd lle y clywe y bobl, a dywedafant ni a wnawn, ac a w2andawn y2 hyn oll a lefarodd y2 Arglwydd.

וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ
כֹּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:

153
במדבר
11:1

A'r bobl fel tuchanwŷ2 oeddynt flin yng-hlufian y2 Arglwydd, a chlywodd y2 Arglwydd hyn, ai ddig a enynnodd, [...]

וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאַנְנִים רַע בְּאָזְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע
יְהוָה וַיִּחַר אָפוֹ וַתִּבְעַר־בָּם אֵשׁ יְהוָה וַתֹּאכַל
בְּקֶצֶה הַמַּחֲנֶה:

Am hynny dywet w2th y bobl ymfaincteiddiwch erbyn y fozu, a chewch fwytta cîg: canys wylafoch yng-hluftiau y2 Arglywydd gan ddywedyd: pwy a ddyzu i ni gîg iw fwytta': [...]

Dywet w2thynt [nid] byw fi medd y2 Arglywydd onid fel y llefarafoch yn fyng-hluftiau felly y gwnaf i chwi.

Yna Mofes a alwodd holl Ifrael, ac a ddywedodd w2thynt, clyw ô Ifrael y deddfau, a'r barnedigaethau y rhai y2 ydwyf yn eu llefaru lle y chlywoch (*sic*) heddyw: fel y byddo i chwi eu dyfcu, a chadw ar eu gwneuthur.

Pan ddelo holl Ifrael i ymddangos ger b2on y2 Arglywydd dy Dduw yn y lle 'r hwn a ddewifo efe, y darlleni y gyfraith hon, o flaen holl Ifrael lle y clywant.

Cefclwch attaf holl henuriaid eich llwythau, a'ch fwyddogion fel y llefarwyf y2 holl eiriau hyn lle y clywant hwy, ac y cymmerwyf yn dyftion yn eu herbyn hwynt y nefoedd a'r ddaiar.

A llefarodd Mofes lle y clybu holl gynulleidfa Ifrael eiriau y gân hon hyd ei diwedd.

Yna y daeth Mofes, ac a lefarodd holl eiriau y gân hon lle y clybu y bobl: efe ac Jofuah mab Nun.

וְאֶל־הָעָם תֹּאמַר הֲתִקְדָּשׁוּ לְמַחֲרָי וְאֶכְלֶתֶם בְּשֵׁר־כִּי בְכִיתֶם בְּאֲזִנֵי יְהוָה לֵאמֹר מִי יֵאָכְלֵנוּ בְּשֵׁר כִּי־טוֹב לָנוּ בְּמִצְרַיִם וְנָתַן יְהוָה לָכֶם בְּשֵׁר וְאֶכְלֶתֶם:

154

במדבר
11:18

אָמַר אֱלֹהִים חִי־אֲנִי נֹאֵם־יְהוָה אִם־לֹא כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם בְּאֲזִנֵי כֹן אֶעֱשֶׂה לָכֶם:

155

במדבר
14:28

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶת־הַחֲקִים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹבֵר בְּאֲזִנֵיכֶם הַיּוֹם וְלִמְדַתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹתָם:

156

דברים
5:1

בָּבוֹא כָּל־יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֹגֵד כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאֲזִנֵיהֶם:

157

דברים
31:11

הִקְהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זִקְנֵי שְׁבִטֵיכֶם וּשְׁטָרֵיכֶם וְאִדְבַּרְהָ בְּאֲזִנֵיהֶם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאֶעֱיֵדָה בָּכֶם אֶת־הַשְּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ:

158

דברים
31:28

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאֲזִנֵי כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תָּמָס:

159

דברים
31:30

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאֲזִנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשִׁיעַ בֶּן־נּוּן:

160

דברים
32:44

שאר המקרים

1.5.2

בקרפוס מספר מקרים נוספים שבהם gw2ando/clywed משמשים שלא בתרגום 'שמע':³⁶

³⁶ דוגמה נוספת, מחוץ לקורפוס, היא 34, בה ההקבלה האיטימולוגית 'אזנים' ו'אזינו' נענית בהקבלה clywant-ר cluftiau (צורה של clywed).

- שניים מהם כבר ראינו: דוגמאות 137 ו־141, שהן בתקבולת (§1.4).
- ארבעה אחרים הם אלה שבתת־הסעיף הזה: אחת (161) בתרגום 'עֵתֶר', אחת (162) בתרגום 'עֵנָה', אחת (163) בתרגום 'נָדָב' ואחת היא תוספת של מורגן, בסוגריים רבועים. בשתיים הראשונות גם הוולגטה מתרגמת באופן דומה, ב־exaudio.

161
בראשית
25:21

Ac Ifaac a weddiodd ar y2 Arglwydd d2os ei w2aig am ei bod hi 'n amhlantadwy a'r Arglwydd a w2andawodd arno ef, a Rebecca ei w2aig a feichiogodd. ויעֵתֶר יִצְחָק לַיהוָה לְנִכְחַ אֲשֶׁתּוֹ כִּי עָקְרָה הָיָה ויעֵתֶר לֹא יְהוָה וַתְּהִר רַב־קָה אֲשֶׁתּוֹ:

← ל'עֵתֶר'³⁷, בצורות שונות, שני פירושים 'הפוכים' או 'משלימים': האחד הוא 'תחינה, תפילה' והשני הוא 'הענות, קבלה של התפילה'. בפסוק זה ניתן לראות את שניהם, ואת האופן המבדל שבו הם תורגמו. בתנ"ך דוגמאות נוספות שתורגמו כך (ישעיה 19:22, עזרא 8:23, דברי־הימים א' 5:20), אך לא כולן תורגמו כך (שמואל ב' 21:14, דברי־הימים ב' 33:13³⁸, בתרגום ב־bodlon).

162
בראשית
35:3

O blegit cyfodwn, ac efcynnwn i Bethel, ac yno y gwnaf allo2 i Dduw, y2 hwn a'm gw2andawodd yn nýdd fyng-hyftudd, ac a fu gyd a'm fi yn y ffozdd, y2 hon a gerddais. וְנִקְוָמָה וְנַעֲלָה בֵּית־אֱלֹהִים וְאָנַעְשָׂה־שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הָעֵנָה אֲתִי בַיּוֹם צָרְתִּי וַיְהִי עִמָּדִי בְּדָרְדָרִי אֲשֶׁר הִלְכָתִי:

← הדוגמה הזאת דומה לקודמת.

163
שמות
35:29

Holl blant Ifrael yn wý2 ac yn w2agedd, y rhai a glywent ar eu calon offrymmu tu ac at y2 holl waith y2 hwn a ozchymyn-nafé y2 Arglwydd d2wy law Mofes ei wneuthur, a ddugafant i'r Arglwydd of-frwm ewyllyfcar. כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדָב לָבָם אֹתָם לְהִבְיֹא לְכָל־הַמְלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הִבְיָאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַיהוָה:

← נראה שיש כאן העתקה של האידיומה העברית לצורה וולשית³⁹. מקרים דומים מספר שמות מתורגמים ב־ewyllyfcar⁴⁰.

³⁷ בדומה ל'שֶׁרֶשׁ'.

³⁸ זו דוגמה מעניינת; היא כוללת גם 'נֵעֵתֶר' וגם 'שָׁמַע': וַיִּתְפַּלֵּל אֱלִיּוֹ וַיַּעֲתֶר לוֹ וַיִּשְׁמַע תְּחִנָּתוֹ וַיִּשְׁיבֵהוּ Pan weddiodd efe atto ef, yna efe a fu fodlō i Dduw, y2 hwn a ozchymyn-nafé y2 Arglwydd d2wy law Mofes ei wneuthur, a ddugafant i'r Arglwydd of-frwm ewyllyfcar. Manaffes mai 'r Arglwydd oedd Dduw.

³⁹ בוולשית מודרנית clywed ar מציין את מקור השמיעה; כך לדוגמה clywais ar y radio. ברדיו (השו' I heard on the radio). לא ידוע לי האם clywed ar + calon אידיומטי בוולשית מודרנית.⁴⁰ הדנה:

164
שמות
25:2

Dywet w2th feibion Ifrael, am ddwyn o honynt i mi offrwm: gan bôb gw2 ewyllyfgar (sic) ei galon y cymmerwch fy offrwm: דָּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ־לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנֻ לָבוֹ תִּקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי:

Pa hŷd [y gwzandawaf] ar y gynulleidfa
ddzygionus hon, yz hon fydd yn tuchan
i'm herbyn': [fef] y gwzandawaf duchan
meibion Ifrael y rhai ydynt yn tuchan i'm
herbyn':

עד־מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה
מלינים עלי את־תלנות בני ישראל אשר המה
מלינים עלי שמעתי:

166

במדבר
14:27

← תוספת של מורגן, להתאמה⁴¹ לתחביר הוולשי.

תרגום 'שמע' שלא ב־clywed או gwzando

1.6

שמיעה כהבנה של שפה זרה

1.6.1

שמיעה של שפה (זרה) היא הבנה של שפה (זרה).⁴² בקורפוס שלוש דוגמאות כאלה. בדוגמאות 172 ו־174 מושא 'שפה' ו'לשון' בהתאמה, והן מתורגמות ב־deall ('להבין'). בדוגמה 173 השפה אינה מושא עם ביטוי בר־תחימה בפארול, אלא חבוייה במשמעות. דוגמאות 172 ו־174 מתורגמות ב־deall⁴³ ('להבין'), וכך גם במהדורה מ־1620⁴⁴ עבור דוגמה 173 (ר' בפירוט הדוגמאות בהמשך תת־הסעיף הזה).

מעניין להשוות עם תרגומים נוספים והלקסמות שבהן בחרו המתרגמים להשתמש:

תרגום־השבעים	הוולגטה	תנ"ך־זנבה	תנ"ך־הבישופים	המלך ג'יימס	
ἀκούσασιν	audiat	perceiue	perceaeue	understand	בר' 11:7
ἀκούει	intellegeret	vnderstoode	vnderstoode	understood	בר' 42:23
ἀκούσῃ	intellegere	vnderstand	vnderstande	understand	דב' 28:49

קולוקציה של deall + iaith בתרגום 'שמע' + 'שפה' אפשר לראות בשתי הדוגמאות הבאות, מחוץ לחומש:

A phob vn yz hwn y dug ei galon ef: fef pob vn
yz hwn y gwnaeth ei yfẏyd ef yn ewyllyfcar, a
ddaethant [ac] a ddugafant offrwm derchafel (sic)
i'r Arglwydd, [...]

ויבאו כל־איש אשר־נשאָו לבו וכל אשר נדבָה רוחו
אתו הביאו את־הרומת יהוה למלאכת אהל מועד
ולכל־עבדתו ולבגדי הקדש:

165

שמות
35:21

⁴¹אני בספק האם 'Pa hŷd ar y gynulleidfa ddzygionus hon' אידיומטי.

⁴²שריד לכך ניתן לראות גם בצורות ארכאיות בתקופתנו. כך, לדוגמה שר־הטבעות, בתרגום הפרק 'המלך בהיכל הזהוב' (תרגום: רות לבנית):

'It is the will of Théoden King that none should
enter his gates, save those who know our tongue
and are our friends,' replied one of the guards.

"זו מצוות תיאודן המלך, שלא ייכנס איש בשעריו אלא
אם כן הוא שומע את שפתנו ונמנה על ידינו," השיב
אחד הזקיפים.

תרגומה של רות לבנית מצטיין במשחק מורכב בשלבים שונים ובסוגים שונים של השפה העברית. הבחירה ליצור קשר שקצה אחד שלו בעברית המקראית והקצה השני שלו בפי אחד הזקיפים ברורהאן אינה מקריית: היא חלק ממארג (אינטר־)טקסטואלי־לשוני מורכב.

⁴³השו' עם דוגמה 107 במהדורה משנת־1620, שמיעה של חלום, כהבנה, פירוש, שלו.

⁴⁴ואת המוטיבציה להציג את הדוגמה הזאת בתת־הסעיף הזה ולא ב־§1.2.4.

167
ישעיה
33:19

Ni chei weled pobl greulon, pobl
ddieith²-iaith fel na's dealler, [neu]
floefc dafod heb ei ddirnad.

אֶת־עַם נֹעַז לֹא תִרְאֶה עִם עַמְּקֵי שְׁפָה
מִשְׁמוֹעַ נִלְעַג לְשׁוֹן אֵין בִּינָה:

168
יחזקאל
3:5

Nid at bobloedd lawer o iaith anhyfbus,
ac o dafod-iaith ddieth² y rhai ni ddealli
eu hymmad²oddion, oni wzandawe y
rhai hynny arnat [pe] i'th anfonwn di
attynt':

לֹא | אֶל־עַמִּים רַבִּים עַמְּקֵי שְׁפָה וְכַבְדֵי לְשׁוֹן
אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע דְּבָרֵיהֶם אִם־לֹא אֲלֵיהֶם
שִׁלְחֵי־יָד הִמָּה יִשְׁמְעוּ אֲלֵיָד:

לעומת זאת, בדוגמה הבאה השמיעה אינה הבנה, אלא שמיעה חושית של שפה לא מובנת
(שְׁפַת לֹא־יִדְעָתִי, (iaith ni ddeallwn), והתרגום בהתאם (clywed):

169
תהלים
*81:6

Efe ai gofododd yn deftiolaeth yn Joseph:
pan aeth efe allan o dir y² Aipht [lle] y
clywais iaith ni ddeallwn.

עֲדוֹת | בִּיהוֹסֵף שָׁמוּ בְצֵאתוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרָיִם
שְׁפַת לֹא־יִדְעָתִי אֲשַׁמְעַ:

במקרים שבהם 'שְׁפָה' ו'לְשׁוֹן' לא מציינים שפה זרה התרגום אינו ב־deall; כך בדוגמה 170
(ותהלים 120:2, שמקביל לה בתרגום 'שְׁפָה' ו'לְשׁוֹן'), בה מתורגמות המילים האלה מילולית
לפי האיברים אותם הן מציינות (gwefus 'שפה' ו־tafod 'לשון')⁴⁵, בדוגמה 171, בה 'שְׁפָה'
מתורגמת ב־ymad²odd⁴⁶ 'ביטוי, דיבור, אמירה', ובמקרים נוספים בתנ"ך.

170
משלי
17:4

Y dzygionus a wzendu ar wefus anwir: y
celwyddog a rydd glûft i dafod d²wg.

מָרַע מִקְשִׁיב עַל־שְׁפַת־אֹזן שֶׁקָּרַ מִזִּין עַל־לְשׁוֹן
הַזֶּה:

171
משלי
17:7

Anweddaid yw i ffol ymad²odd rhago-
rawl: mwy o lawer i bendefig ymad²odd
celwyddog.

לֹא־נֶאֱוָה לְנַבֵּל שְׁפַת־יָתֵר אֶף כִּי־לִנְדִיב
שְׁפַת־שֶׁקֶר:

172
בראשית
11:7

Deuwch defcynnwn, a chymmyfcwn yno
eu hiaith hwynt fel na ddeallo vn iaith ei
gilydd

הִבָּה גִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפַתָּם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ
אִישׁ שְׁפַת רֵעֵהוּ:

⁴⁵לעניין תרגום 'מקשיב' ו'מזין' השו' §1.4

⁴⁶בנוי מתחילית מדיאלית ym- ומ־ad²odd 'לספר, לדווח, לדקלם'.

והם לא ידעו כי שמע יוסף כי המליץ בינתם: Ac nis gwyddynt hwy fod Jofeph yn clywed: 'am [fod] y cyfaithudd rhyngddynt.

173

בראשית
42:23

← בתנ"ך-1620: am [fod] cyfaithudd yn eu deall: Ac nis gwyddynt hwy fod Jofeph yn eu deall: am [fod] cyfaithudd rhyngddynt. נראה שמורגן פירש את המקרה הזה כשמיעה ממש (כלומר, שיוסף מסוגל לשמוע את אחיו המדברים), בעוד שבתנ"ך-1620 הפירוש הוא שיוסף הבין את דבריהם. כך מפרש גם רש"י:

- והם לא ידעו כי שומע יוסף — מבין לשונם ובפניו היו מדברים כן;
- כי המליץ בינותם — כי כשהיו מדברים עמו היה המליץ ביניהם, היודע לשון עברי ולשון מצרי, והיה מליץ דבריהם ליוסף ודברי יוסף להם, לכך היו סבורים שאין יוסף מכיר בלשון עברי;
- המליץ — זה מנשה:

התרגום של מורגן תמוה, לאור זה שהוא מתרגם 'מליץ' כ־cyfaithudd ('מתורגמן', מילולית: co-language-ist); כלומר, הוא פירש חלק מהפסוק באופן אחד וחלק ממנו באופן אחר שלא מתיישב איתו.

Y2 Arglwydd a ddwg i'th erbyn genedl o bell [fef] o eithaf y tir, megis ac y2 eheda y2 eryz: cenedl y2 hon ni ddealli ei hiaith.

ישא יהוה עליך גוי מרחוק מקצה הארץ כאשר ידעה הנשר גוי אשר לא תשמע לשנו:

174

דברים
28:49

מקרים ספורדיים

1.6.2

בשלושה מקרים נוספים 'שמע' לא תורגם בשימוש ב־clywed או gwllando: פעמיים הוא תורגם בלקסמות אחרות ופעם אחת החלק הרלוונטי בפסוק הושמט:

- בשניים הראשונים (175 ו-176) נראה שהשינוי קשור אולי לתרגומים אחרים: בראשון לפי הולגטה (כך גם שני התרגומים האנגליים) ובשני לפי תרגום-השבעים (כך גם תנ"ך-ז'נבה).
- במקרה השלישי (177), הקטע 'קול דברים אתם שמעים' הושמט מסיבה שאינה ברורה לי. ככלל, מורגן לא שינה ולא השמיט בתרגום באופן כזה⁴⁷. במהדורה משנת 1620 נוסף הקטע החסר: [a] chwi a glywfoch lais y geiriau.

⁴⁷יתכן שפשוט טעה — errare humanum est — ויתכן שמילים המדוברות הושמטו מהעותק של התנ"ך ששימש אותו. צריך לברר את זה מול אותו העותק. האם יש תרגומים וכתבי-יד נוספים שבהם המילים המסויימות האלה לא מופיעות?

175
בראשית
37:27

Deuwch a gwerthwn ef i'r Ifmaeliad, ac na fydded ein llaw ni arno ef: o blegit ein brawd ni a'n crawd ni ydyw efe: ai frodyr a gytunafant.

לָכוּ וְנִמְכַרְנוּ לְיִשְׁמָעֵאלִים וַיְדַבְּרוּ אֶל־תְּהֵיבֹ
כִּי־אָחִינוּ בְּשָׂרְנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אָחִיו:

← התרגומים:

- תרגומי השבעים: [...] ἤκουσαν δὲ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ
- הוולגטה: [...] adquieverunt fratres sermonibus eius
- תנ"ך ז'נבה: [...] and his brethren obeyed.
- תנ"ך הבישופים: [...] And his brethren were content.

176
בראשית
45:16

A'r gair a ddaeth i dŷ Pharao, gan ddywedyd: brawd y Jofeph a ddaethant, a da oedd [hyn] yng-olwg Pharao, ac yng-olwg ei holl weifion.

וְהָקֵל נִשְׁמַע בֵּית פְּרַעֲהַ לְאִמֶּר בָּאוּ אָחֵי יוֹסֵף
וַיִּיטֵב בְּעֵינָי פְּרַעֲהַ וּבְעֵינָי עֲבָדָיו:

← התרגומים:

- תרגומי השבעים: καὶ διεβοήθη ἡ φωνὴ εἰς τὸν οἶκον φαραω λέγοντες [...]
- הוולגטה: [...] auditumque est et celebri sermone vulgatum in aula regis [...]
- תנ"ך ז'נבה: And the tidings came vnto Pharaohs house, so that they said, [...]
- תנ"ך הבישופים: And the fame [thereof] was hearde in Pharaohs house, so that they sayde: [...]

177
דברים
4:12

A'r Arglwydd a lefarodd wrthyh o ganol y tân, [a] chwithau nid oeddyh yn gweled llŷn [dim] heb law llais.

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים
אֲתֶם שֹׁמְעִים וְתִמְנְנָה אֵינְכֶם רְאִים זוֹלָתִי קוֹל:

פתיחת דברים בקריאה 'שמע!'

1.7

הדוגמאות שבת-סעיף זה מדגימות עד כמה חשוב להפריד בין מבנים תחביריים שונים, ותת-מערכות תחביריות בעיסוק הבלשני: תיאור שמנסה להכיל את כל ה'שפה' ביחד, בכריכה אחת, במעין 'מעוף ציפור', סופו להכשל — שפה וטקסט אינם אוניפורמיים, יש בהם תת-מערכות רבות, בעלות תכונות משותפות ותכונות שונות; התעלמות מכך ונסיון להחיל תיאור בלשני באופן שעיור לשונות מובילה למסקנות ומקבעים שהם לא רק כלליים מכדי

להיות מועילים, אלא גם בפשטות לא תקפים. זו שאלה של רזולוציה: מצד אחד, כאמור, רזולוציה נמוכה מדי נותנת תוצאות לא מועילות ולא תקפות; אך מצד שני גם רזולוציה גבוהה מדי — עיסוק מיקרוסקופי, בפניצטה — אינה מבורכת (המסקנות והמקבעים שלה אולי מדוייקים, אבל אי-אפשר להחיל אותם בהכרח מעבר ל-scope המצומצם, ולכן גם הן לא מועילות, ואף מועדות לעיסוק אד-הוק וב'תפירה' של פתרונות לבעיות נקודתיות⁴⁸).

דוגמה נוספת בעבודה לחשיבות של מתן תשומת-לב מיוחדת לתת-מערכות דקדוקיות אפשר לראות בסוג הטקסט 'מתן-שם', ב-1.1.1§, בתת-הסעיף 'מתן-שם: 'שְׁמַעְאֵל' (עמ' 15). עכשיו, מה בעצם עומד לפנינו כאן בתת-הסעיף הזה? מדובר כאן במקרה שהוא שונה מכל האחרים הנדונים בעבודה זו: אין כאן 'שמיעה' כפשוטה או במשמעות מורחבת, אלא משהו אחר לגמרי — אלמנט דקדוקי⁴⁹-רטורי, שמסב את תשומת-הלב של הקהל. לכן, לא רק שהעבודה שהדוגמאות האלה מתנהגות באופן 'כאוטי' או 'לא ברור' מבחינת הבחירה בין clywed ו-gwzando אינה מורידה במאום מתוקף הטענה בדבר הניגוד clywed:gwzando (בסביבות אחרות), אלא שהיא גם לא מפתיעה: ה'שְׁמַעְ(1)' שבשאר המקרים, מבחינה מבנית, אינו אותו 'שְׁמַעְ(2)' שכאן, ולכן יש ביטוי בתרגום, שהוא במה שנראה כווריאציה 'חופשית'⁵⁰ בין clywed ו-gwzando.

יש שלושה תת-סוגים של פתיחת-דברים בקריאה 'שְׁמַעְ!':

- דוגמאות 178 עד 181: כולן מאותו פרק (פס' 15–6 בבראשית 23), ובכולן מושא גוף ראשון.
- דוגמה 182: מושא 'מרוקן סמנטית' (=פורמאלי, גרממטי) המשוייך לגוף ראשון ('דְּבַרְי').
- דוגמאות 183 עד 188: ללא מושא.

Clyw ni fy arglwydd, tywyfog Duw
[wyt] ti, yn ein plith: cladd dy farw yn
[dy] ddewis o'n beddau ni: ni rwyflr neb
o honom ni ei fedd i ti, i gladdu dy farw.

שְׁמַעְנוּ | אֲדַנִּי נְשִׂיא אֱלֹהִים אֶתְּלָ בְּתוֹכְנוּ
בְּמִבְתָּר קְבָרֵינוּ קָבַר אֶת־מִתְּדָ אִישׁ מִמֶּנּוּ
אֶת־קְבָרוֹ לֹא־יִכְלָה מִמֶּדּוּ מְקַבְּר מִתְּדָ:

⁴⁸הדבר דומה לירי של חץ, ואז סימון של המטרה מסביבו.

⁴⁹grammatical(ised), 'מדוקדק'.

⁵⁰על-מנת לקבל תמונה שלמה וברורה יותר, יש לבדוק את כל התנ"ך (ואולי גם את הברית החדשה מול מבנים יווניים מקבילים), ולהשוות עם מבנים רטוריים אחרים ותרגומם: עבודה רבה.

179
[בראשית
23:11]

Nage fy arglwydd clyw fi, rhoddais y maes i ti, a'r ogof y2 hon [fydd] ynddo, i ti y rhoddais hi, yng-wydd meibion fy mhobl y rhoddais hi i ti: cladd di dy farw.

לֹא־אֲדַנִּי שְׁמַעְנִי הַשְּׁדָה נְתַתִּי לָךְ וְהַמַּעֲרָה
אֲשֶׁר־בּוֹ לָךְ נְתַתִּיהָ לְעֵינַי בְּנִי־עַמִּי נְתַתִּיהָ לָךְ
קִבֵּר מִתְּךָ:

180
[בראשית
23:13]

Ac efe a lefarodd w2th Eph2on lle y clybu pobl y tîr, gan ddywedyd: etto os tydi [yw ef] ô?? na'm gw2andewit fi: rhoddaf werth y maes, cymmer gennif ac mi a gladdaf fy marw yno.

וַיְדַבֵּר אֶל־עֶפְרוֹן בְּאָזְנוֹ עַם־הָאָרֶץ לֵאמֹר אֶךְ
אִם־אֲתָהּ לוֹ שְׁמַעְנִי נְתַתִּי כֶסֶף הַשְּׁדָה קַח
מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָה אֶת־מֵתִי שָׁמָּה:

181
[בראשית
23:15]

Gw2ando fi fy arglwydd, y tîr [a dâl] bedwar cant ficl o arian, beth yw hynny rhyngof fi a thithe': am hynny cladd dy farw.

אֲדַנִּי שְׁמַעְנִי אָרֶץ אַרְבַּע מֵאֹת שְׁקָל־כֶּסֶף בֵּינִי
וּבֵינְךָ מִה־הָיָא וְאֶת־מֵתְךָ קִבֵּר:

182
[במדבר
12:6]

Ac efe a ddywedodd, gw2andewch y2 aw2 hon fyng-eiriau, os bydd p2ophwyd y2 Arglwydd yn eich myfc mewn gweledi-gaeth y2 ym hylbyllaf iddo, [neu] mewn b2euddwyd y llefaraf w2tho.

וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ־נָא דְבַרֵּי אִם־יְהִיֶּה נְבִיאֲכֶם יְהוָה
בְּמִרְאָה אֱלֹוֹ אֲתוּדַע בְּחֻלּוֹם אֲדַבְּרֶבּוּ:

183
[במדבר
16:8]

A dywedodd Mofes w2th Co2ah, gw2andewch attolwg meibion Lefi.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קִרַח שְׁמַעוּ־נָא בְּנֵי לֵוִי:

184
[במדבר
20:10]

Yna Mofes ac Aaron a gynnullafant y dy2fa o flaen y graig: a dywedodd [Mofes] w2thynt: gw2andewch yn aw2 chwi w2th2yfel-wy2, ai o'2 g2aig honn y tynnw i chwi ddwfr':

וַיִּקְהֹלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת־הַקְּהָל אֶל־פְּנֵי הַסֵּלַע
וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׁמַעוּ־נָא הַמְּרִים הַמִּזְוֶה־הַסֵּלַע הַזֶּה
נֹוצֵיא לָכֶם מַיִם:

185
[דברים
6:4]

Clyw ô Ifrael y2 Arglwydd ein Duw ni, [fydd] vn Arglwydd.

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה | אֶחָד:

186
[דברים
9:1]

Gw2ando Ifrael ti fydd yn myned hed-dyw tros y2 Jo2ddonen, gan fyned i o2ef-cyn cenedloedd mwy, a chyfach na thi, [...]

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתָהּ עֵבֶר הַיּוֹם אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבָא
לְרֶשֶׁת גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים מִמֶּךָ עָרִים גְּדֹלֹת
וּבְצֻרַת בְּשָׂמַיִם:

A dywedded w2thynt, clwy Ifrael, y2 ydych chwi yn neffau heddyw i'r rhyfel yn erbyn eich gelynnion: [...]

וְאָמַר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתֶם קָרְבִים הַיּוֹם לְמַלְחָמָה עַל־אִיְבֹכֶם אֶל־יָרֵךְ לְבַבְכֶם אֶל־תִּירָאוּ וְאֶל־תַּחֲפֹזוּ וְאֶל־תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם:

187

[דברים
20:3]

A llefarodd Mofes, a'r offeiriaid Lefi-adaidd w2th holl Ifrael gan ddywedyd: gw2ando a chlyw ô Ifrael, y dydd hwn i'th wnaethbwyd yn bobl i'r Arglwydd dy Dduw.

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִסְכַּת | וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נְהַיִּיתָ לְעַם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

188

[דברים
27:9]

← תקבולת; ר' דוגמה 141.

לקסמות קרובות ל'שמע'

1.8

כדי להשלים את התמונה, בסעיף זה כלולות דוגמאות מכלל התנ"ך שבהן לקסמות קרובות ל'שמע': 'שמע' (17 דוגמאות), 'שמע' (ארבע דוגמאות) ו'שמע' (דוגמה אחת). למען הנוחות, הדוגמאות שבהן 'שמע/שמע/שמע' הוא מושא של 'שמע' נכללות כאן, ולא ב-1.2.4 §.

שמע

1.8.1

אופני התרגום מגוונים, ונראה שבחלק מהמקרים התרגום הוא אד"הוק, אך ניתן בכל זאת לחלץ כמה הכללות:

- שימוש ב־fôn am הוא רק כמושא של clywed: 191, 195, 196, 198, 200, 203, 204. בשש מהדוגמאות clywed מתרגם את 'שמע', ובאחת (195) לא⁵¹.
- במקרים בהם אין 'שמע' במקור, נוסף clywed בתרגום, ולהפך: כל המקומות בהם נוסף clywed בתרגום הם מקומות שאין בהם 'שמע' במקור.
- שאר הדוגמאות נראות נקודתיות, אם כי clôd משמש הן בדוגמה 193, בספר מלכים, והן בדוגמה 205, בחזרה על אותו הסיפור בספר דברי־הימים. clôd 'תהילה' משמש, גם ב־1.8.2 §, בהקשרים חיוביים.

⁵¹ בפסוק הזה נוסף clywed פעמיים (גם בדוגמה 194).

189
בראשית
29:13

A phan glybu Laban hanes Jacob mab ei chwaer, yna efe a redodd iw gyfarfod ef, [...]

וַיְהִי כִשְׁמַע לְבָן אֶת־שִׁמְעַ | יַעֲקֹב בְּוַאֲחֹתּוֹ
וַיֵּרָץ לְקִרְאָתּוֹ וַיַּחְבְּקֵהוּ וַיִּנְשֹׁקֵהוּ וַיְבִיֵּאֵהוּ
אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּסְפַּר לְלֵבָן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

190
שמות
23:1

Na chyfot enllib, na ddod ti dy law gyd a'r anuwiol i fod yn dŷft anwir.

לֹא תִשָּׂא שִׁמְעַ שְׂוֵא אֶל־תִּשֶׁת יָדְךָ עִם־רִשָׁע
לְהִיֵּת עִד חָמָס:

← enllib מתרגם את 'שמע שווא', כיחידה אחת.

191
ויקרא
14:15

Pan leddech y bobl ymma fel vn gŵz, yna y dywed y cenedloedd y rhai a glywfant fôn am danat gan ddywedyd:

וְהַמִּתָּה אֶת־הָעָם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד וְאָמְרוּ
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעֶךָ לֵאמֹר:

192
דברים
2:25

Y dydd hwn y dechzeuaf roddi dy arfwyd, a'th ofn di ar y bobloedd tann yz holl nefoedd, y rhai a glywant dy henw di a ddychzynant, ac a lefcaant rhagot ti.

הַיּוֹם הַזֶּה אֶחָד תָּת פַּחַדְךָ וַיִּרְאֲתֶךָ עַל־פְּנֵי
הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעֶךָ
וַרְגְּזוּ וַחֲלוּ מִפְּנֵי־ךָ:

193
מלכים א'
10:1

Pan glybu bzenhines Seba glôd Salomon d2wy enw 'r Arglwydd: yna hi a ddaeth iw b2ofi ef mewn cwelwinau caled.

וּמִלְכַת־שֶׁבַא שָׁמְעַת אֶת־שִׁמְעַ שְׁלֹמֹה לְשִׁים
יְהוָה וַתָּבֵא לְנִסְתָּו בְּחִידוֹת:

194
ישעיה
23:5

Pan glywir [hynn] ym mhlith yz Aiph-tiaid, hwynt a ymofidiant pan glywer fôn am Tyzus.

כְּאֲשֶׁר־שָׁמְעַ לְמִצְרַיִם יַחֲלוּ כְּשִׁמְעַ צָר:

195
ישעיה
23:5

Pan glywir [hynn] ym mhlith yz Aiphtiaid, hwynt a ymofidiant pan glywer fôn am Tyzus.

כְּאֲשֶׁר־שָׁמְעַ לְמִצְרַיִם יַחֲלוּ כְּשִׁמְעַ צָר:

196
ישעיה
66:19

A gofodaf arnynt arwydd, ac arfonaf y rhai diangol o honynt at y cenedloedd, Tharfis, Affrica, a Lydia, y rhai a dynnant [mewn] bwa, Italia, a Groec yz ynyfoedd pell, y rhai ni chlywfant fôn am danaf, ac ni welfant fyng-ogoniant: [...]

וְשָׁמְתִי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם | פְּלִיטִים
אֶל־הַגּוֹיִם תִּרְשִׁישׁ פּוּל וְלוּד מִשְׁכֵי קִשְׁתַּת
תְּבַל וַיּוֹן הָאֵיִים הָרְחֹקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

Llu Pharao hefyd a ddaethe allan o'z Aipht, a'r Caldeaid y rhai oeddynt yn gwarche ar Jerufalem a glywfant oddi wŷthynt, ac a aethant i fynu oddi wŷth Jerufalem.

וְחִיל פֶּרַעַה יֵצֵא מִמִּצְרַיִם וַיִּשְׁמְעוּ הַכַּשְׂדִּים
הַצְרִיִּים עַל־יְרוּשָׁלַם אֶת־שִׁמְעָם וַיַּעֲלוּ מֵעַל
יְרוּשָׁלַם:

197

ירמיה
37:5

Bzenin Babilon a glywodd fôn am danynt, ai ddwylo ef a lefcauâfant: gwafcfa ai daliodd ef, [a] gwewy2 fel gwzraig wŷth efco2.

שָׁמַע מְלֹךְ־בָּבֶל אֶת־שִׁמְעָם וּרְפוּ יָדָיו צָרָה
הַחֲזִיקֹתָהּ חִיל כִּי־לָדָה:

198

ירמיה
50:43

Pan elont, tanaf fy rhwyd dzofynt, a thynnaf hwynt i law2 fel chediaid y ne-foedd: cofyaf hwynt, fel y clybu eu cyn-nulleidfa hwynt.

כָּאֲשֶׁר יֵלְכוּ אַפְרוּשׁ עָלֵיהֶם רִשְׁתִּי בְּעוֹף
הַשָּׁמַיִם אֲזוּרִידֶם אִסְרֶם כְּשִׁמְעַ לְעַדְתָּם:

199

הושע
7:12

Ni thynnir dy wely yng-hyd, clwyfus yw dy archoll, pawb a glywo fôn am danat a gurant eu dwylo arnat: o herwydd ar hwy nid aeth dy ddzygioni bob amfer?

אִי־זָכָהָה לְשִׁבְרָךְ נַחֲלָה מִכָּתָךְ כֹּל | שְׁמַעִי
שְׁמַעֲךָ תִּקְעוּ כֹף עָלֶיךָ כִּי עַל־מִי לֹא־עֲבָרָה
רַעְתָּךְ תִּמְיִד:

200

נחום
3:19

Clywais ô Arglwydd dy air [ac] ofnais, ô Arglwydd bywha dy waith yng-hanol y blynyddoedd, [...]

יְהוָה שְׁמַעְתִּי שְׁמַעֲךָ יִרְאֵתִי יְהוָה פָּעַלְךָ בְּקִרְבִּי
שָׁנִים חִיִּיהוּ בְּקִרְבִּי שָׁנִים תוֹדִיעַ בְּרָגְזוֹ רַחֵם
תִּזְכּוֹר:

201

חבקוק
3:2

Pan glywant, gwzandawant arnaf: meibion dieith2 a gymmerant arnynt ymddarostwng i mi.

לְשִׁמְעַ אֲזוּן יִשְׁמְעוּ לִי בְּגִי־נֹכַר יִכְחָשׁוּ־לִי:

202

תהלים
*18:45

Colledigaeth, a marwolaeth fydd yn dywedyd: ni a glywfom a'n cluftiau fôn am dani hi.

אֲבַדְיוֹן וּמוֹת אָמְרוּ בְּאֲזְנֵינוּ שְׁמַעְנוּ שְׁמַעָה:

203

איוב
28:22

Myfi a glywfn fôn am danat: ac yn aw2 fy llygad a'th welodd di.

לְשִׁמְעַ־אֲזוּן שְׁמַעְתִּיךָ וְעֵתָה עֵינֵי רְאֵתְךָ:

204

איוב
42:5

205
[דברי־הימים ב'
9:1]

Pan glybu bzenhines Seba glôd Salomō,
yna hi a ddaeth i Jerufalem, i b2ofi Sa-
lomon mewn cwestiwnau caled [...]

ומלכת־שבא שמעה את־שמע שלמה ותבוא
לנסות את־שלמה בחידות בירושלם בחיל
בבד מאד וגמלים נשאים בשמים וזהב לרב
ואבן יקרה ותבוא אל־שלמה ותדבר עמו את
כל־אשר היה עם־לבבה:

שמע

1.8.2

שונה בכמה תכונות מ'שמע' (§1.8.1). הדוגמאות, בכל התנ"ך, מעטות מכדי להוציא מסקנות ברורות; למרות זאת, נראה שריבוי השימוש ב-clôd קשור לסמנטיקה של 'שמע'.

206
[יהושע
6:27]

Felly y2 Arglwydd oedd gyd ag Jofuah:
fel y bu ei glod ef d2wy 'r holl ddaiar.

ויהי יהוה את־יהושע ויהי שמעו בכל־הארץ:

207
[יהושע
9:9]

Yna y dywedafant w2tho ef, dy weifion
a ddaethant o wlâd bell iawn at enw y2
Arglwydd dy Dduw: canys ni a glÿwfom
ei glod ef, a'r hyn oll a wnaeth efe yn y2
Aipht.

ויאמרו אליו מארץ רחוקה מאד באו עבדיך
לשם יהוה אלהיך כי־שמענו שמעו ואת
כל־אשר עשה במצרים:

208
[ירמיה
6:24]

Clywfom fôn am danynt, ein dwylo ni
a laefafant, blinder a'n daliodd fel gofid
gw2aig yn efco2.

שמענו את־שמעו רפו ידינו צרה החזיקתנו
חיל ביולדה:

209
[אסתר
9:4]

Canys maw2 [oedd] Mo2docêus yn nhÿ
'r bzenin, ai glôd ef oedd yn myned d2wy
'r holl dalaithau: o herwydd y gŵ2 Mo2-
docêus oedd yn myned rhagddo, ac yn
cynnyddu.

כי־גדול מרדכי בבית המלך ושמעו הולך
בכל־המדינות כי־האיש מרדכי הולך וגדול:

שמע

1.8.3

210
[תהלים
150:5]

Molwch ef â fymbalau foniarus: molwch
ef â fymbalau llafar.

הללוהו בצלצלי־שמע הללוהו בצלצלי
תרועה:

← להשוואה:

- תרגום־השבעים: αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἤχῳ σάλπιγγος αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ
- הולגטה: laudate eum in clangore bucinae laudate eum in psalterio et cithara

- תנ"ך־ז'נבה: praise ye him in the sounde of the trumpet:
vpon the viole and the harpe
- תנ"ך־הבישופים: praise ye hym in the sounde of a trumpet:
vpon a Lute and an Harpe

פרק 2

סוף־דבר

מהי מטרתו של הבלשן? לשאלה זו תשובות רבות עבור אנשים שונים מאסכולות שונות. עבורי¹ התשובה העיקרית היא זו, בתמצות: להביא להבנה שלמה יותר, מעמיקה יותר, רחבה יותר, מדויקת יותר ועדינה יותר של טקסטים באמצעות קשירת מסמן פורמאלי עם מסומן פונקציונאלי, בתיאור של המערכת (הסיסטמה) הלשונית המתבטאת בטקסט.

בעבודה תארתי פיסה קטנה מהמארג הטקסטואלי של התרגום הוולשי לתנ"ך: ניגוד בין שתי צורות לתרגום צורה עברית אחת, מצב שבו על המתרגם היה לבחור בכל מופע של הצורה העברית באיזו צורה וולשית להשתמש. ניגשתי אל מלאכת התיאור והבירור מן הפשוט אל המורכב — מסביבות תחביריות בהן אין ניגוד לכאלה בהן הוא קיים — תוך כדי חשיפת המשמעות של הבחירות שעשה מורגן הן באופן נקודתי בכל מקרה והן ככלל מקיף; כלומר: הצגתי את הסיגנל הלשוני שאותת מורגן בצמתים השונים בהם היה יכול (וצריך!) לבחור כך או כך.

תקוותי שאכן הצלחתי לבצע כאן את מטרתו של הבלשן, שבתיאור שהצגתי יש כדי להביא להבנה עדיפה ועדינה יותר של הטקסט הוולשי המדובר. יתר על כן, אני מקווה שיש בעבודה גם תרומה להבנת תהליך התרגום וכן להבנת (האופן שבו מורגן קרא את) התנ"ך העברי — שניהם (הבנת מעשה תרגום והבנת התנ"ך) מפעלים מחקריים שהעסיקו אנשים רבים ויעסיקו רבים בעתיד. אני מקווה שהנחתי עוד לבנה בבניין.

כיווני־מחקר נוספים

2.1

העבודה הזאת, כמו כל עשייה מדעית, פותחת פתח למחקר נוסף; כל שאלה וכל נסיון לתשובה מעלים שאלות רבות נוספות. במהלך העבודה ציינתי בכמה מקומות סוגיות הטעונות עיון נוסף: מיוחד להן, נרחב ומעמיק. בתת־סעיף זה אתמקד בכמה נקודות שלדעתי טמון בהן פוטנציאל רב למחקר עתידי.

¹ותודתי נתונה ל'כתפי הענקים' שלי: המסורת הבלשנית הסטרוקטורלית ואסכולת ירושלים בפרט.

- בעבודה זאת התמקדתי בפועל 'שָׁמַע'. הרחבה של המחקר לחושים נוספים מתבקשת. במיוחד מעניין 'רָאָה', מכמה סיבות:

– זהו פועל נפוץ מאוד (1299 מופעים בתנ"ך; ל'שָׁמַע' 1159 מופעים, לשם השוואה), כך שאפשר, כמו במקרה של 'שָׁמַע', להוציא מסקנות ברורות, להתבונן באופני התרגום בסביבות שונות ולבחון את הדיוקים והפרשנויות של המתרגם.

– נראה שיש גם כאן שני אופנים עיקריים לתרגום: בלקסמה gweled ובלקסמה edrych. יש לתאר את הניגוד ביניהם.

– אני לא יודע (עדיין...) מהו הניגוד gweled:edrych, אבל אם סוג הניגוד הוא כמו של clywed:gw2ando, הרי שיש כאן תגלית חשובה, שהמשמעות שלה היא מעבר לתיאור של כל מערכת בנפרד. אם אכן זה המצב, ששתי תת־מערכות הסמנטיות מקבילות, יש כאן גורם מטווה משותף לפעלי־החישה האלה: שלם הגדול מסך חלקיו.² רמז לאפיון gweled כראיה חושית (המקבילה של clywed) אפשר לראות בשימוש הבלעדי בו ברשימות־החושים שב־1.2.2.

נוכל להשתמש ברשימות־החושים שבתנ"ך (§1.2.2) כדי לדעת מהם החושים שבהם עלינו לעסוק³ ומהן הלקסמות העבריות אותן נבחן (ר' §0.1.5).

- ראינו ב־1.1 § מקרים שבהם התחביר מכתוב לקסמה אחת מבין הצמד clywed ו־gw2ando. מעניין לראות שגם במקרים האלה, של מניעת בחירה, עדיין הסמנטיקה מתאימה, עדיין clywed (במקומות שבהם הוא מחוייב) משמש במשמעות קרובה לזו שהוא משמש מחוץ לסביבות מנטרלות וכך גם gw2ando, בהתאמה. האם יש משמעות (בשונה מ'ערך', שהוא סטרוקטורלי־ניגודי גרידא) גם מחוץ למערכות של ניגודים, מחוץ לפרדיגמות? אמנם 'אין ניגוד — אין ערך', אך האמנם 'אין ניגוד — אין משמעות'? אלו שאלות שנוגעות ללב־לבה של הבלשנות הסטרוקטורלית, ודורשות ליבון וחיידוד. לפי תפיסתי, את הליבון והחיידוד יש לעשות תוך כדי דיאלוג מתמיד עם ראליה בלשנית; כלומר, באופן שאינו תיאורטי־אבסטרקטי לחלוטין, שאינו מנותק מעובדות לשוניות קונקרטיות בשפות קונקרטיות. התיאוריה מאפשרת לנו להבין טוב יותר טקסטים (ר' הנקודה הראשונה ב־0.1.3); אך פיתוחה של התיאוריה לא יכול להעשות במנותק מהטקסטים ומהשאלות, הבעיות והתשובות שהם מספקים. כמו בכל מדע, גם כאן יש תהליך איטרטיבי הדדי של דיוק התיאור והרחבתו מול העובדות במציאות.

² רגע של צניעות: יתכן, כמובן, שאני טועה, ובכלל הניגוד gweled:edrych הוא מטיפוס אחר לגמרי...

³ א־פריורי אנחנו, כמובן, לא יודעים מהי החלוקה הסמנטית־קוגניטיבית המקראית או מהי זו הוולשית.

- השוואה עם תרגומים נוספים: תרגומים וולשיים נוספים (השוואה מקיפה עם המהדורה מ-1620, וכן עם התרגום החדש מ-1988/2004), תרגומים קלטיים נוספים ותרגומים אחרים. האם יש תרגומים נוספים בהם 'שָׁמַע' מתורגם באופן דומה? מה ניתן ללמוד מהדומה ומהשונה, בבחירות ספציפיות, על הפרשנות של המתרגמים את הטקסט? בפרט, השוואה מעמיקה עם התרגומים ששימשו את מורגן בנוסף למקור העברי (תרגום-השבעים והוולגטה — בוודאי; אילו תרגומים אחרים שימשו אותו ובאיזו מידה?) יכולה להאיר אור נוסף על יצירת-המופת הזאת.
 - הבחירה בצמצום הקורפוס לחומש היא בחירה פרקטית⁴, שאינה אופטימלית לתיאור בלשני (החיתוך הוא שרירותי, ויתכן שהדוגמאות שנמצאות מחוץ לתחום שנבחר יבהירו נקודות שונות ויעלו שאלות חדשות). לכן, עבור מחקר מקיף יותר דרושה הרחבה לתנ"ך כולו. מדובר בהיקף גדול מאוד של דוגמאות: אם ניקח רק את 'שָׁמַע' ו'רָאָה', הרי שמדובר ב-2458 (!!) דוגמאות. ודאי שלהיקף כזה של חומר דרוש אופן סידור וארגון מיוחד, וכן דרך שונה להצגת הנתונים (בעבודה זו, לשם השוואה, כ-300 דוגמאות; פירוט כל 2458 הדוגמאות (פי יותר מ-8) בגוף העבודה לא רק שאינה אפשרית בהיקף כזה, אלא גם מיותרת).
 - הרחבה של הקורפוס תגלה גם מקרים מעניינים שבהם clywed מכסה תחום רחב יותר של תפישה חושית, בדומה ל-sentire האיטלקי.
 - הבנה שלמה יותר של היחס בין הטקסט העברי לבין הטקסט הוולשי מחייבת ידיעה ברורה של זהות הטקסט העברי ששימש את מורגן. כאמור (§0.2), נראה שהעותק ששימש את מורגן שרד. מחקר שלם של התנ"ך הוולשי יחייב עיון בעותק. איפה שמור העותק? איך, והאם, ניתן לגשת אליו? אלו עניינים טכניים שיש לברר. סביר להניח שהעותק שמור באחת הספריות בוויילס. לא רק סוגיות של הבדלי-נוסח הן עניין שעיון בעותק המדובר יכול להועיל לו; כאמור, בספר כתובות הערות בכתב-ידו של מורגן (פירושי מילים קשות וכד') — אם אוכל לקרוא את ההערות האלה, יתכן שיש בהן תרומה שאין שניה לה ליכולת להבין את אופן התרגום של מורגן, בהצצה לתהליך התרגום ולסוגיות שהעסיקו אותו.
 - אסיים, במתכוון, בטון מינורי דווקא, בצדדים 'הפחות פוטוגניים' של העבודה הבלשנית: המקרים שחורגים מהכלל. כיוון ההסתכלות הנכון הוא, כמובן, לא שהמקרים אם אלו ה'חורגים', אלא הכלל הוא שלא מצליח להכיל אותם. באופן טבעי, הרחבתי בעיסוק במקרים האלה יותר מאשר החלק היחסי שלהן בתוך כלל מסת הדוגמאות. מדובר במקרים בודדים, ועדיין, ההגינות, בפרט בעיסוק מדעי⁵ מחייבת מתן תשומת-לב ראויה להם. בעיסוק במקרים האלה יש לתת את הדעת לכמה נקודות:
-
- ⁴בהערה אישית: גם ככה, בקורפוס מצומצם, העבודה התרחבה לה הרבה מעבר להיקף שיעדתי לה...
- ⁵שהרי הידע המדעי הוא אקומולטיבי — מחקר אחד נשען על האחר וחוזר חלילה — ובסיס לא

- **בדיקה מקיפה יותר**, בקורפוס רחב יותר (=כלל התנ"ך), יכולה לגלות דוגמאות נוספות שחורגות מהצפוי **באותו האופן** (כלומר, שיש לדוגמאות האלה ולאלה הנדונות **מכנה משותף יחודי**), בבחינת **כלל עבור היוצאים־מן־הכלל**. ברגע ש'החריגה' מהכלל היא סיסטמטית, הרי שאפשר **לעדן** אותו כך שיכלול תת־חוקיות, ולחפש סיבות או הסברים לדיוק.
 - כמו שראינו, דוגמאות חורגות נוטות '**לאסוף**' אליהן כמה מאפיינים אבנורמליים. הדבר מקטין את כח ההחלשה שלהם את התיאוריה, שהרי האנומליה רחבה יותר.⁶
 - כאמור, תרגום התנ"ך — שהוא טקסט מגוון, נרחב וקשה לתרגום — הוא **מלאכה לא פשוטה**, שארכה זמן רב ונשענה על מקורות ומסורות מחוץ לטקסט העברי.⁷ לכן, אין פלא שהתרגום איננו אוניפורמי לחלוטין. 'טעות של המחבר' היא מפלטו האחרון של הבלשן; במקרה שלנו אין צורך להגיע להסבר כזה.⁸
- דווקא **המיעוט המספרי** של הדוגמאות החורגות, אל מול מסת הדוגמאות המרשימה בקונסיסטנטיות ובדיוק שלה, שיש בה מקרים רבים של חידוש פרשני ודקדוק־משמעות של מורגן בטקסט המקראי — יש בו דווקא כדי ללמד על התיאור המוצע שהוא נכון, שאכן מצב הדברים במציאות הבלשנית-טקסטואלית כאן הוא זה המתואר. כמובן, עבודת־שיוף עוד דרושה, אך כך הדבר תמיד בעבודה מדעית, וזה — לדעתי — חלק מחינה, שהיא לא נגמרת לעולם.

יצוב פירושו שהקומות שבנויות עליו גם הן אינן יציבות.

⁶הדבר דומה לכדור אבק, שאוסף אליו ומושך עוד ועוד אבק.

⁷כך ניתן לראות במקומות שבהם לתרגומים הקלאסיים השפעה על מורגן, וכן בתרגום השמות, שממשיך מסורת קיימת (חלק מהשמות, ודאי, היו שגורים בפי אנשי הכנסיה ופשוטי־העם בוויילס עוד לפני התרגום: הנצרות בוויילס הרי לא התחילה עם סיום התרגום...).

⁸כך גם לא 'טעות של הסדר': אמנם קיימים בטקסט שהם במובהק שגיאות־דפוס, אבל הן לא רלוונטיות לענייננו: הן ברמת הכתיב בדרך־כלל — אות שנוספה, הוסרה או הוחלפה וכיוב'. שגיאות־דפוס לא מפתיעות במיוחד לאור העובדה שהתנ"ך של 1588 הודפס על־ידי דוברי־אנגלית מונוגלוטיים בלונדון.

פרק 3

נספח: דוגמאות

שמע + מילת-יחס

3.1

ב-

3.1.1

[211
בראשית
21:12]

Yna Duw a ddywedodd w2th Abzaham na fydded d2wg yn dy olwg am y llangc, nac am dy gaeth fo2wyn, y2 hyn oll a ddywedo Sara w2thit, gw2ando ar ei llais: o herwydd yn I2aac y gelwir i ti h2ad.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם אַל-יִרְעַ בְּעֵינֶיךָ עַל-הַנְּעָר וְעַל-אִמְתְּךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלַיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ כִּי בִיצְחָק יִקְרָא לָךְ זָרַע:

[212
בראשית
22:18]

Ac yn dy h2ad ti y bendith2 holl genhed-loedd y ddaiar: o achos gw2ando o honot ar fy llais i.

וְהִתְבָּרַכְוּ בְּזִרְעֶךָ כֹּל גּוֹי הָאָרֶץ לְעֵקֵב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי:

[213
בראשית
26:5]

Am w2ando o Abzaham ar fy llais i, a chadw fyng-hadw2iaethau, fyng-ozchymynnion, fy neddfau, a'm cyfreithiau.

לְעֵקֵב אֲשֶׁר-שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקוֹלִי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרָתִי מִצּוֹתַי חֻקוֹתַי וְתוֹרָתִי:

[214
בראשית
27:8]

Ond yn aw2 fy m2ab gw2ando ar fy llais i, am y2 hynn a ozchymynnaf i ti.

וַעֲתָה בְּנֵי שְׁמַע בְּקוֹלִי לְאִשְׁרָא אֲנִי מְצִוֶּה אֹתְךָ:

Ai fam a ddywedodd w2tho ef, arnafi [y byddo] dy felldith fy m2b, yn vnic gw2ando ar fy llais, d2s, a d2wg i mi.

וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קָלְתָּךְ בְּנִי אֵךְ שָׁמַע בְּקֹלִי
וְלֵךְ קַח-לִי:

215

בראשית
27:13

Ond yn aw2 fy mab gw2ando ar fy llais, cyfot ti, ff2 rhagot at Laban fy m2awd i Haran.

וַעֲתָה בְנִי שָׁמַע בְּקֹלִי וְקוּם בְּרַח-לְךָ אֶל-לָבָן
אָחִי חָרָה:

216

בראשית
27:43

Yna Rahel a ddywedodd Duw am barn-odd fi, ac a w2andawodd hefyd ar fy llais, ac a roddodd i mi f2b: am hynny hi a alwodd ei enw ef Dan.

וַתֹּאמֶר רַחֵל דְּגַנִּי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקֹלִי
וַיִּתְּנֵנִי בֶן עַל-כֵּן קָרָאתָ שְׁמוֹ דָּן:

217

בראשית
30:6

Yna Mofes a atebodd, ac a ddywedodd, etto wele ni ch2edant i mi ac ni w2andawant ar fy llais: onid dywedant nid ymgdangofodd y2 Arglwydd i ti.

וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא-יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ
בְּקֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא-נִרְאָה אֱלֹהִים יְהוָה:

218

שמות
4:1

A dywedodd Pharao, pwy [yw]'r Arglwydd fell (*sic*) y gw2andawn i ar ei lais, i ollwng Ifrael ymmaith': [...]

וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקֹלֹו
לְשַׁלַּח אֶת-יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת-יְהוָה וְגַם
אֶת-יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:

219

שמות
5:2

Gw2ando ar fy llais yn aw2, mi a'th gyngho2af â bydd Duw gyd a thi: [...]

עֲתָה שָׁמַע בְּקֹלִי אֵינְעֶצֶךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ
הִיָּה אִתָּה לְעַם מוֹל הָאֱלֹהִים וְהִבַּאת אִתָּה
אֶת-הַדְּבָרִים אֲלֵהֶאֱלֹהִים:

220

שמות
18:19

Yn aw2 gan hynny os gan w2ando y gw2andewch ar fy llais, a chadw fyng-hyfammod: byddwch yn dlws cuach gennifi na'r holl bobloedd, canys eiddo fi y2 holl fyd.

וַעֲתָה אִם-שָׁמַעְתֶּם תִּשְׁמְעוּ בְּקֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם
אֶת-בְּרִיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל-הָעַמִּים כִּי-לִי
כָּל-הָאָרֶץ:

221

שמות
19:5

Gwilia rhagddo, a gw2ando ar ei lais ef, na chyffroa ef: canys ni ddiodef efe eich anwiredd o blegit [y mae] fy enw ynndo ef.

הַשְּׁמֵר מִפְּגִיזוֹ וּשְׁמַע בְּקֹלוֹ אֶל-תִּמְרָ בּוֹ כִּי לֹא
יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ:

222

שמות
23:21

223
[שמות
23:22]

Os gan wzando y gwzandewi ar ei lais ef, a gwneuthur cwbl a lefarwyf, mi a fyddaf elyn i'th elynion, ac a wŷthwyneba dy wŷthwyneb-wy?

כִּי אִם־שָׁמַעַתְּ תִשְׁמַעַתְּ בְּקוֹלִי וְעָשִׂיתָ כְּלֵ אֲשֶׁר אֶדְבַר וְאֵיבַתְּ לִי אֶת־אֵיבֵיךָ וְצַרְתִּי אֶת־צַרְרֵיךָ:

224
[במדבר
14:22]

Canys yz holl ddyinion y rhai a welfant fyng-ogoniant am harwyddion y rhai a wneuthum yn yz Aipht, ac yn y diffaethwch, ac a'm temptiafant fi y ddeng-waith hyn, ac ni wzandawfant ar fy llais.

כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים הָרְאִים אֶת־כַּבְּדִי וְאֶת־אֶתְתִּי אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבְמִדְבָר וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשֹׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמַעוּ בְּקוֹלִי:

225
[במדבר
21:3]

A gwzandawodd yz Arglwydd ar lais Ifrael, ac a roddodd y Cananaid [yn ei law] ef, [...]

וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת־הַכְּנַעֲנִי וַיַּחַרֵם אֶתְהֵם וְאֶת־עַרְיָהֶם וַיִּקְרָא שְׁם־הַמָּקוֹם חַרְמָה:

226
[דברים
1:45]

Yna y dychwelafoch ac yz wylafoch ger b2on yz Arglwydd, ond ni wzandawodd yz Arglwydd ar eich llef, ac ni roddes gluft i chwi.

וַתֵּשְׁבוּ וַתִּבְכוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה בְּקוֹלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם:

227
[דברים
4:30]

Pan gyfyngo arnat, a digwyddo 'r holl bethau hyn i ti yn y dyddiau, diweddaf, a dychwelyd o honot at yz Arglwydd dy Dduw, a gwzando o honot ar ei lais ef:

בְּצַר לְךָ וּמְצֹאוֹךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְשַׁבְתָּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי:

228
[דברים
8:20]

Fel y cenedloedd y rhai y mae 'r Arglwydd ar eu difetha o'ch blaen chwi: felly y difethir chwithau, am na wzandawfoch ar lais yz Arglwydd eich Duw.

כַּגֹּזִים אֲשֶׁר יְהוָה מֵאַבְיָד מִפְּנִיכֶם כֵּן תֵּאבְדוּן עַקֵּב לֹא תִשְׁמַעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

229
[דברים
9:23]

A phan anfonodd yz Arglwydd chwi o Cades Barnea, gan ddywedyd: ewch i fynu a gozefcynnwch y tîr, yz hwn a roddais i chwi, yna yz anufyddhafoch air yz Arglwydd eich Duw: ni chzedafoch hefyd iddo, ac ni wzandawfoch ar ei lais ef.

וּבְשַׁלַּח יְהוָה אֶתְכֶם מִקֵּדֶשׁ בְּרִנֵּעַ לֵאמֹר עֲלוּ וְרָשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וַתִּמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא הֶאֱמַנְתֶּם לִי וְלֹא שָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלִי:

Ar ôl y2 Arglwydd eich Duw y2 ewch, ac ef a ofnwch, ei o2chymynnion ef hefyd a gedwch, ac ar ei lais ef y gw2andewch: [...]

אֲחֲרַי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכוּ וְאַתּוֹ תִירָאוּ
וְאַת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּבְקוֹלִי תִשְׁמָעוּ וְאַתּוֹ
תַעֲבֹדוּ וְכוּ תִדְבְּקוּן:

230

[דברים
*13:5]

Tra y gw2andewch ar lais y2 Arglwydd dy Dduw, gan gadw ei holl o2chymynnion ef, [...]

כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹלִי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לִשְׁמֹר
אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם
לַעֲשׂוֹת הִישָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ:

231

[דברים
13:19]

Yn unic os gan w2ando y gw2andewi ar lais y2 Arglwydd dy Dduw, gan gadw [a] gwneuthur y2 holl o2chymynnion ymma y rhai y2 ydwyfi yn eu go2chymyn i ti heddyw.

רַק אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע בְּקוֹלִי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ
לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמְצַוָּה הַזֹּאת אֲשֶׁר
אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם:

232

[דברים
15:5]

Ond o bydd i ŵr fab cyndyn, ac anufydd heb iddo w2ando a'r (*sic*) lais ei dâd, nac ar lais ei fam: a phan geryddant ef ni wzendu arnynt.

כִּי־יְהִי לְאִישׁ בֶּן־סוֹרֵר וּמוֹרֵה אִינְנוּ שָׁמַע
בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמָע
אֵלֵיהֶם:

233

[דברים
21:18]

A dywedant w2th henuriaid ei ddinas ef, ein mab hwn fydd gyndyn, ac anufydd heb iddo w2ando ar ein llais, glw2th a meddwyn [yw efe.]

וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֵה אִינְנוּ
שָׁמַע בְּקוֹלֵנוּ זֹלָל וְסָבָא:

234

[דברים
21:20]

Ni fwytteais o honaw yn fyng-alar, ac ni ddygym ymmaith o honaw mewn halogedigaeth, ac ni roddais o honaw tros y marw: gw2andewais ar lais y2 Arglwydd fy Nuw, gwneuthum yn ôl y2 hyn oll a o2chymynnaift i mi.

לֹא־אֶכְלָתִי בְּאֵי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ
בְּטָמָא וְלֹא־נִתְתִי מִמֶּנּוּ לְמַת שְׁמַעְתִּי בְּקוֹלִי
יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתַנִּי:

235

[דברים
26:14]

Mawzygaift y2 Arglwydd heddyw i fod yn Dduw i ti, ac i rodio [o honot] yn ei ffydd ef, ac i gadw ei ddeddfau, ai o2chymynnion, ai farnedigaethau, ac i w2ando ar ei lais ef.

אֶת־יְהוָה הָאֲמַרְתָּ הַיּוֹם לְהִיְוֹת לִךָ לְאֱלֹהִים
וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו
וּלְשָׁמַע בְּקוֹלִי:

236

[דברים
26:17]

- [237]
[דברים 27:10] Gwzando gan hynny ar lais y2 Arglwydd dy Dduw, a gwna ei o2chymynnion ef, ai ddeddfau y rhai 'r wyfi yn eu go2chymyn i ti heddyw. וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקֹּיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם:
- [238]
[דברים 28:1] Ac os gan wzando y gwzandewi ar lais y2 Arglwydd dy Dduw, gan gadw [a] gwneuthur ei holl o2chymynnion ef, [...] והֲיָה אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר לְעִשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם וּנְתַנֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲלֶיךָ עַל כָּל־גְּוֵי הָאָרֶץ:
- [239]
[דברים 28:2] A'r holl fendithion hyn a ddeuant arnat, ac a'th oddiweddant, os gwzandewi ar lais y2 Arglwydd dy Dduw. וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיִגְךָ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
- [240]
[דברים 28:15] A bydd, oni wzandewi ar lais y2 Arglwydd dy Dduw, [...] y daw arnat y2 holl felldithion hyn, ac a'th oddiweddant. והֲיָה אִם־לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר לְעִשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיִגְךָ:
- [241]
[דברים 28:45] A'r holl feldithion hyn a ddeuant arnat, ac a'th erlidiant, ac a'th oddiweddant, byd onith ddiniftrir: am na wzandewaiſt ar lais y2 Arglwydd dy Dduw, [...] וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וּרְדַפּוּךָ וְהִשְׁיִגְךָ עַד הַשְּׁמַדָּה כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךָ:
- [242]
[דברים 28:62] Felly chwi a adewir yn y??chydig bobl, lle y2 oeddech fel fêr y nefoedd o luofogrwydd: o herwydd na wzandewaiſt ar lais y2 Arglwydd dy Dduw. וּנְשַׂאֲרַתֶּם בְּמַתִּי מֵעַט תַּחַת אֲשֶׁר הָיִיתֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֵב כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
- [243]
[דברים 30:2] A dychwelyd o honot at y2 Arglwydd dy Dduw, a gwzando o honot ar ei lais ef [...] וְשִׁבַּתְּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי כָּל אֲשֶׁר־אָנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם אַתָּה וּבְנֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:
- [244]
[דברים 30:8] Tithe a ddychweli, ac a wzandewi ar lais y2 Arglwydd, [...] וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַעֲשִׂיתָ אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם:

Os gwzandewi ar lais yz Arglwydd dy Dduw, [...]

כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחִקְתָּיו הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:

245
[דברים 30:10]

Gan garu'r Arglwydd dy Dduw, gan w2ando ar ei lais ef, a chan lynu w2tho ef: [...]

לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׂמְעַת בְּקוֹלוֹ וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי הוּא חַיִּיךָ וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְתַת לָהֶם:

246
[דברים 30:20]

אל- 3.1.2

Dywedodd hefyd angel yz Arglwydd w2thi hi, wele di yn feichiog, a thi a ef-cozi ar fâb, ac a elwi ei enw ef Ifmael: canys yz Arglwydd a glybu dy gyftudd di.

וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאֱדָ יְהוָה הִנֵּה הָרָה וְיִלְדֶּתָ בֵּן וְקָרָאת שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל כִּי־שָׁמַע יְהוָה אֶל־עֲנִיךָ:

247
[בראשית 16:11]

Yna Duw a w2adawodd ar lais y llangc, ac angel Duw a alwodd ar Agar o'2 nefoedd, ac a ddywedodd w2thi, beth [a ddarfu] i ti Agar': nac ofna, o herwydd Duw a w2andawodd ar lais y llangc o'2 lle y mai efe.

וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־קוֹל הַנְּעִר וַיִּקְרָא מִלֶּאֱדָ אֱלֹהִים אֶל־הַגֵּר מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מַה־לָּךְ הַגֵּר אֶל־תִּירָאִי כִּי־שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל־קוֹל הַנְּעִר בְּאֶשֶׁר הוּא־שָׂם:

248
[בראשית 21:17]

Felly Abzaham a w2andawodd ar Eph2on, a phwyfodd Abzaham i Eph2on yz arian y rhai a ddywedafe efe lle y clybu meibion Heth: pedwar-cant ficl o arian cymmeradwy ym???mhlith marchnad-wy2.

וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־עֲפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֲפְרוֹן אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר בְּאָזְנוֹ בְּנִיחַת אַרְבַּע מֵאוֹת שְׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסַּחֵר:

249
[בראשית 23:16]

A gw2ando o Jacob ar ei dad, ac ar ei fam, ai fyned i Mefopotamia:

וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פְּדִנָה אֲרָם:

250
[בראשית 28:7]

A Duw a w2andawodd ar Lea, a hi a fe-ichiogodd, ac a ymddûg y pummed mâb i Jacob.

וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־לֵאָה וַתַּהַר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן חַמִּישִׁי:

251
[בראשית 30:17]

252
בראשית
30:22

Yna y cofiodd Duw Rahel, a Duw a wzandawodd arni, ac a agozodd ei chzôth hi.

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִי אֶת־רַחֵל וַיִּפְתַּח אֶת־רַחֵמָהּ:

253
בראשית
34:17

Ond oni wzandewch arnom ni i gael o honoch eich enwaedu, yna y cymmerwn ein merch, ac a awn ymmaith.

וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ אֵלֵינוּ לְהַמּוֹל וְלִקְחָנוּ אֶת־בָּתְּנֵנוּ וְהִלְכָנוּ:

254
בראשית
34:24

Yna ar Hemoz, ac ar Sichem ei fab ef y gwzandawodd pawb a'r a oeddynt yn dyfod allan o bozth ei ddinas ef: ac enwaedwyd pôb gwzaw [fef] y rhai oll a'r a oeddynt yn dyfod allan o bozth ei ddinas ef.

וַיִּשְׁמָעוּ אֶל־חֲמוֹר וְאֶל־שָׁכֵם בְּנוֹ כָּל־יִצְחָק שְׁעַר עִירוֹ וַיִּמְלֹוּ כָּל־זָכָר כָּל־יִצְחָק שְׁעַר עִירוֹ:

255
בראשית
39:10

Ac fel yz oedd hi yn dywedyd w2th Joseph beunÿdd, ac yntef heb wzando arni hi, i ozwedd yn ei hymyl hi, gan fod gyd a hi.

וַיְהִי כַּדְבָּרָה אֶל־יוֹסֵף יוֹם | יוֹם וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִי לְשָׁכַב אֶצְלָהּ לְהֵיוֹת עִמָּהּ:

256
בראשית
49:2

Ymgefclwch, a chlywch meibion Jacob: ie gwzandewch ar Ifrael eich tâd.

הַקְּבֹצוּ וּשְׁמָעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וּשְׁמָעוּ אֶל־יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם:

257
שמות
6:9

A Mofes a lefarodd felly w2th feibion Ifrael: ond ni wzandawfant ar Mofes, gan gyfyngdza yfzzyd, a chan y gaethiwed galed.

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּן אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמָעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקְּצֶר רוּחַ וּמִעֲבֹדָה קָשָׁה:

258
שמות
6:12

A Mofes a lefarodd ger bzon yz Arglwydd gan ddywedydd: wele meibion Ifrael ni wzandawfant arnaf, a pha fodd i'm gwzandawe Pharao, a minne yn ddi-enwaededic o wefufaw (*sic*).

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־שָׁמָעוּ אֵלַי וְאֵיךְ יִשְׁמַעֵנִי פִּרְעֹה וְאֲנִי עֶרְל שְׂפָתַיִם:

259
שמות
6:30

A dywedodd Mofes ger bzon yz Arglwydd: wele fi yn ddi-enwaededic o wefufau, a pha fodd y gwzendu Pharao arnaf 'i

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׂפָתַיִם וְאֵיךְ יִשְׁמָע אֵלַי פִּרְעֹה:

Ond ni <u>wzendu</u> Pharao arnoch, yna y rhoddaf fy llaw ar y2 Aipht: [...]	וְלֹא־יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פְּרֹעָה וְנִתְתִּי אֶת־יָדֵי בְּמִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־צְבֹאתַי אֶת־עַמִּי בְּנִי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשַׁפְטִים גְּדֹלִים:	260	[שמות 7:4]
Er hynny calon Pharao a galedodd fel na <u>wzandawe</u> arnynt hwy: megis y llefarafe y2 Arglwydd.	וַיַּחְזֹק לֵב פְּרֹעָה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:	261	[שמות 7:13]
A fwyn-wy2 y2 Aipht a wnaethant y cyffelyb d2wy eu fwynion: a chaledodd calon Pharao, ac ni <u>wzandawodd</u> arnynt megis y llefarafe'r Arglwydd.	וַיַּעֲשׂוּ־כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיָהֶם וַיַּחְזֹק לֵב־פְּרֹעָה וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:	262	[שמות 7:22]
Pan welodd Pharao fod feibiant [iddo,] yna y caledodd ei galon, ac ni <u>wzandawodd</u> arnynt: megis y llefarafe'r Arglwydd.	וַיֵּרָא פְּרֹעָה כִּי הִיתָה הַרְוָחָה וְהִכְבֵּד אֶת־לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:	263	[שמות *8:11]
Yna y fwyn-wy2 a ddywedafant w2th Pharao, b2ys Duw [yw] hyn: etto caledafe calon Pharao fel na <u>wzandawe</u> arnynt, megis y llefarafe'r Arglwydd.	וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֶל־פְּרֹעָה אַצְבַּע אֱלֹהִים הוּא וַיַּחְזֹק לֵב־פְּרֹעָה וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:	264	[שמות *8:15]
Er hynny'r Arglwydd a galedafe galon Pharao fel na <u>wzandawe</u> arnynt: megis y llefarafe y2 Arglwydd w2th Mofes.	וַיַּחְזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרֹעָה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה:	265	[שמות 9:12]
A dywedodd y2 Arglwydd w2th Mofes, ni <u>wzendu</u> Pharao arnoch: fel y2 amlhaer fy rhyfeddodau yng-wlad y2 Aipht.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֹא־יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פְּרֹעָה לִמְעַן רְבוּת מוֹפְתָי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	266	[שמות 11:9]
Er hynny ni <u>wzandawfant</u> ar Mofes onid gado a wnaeth rhai o honaw hyd y bo2au, ac efe a fagodd b2yfed ac a dd2ewodd: [...]	וְלֹא־שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיּוֹתְרוּ אַנְשִׁים מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר וַיִּרְם תּוֹלְעִים וַיִּבְאֵשׁ וַיִּקְצֹף עַלֵּהֶם מֹשֶׁה:	267	[שמות 16:20]

[268
דברים
3:26]

Ond y2 Arglwydd a ddigiafe w2athif o'ch plegit chwi, ac ni w2andawodd arnaf, [...]

וַיִּתְעַבֵּר יְהוָה בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רַב־לֵד אֶל־תּוֹסֵף דְּבַר אֵלַי
עוֹד בַּדְּבַר הַזֶּה:

[269
דברים
4:1]

Bellach gan hynny ô Ifrael gw2ando ar y deddfau, ac ar y barnedigaethau, [...]

וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל שָׁמַע אֶל־הַחֲקוּיִם
וְאֶל־הַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם
לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּחְיוּ וּבִאתֶם וַיִּרְשַׁתֶּם
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם
נָתַן לָכֶם:

[270
דברים
9:19]

Canys ofnais rhac y fo2riant, a'r dîg d2wy y rhai y digiodd y2 Arglwydd w2athych i'ch diniftrio chwi: etto gw2andawodd y2 Arglwydd arnaf y waith honno hefyd.

כִּי יָגִדְתִּי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר קִצַּף יְהוָה
עָלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם
בַּפֶּעַם הַהוּא:

[271
דברים
10:10]

Ac mi a arhoais yn y mynydd ddeugain nhiw2nod, a deugain nhos fel y dyddiau cyntaf: a gw2andawodd y2 Arglwydd arnaf y waith hon hefyd, ni ewyllyffiodd y2 Arglwydd dy ddifetha di.

וְאָנֹכִי עַמְדֹתִי בְּהָר כִּימִים הָרְאִישׁוֹנִים אַרְבָּעִים
יּוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם
הַהוּא לֹא־אָבָה יְהוָה הַשְׁחִיתָדְךָ:

[272
דברים
11:13]

A bydd os gan w2ando y gw2andewch ar fyng-ozchymynnion y rhai y2 ydwyf yn eu go2chymyn i chwi heddyw, gan garu 'r Arglwydd eich Duw, a chan ei wafanaethu a'ch holl galon, ac a'ch holl enaid:

וְהָיָה אִם־שָׁמַעְתֶּם תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי
מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאֵהָבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וּלְעֵבְדוֹ בְּכָל־לִבְבְּכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם:

[273
דברים
11:27]

Bendith, os gw2andewch ar ozchymynnion y2 Arglwydd eich Duw, [...]

אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם:

[274
דברים
11:28]

A melldith, oni w2andewch ar ozchymynnion y2 Arglwydd eich Duw: [...]

וְהַקְלָלָה אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וְסָרְתֶם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֶתְכֶם הַיּוֹם לְלַכֵּת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים אֲשֶׁר
לֹא־יְדַעְתֶּם:

Na <u>wzando</u> ar eiriau y p2ophwyd hwnnw, neu ar y bzeddwydudd bzeuddwyd hwnnw, [...]	לֹא תִשְׁמַע אֶל־דְּבָרֵי הַנְּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חֹלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מִנְטָה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לְדַעַת הִישָׁכֶם אֶהְבִּים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לִבְבְּכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם:	275 [דברים *13:4]
Na fydd fodlon iddo, ac na <u>wzando</u> arno, ac nac arbeded dy lygad ef, ac nac eiriach [ef,] ac na chela arno.	לֹא־תֵאבֶה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא־תַחֲזוּס עֵינֶיךָ עָלָיו וְלֹא־תַחְמַל וְלֹא־תִכְסֶה עָלָיו:	276 [דברים *13:9]
A'r gŵr yz hwn a wnêl mewn rhyfyg, heb <u>wzando</u> ar yz offeiriad [...]	וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְּזִדּוֹן לְבַלְתִּי שָׁמַע אֶל־הַפֶּהז הַעֲמֹד לְשֹׁרֵת שֵׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיךָ אוֹ אֶל־הַשֹּׁפֵט וּמַת הָאִישׁ הַהוּא וּבַעֲרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל:	277 [דברים 17:12]
Canys y cenedloedd hyn, y rhai 'r yd-wyt ti yn eu gozefcyn a <u>wzandawant</u> ar blanedyddion, ac ar ddewiniaid: [...]	כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מַעַנְנִים וְאֶל־קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן גִּתָּן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	278 [דברים 18:14]
Yz Arglwydd dy Dduw a gyfyd i ti o'th blith dy hun, o'th frodyz dy hun b2ophwyd megis fynne: arno ef y <u>gwzandewch</u> .	נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כְּמִנִּי יָקִים לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן:	279 [דברים 18:15]
A phwy bynnac ni <u>wzandawo</u> ar fyng-eiriau y rhai a lefaro efe yn fy enw, myfi [ai] gofynnaf ganddo.	וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁמִי אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ מֵעַמּוֹ:	280 [דברים 18:19]
Ond o bydd i ŵr fab cyndyn, ac anufydd heb iddo <u>wzando</u> a'r (<i>sic</i>) <u>lais ei dâd</u> , nac ar <u>lais ei fam</u> : a phan geryddant ef ni <u>wzendu</u> arnynt.	כִּי־יְהִיָּה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹזֵה אֵינְנוּ שֹׁמְעֵ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:	281 [דברים 21:18]
Etto'r Arglwydd dy Dduw ni fynnodd <u>wzando</u> ar Balaam, onid trôdd yz Arglwydd dy Dduw y felldith yn fendith it: canys hoffodd yz Arglwydd dy Dduw dy di.	וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמַע אֶל־בִּלְעָם וַיַּהַפְדֵּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת־הַקֶּלְלָה לְבָרְכָה כִּי אֶהְבֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	282 [דברים *23:6]

283
[דברים
28:13]

A'r Arglwydd a'th rydd di yn ben, ac nid yn gynffon, hefyd ti a fyddi yn vchaf yn vnuc ac nid yn ifaf, os gwzandewi ar o2chymynnion y2 Arglwydd dy Duw y rhai 'r ydwyfi yn gozchymyn it heddyw [eu] cadw, ai gwneuthur.

וַיִּתְּנֵךְ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהָיִיתָ רֶק לְמַעַלָּה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמַע אֶל־מִצְוֹתַי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֹתַי הַיּוֹם לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת:

284
[דברים
34:9]

A Jofuah mab Nun [ydoedd] gyflawn o yfpy2d (*sic*) doethineb, o herwydd Mofes a roddafe ei ddwylo arno: a meibion Ifrael a w2andawfant arno, ac a wnaethant fel y gozchymynnafe 'r Arglwydd w2th Mofes.

וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן מְלֵא רֹחַ חֲכָמָה כִּי־סִמַּךְ מֹשֶׁה אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

-ל

3.1.3

285
[בראשית
3:17]

Hefyd w2th Adda y dywedodd, am w2ando o honot ar lais dy w2aig, a bwytta o'2 p2enn am y2 hwn y gozchymynnafwn i ti gan ddywedyd, na fwytta o honaw: melldigedic [fydd] y ddaiar o'th achos di, a th2wy lafur y bwyttei o honi holl ddyddiau dy enioes.

וְלָאָדָם אָמַר כִּי־שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ וַתֹּאכַל מִזֶּה־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אַרְוֶהָ הַאֲדָמָה בְּעֵבֹרְךָ בְּעֵצָבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

286
[בראשית
16:2]

Yna y dywedodd Sarai w2th Ab2am, wele yn aw2, y2 Aglwydd a lluddiodd i mi blanta: Dos attolwg at fy llaw fo2wyn, fe alle y ceir i mi blant o honi hi, ac Ab2am a w2andawodd ar lais Sarai.

וַתֹּאמֶר שָׂרַי אֶל־אַבְרָם הִנֵּה־נָא עֲצַרְנִי יְהוָה מִלֵּדֶת בְּאֵנָּה אֶל־שִׁפְחָתִי אוּלַי אֲבָנָה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שָׂרַי:

287
[שמות
3:18]

Felly y gw2andawant ar dy lais: ac y deui di a henuriaid Ifrael at frenin y2 Aipht ac y dywedwch w2tho, [...]

וַיִּשְׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וּבָאתָ אִתָּהּ וְזָקַנִי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתָּם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִים נִקְרָה עָלֵינוּ וְעַתָּה גֹלְכֵה־נָא דָרְדָּךְ שְׁלֶשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:

A bydd oni chzedant i ti, ac oni wzandawant ar lais y2 arwydd cyntaf: etto y credant i lais y2 ail arwydd.

וְהָיָה אִם-לֹא יֵאֱמִינוּ לְךָ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקַל הָאֵת
הָרֵאשׁוֹן וְהֵאֱמִינוּ לְקַל הָאֵת הָאַחֲרוֹן:

288

[שמות
4:8]

Ac oni chzedant hefyd i'r ddau arwydd hyn, ac oni wzandawant ar dy lais, yna cymmer o ddwfr y2 afon a thywallt ar y fych-dir: [...]

וְהָיָה אִם-לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשְׁנֵי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה
וְלֹא יִשְׁמְעוּן לְקַלְךָ וְלִקְחַתְּ מִמִּימַי הַיָּאֵר
וְשִׁפְכַתְּ הַיְבֵשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח
מִן-הַיָּאֵר וְהָיוּ לְדָם בַּיְבֵשֶׁת:

289

[שמות
4:9]

Ac a addyweddod, os gan wzando y gw=randewi di ar lais y2 Arglwydd dy Dduw, ac os gwnei di y2 hyn a fyddo inion yn ei olwg ef, a rhoddi cluft iw ozychymynnion ef, a chadw ei holl ddeddfau ef: ni roddaf arnat un o'2 clefydau y rhai a roddais ar y2 Aiphtiaid, o herwydd myfi [ydwyf] y2 Arglwydd di iachawdur.

וַיֹּאמֶר אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְהֵיטֵר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשִׁמְרַתָּ
כָּל-חֻקָּיו כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם
לֹא-אֶשִׂים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפְּאֵךְ:

290

[שמות
15:26]

A Mofes a wzandawodd ar lais ei chwegrwn: ac a wnaeth y2 hyn oll a ddywedodd efe.

וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֲתָנוּ וַיַּעַשׂ כֹּל אֲשֶׁר אָמַר:

291

[שמות
18:24]

Ond os chwi ni wzandewch arnaf, ac ni nnewch y2 holl ozychymynnion hynn.

וְאִם-לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל-הַמִּצְוֹת
הָאֵלֶּה:

292

[ויקרא
26:14]

Ac os er hyn ni wzandewch arnaf, yna y chwanega eich cofpi chwi faith mwy am eich pechodau.

וְאִם-עַד-אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וַיִּסְפַּתִּי לְיִסְרָה
אֶתְכֶם שִׁבַע עַל-חַטָּאתֵיכֶם:

293

[ויקרא
26:18]

Ac os rhodiwch yng-wrthwyneb imi ac ni fyynnwch wzando arnaf fi, yna chwane-gaf bla faith mwy arnoch yn ol eich pechodau.

וְאִם-תִּלְכּוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵאבְדוּ לְשִׁמְעַתִּי
וַיִּסְפַּתִּי עֲלֵיכֶם מִכָּה שִׁבַּע כְּחַטָּאתֵיכֶם:

294

[ויקרא
26:21]

Ac os er hyn ni wzandewch arnaf, ond rhodio yn fy erbyn.

וְאִם-בְּזָאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי:

295

[ויקרא
26:27]

1. **BARRI, Nimrod**, 'Giving up neutralization', *Cahiers Ferdinand de Saussure*, 33 (1979) 7–20.
2. **DAVIES, Thomas Witton**, *Beibl Esgob Morgan a'r Beibl Hebraeg*, (1916).
3. **EDWARDS, Richard Tudor**, *William Morgan: the story of how he took up his pen in the remote village of Llanrhaiadr ym Mochnant and — defying those who were set against him — performed the monumental task of translating the Bible into Welsh thus changing the course of Welsh history and preserving the language forever those who were set against him — performed the monumental task of translating the Bible into Welsh thus changing the course of Welsh history and preserving the language forever*, (Rhuthun, Cymru: John Jones, 1968).
4. **FOWKES, Robert A.**, 'The "Standard" Welsh of the 1588 Bible', *Language Sciences*, 15 (1993):2 141–153.
5. **GOLDENBERG, G.**, 'Tautological Infinitive', *Israel Oriental Studies*, 1 (1971) 36–85.
6. **GOLDENBERG, Gideon**, 'On Direct Speech and the Hebrew Bible', in: **JONGELING, K., MURRE-VAN DEN BERG, H. L. and VAN ROMPAY, L.**, editors, *Studies in Hebrew and Aramaic Syntax: presented to Professor J. Hoftijzer on the occasion of his sixty-fifth birthday*, (Leiden: E. J. Brill, 1991), *Studies in Semitic Languages and Linguistics* 17, ISBN 978 90 04 09520 5 79–96.
7. **GPC**, *Geiriadur Prifysgol Cymru*, (Gwasg Prifysgol Cymru, 1967–2001).
8. **HJELMSLEV, Louis**, *Prolegomena to a Theory of Language*, trans. by Whitfield, Francis J. 2nd edition. (Madison, Milwaukee and London: University Of Wisconsin Press, 1969).
9. — *Language: an introduction*, trans. by Whitfield, Francis J. (Madison, Milwaukee and London: University Of Wisconsin Press, 1970).

-
10. **JONGELING, Karl**, *Comparing Welsh and Hebrew*, Volume 81, CNWS Publications, (Leiden: CNWS, Leiden University, 2000), ISBN 90-5789-032-1.
11. **LEVI, Thomas**, *Hanes y Bibl Cymraeg*, (1876) [⟨URL: http://kimkat.org/amryw/1_testunau/sion_prys_072_hanes_y_bibl_cymraeg_2176k.htm⟩](http://kimkat.org/amryw/1_testunau/sion_prys_072_hanes_y_bibl_cymraeg_2176k.htm).
12. **LEVÝ, Jiří**, 'Translation as a Decision Process', in: *To Honor Roman Jakobson: Essays on the Occasion of his Seventieth Birthday*, (The Hague: Mouton, 1967), *Janua linguarum* 32 1171-1182.
13. **MORGAN, Prys**, *Beibl i Gymru*, (Gwasg Cambria / Pwyllgor Dathlu Pedwarcanmlwyddiant Cyfieithu'r Beibl, 1988) [⟨URL: http://www.llgc.org.uk/big/index_c.htm⟩](http://www.llgc.org.uk/big/index_c.htm).
14. **MORGAN, William**, *Y Beibl Cysegr-Lan. Sef yr Hen Destament, a'r Newydd*, (London: Christopher Barker, 1588) [⟨URL: http://digidol.llgc.org.uk/METS/BWM00001/beibl⟩](http://digidol.llgc.org.uk/METS/BWM00001/beibl).
15. — *Y Bibl Cyssegr-Lan. Sef yr Hen Destament a'r Newydd*, (London: Bonham Norton a Iohn Bill, 1620) [⟨URL: http://gateway.proquest.com/openurl?ctx_ver=Z39.88-2003&res_id=xri:eebo&rft_id=xri:eebo:citation:99857238⟩](http://gateway.proquest.com/openurl?ctx_ver=Z39.88-2003&res_id=xri:eebo&rft_id=xri:eebo:citation:99857238).
16. — *Y Beibl Cysegr-Lân: sef yr Hen Destament a'r Newydd (beibl 1620)*, (Llundain: Y Gymdeithas Feiblaidd Frytanaidd a Thramor, 1955).
17. **POLOTSKY, Hans Jakob**, 'Egyptian Tenses', *The Israel Academy of Sciences and Humanities* 2 Feb. (1965):5.
18. — 'A Note on the Sequential Verb-Form in Ramesside Egyptian and Biblical Hebrew', in: **ISRAELIT-GROLL, Sarah**, editor, *Pharaonic Egypt, the Bible and Christianity*, (Jerusalem: Magnes, 1985).
19. **ROSÉN, Haiim B.**, 'The Jerusalem School of Linguistics and the Prague School', in: **SWIGGERS, Pierre**, editor, *Haiim B. Rosén: bio-bibliographical sketch*, Volume 8 (N.S.), (Leuven: Peeters, 2005), ISBN 90-429-1695-8.
20. **SAUSSURE, Ferdinand de; BALLY, Charles** and **SECHEHAYE, Albert**, editors, *Course in General Linguistics*, trans. by Harris, Roy (Open Court, 1983), ISBN 0-8126-9023-0.

21. **SHISHA-HALEVY, Ariel**, 'The "tautological infinitive" in Coptic: a structural examination', *Journal of Coptic Studies*, 1 (1990) 99–127.
22. — 'Celtic Syntax, Egyptian-Coptic Syntax', in: *Das Alte Agypten und seine Nachbarn: Festschrift Helmut Satzinger*, (Krems: Österreichisches Literaturforum, 2003) 245–302.
23. **TOURY, Gideon**, *Descriptive Translation Studies and Beyond*, (Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1995).
24. **TRIER, Jost**, *Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes. Die Geschichte eines sprachlichen Feldes*, (Heidelberg, Winter 1931).
25. — 'Das sprachliche Feld. Eine Auseinandersetzung', *Neue Jahrbücher für Wissenschaft und Jugendbildung*, 10 (1934) 428–449.
26. **WATKINS, T. Arwyn**, *Jeithyddiaeth*, (Caerdydd: Gwasg Prifysgol Cymru, 1961).
27. **WLC**, *Westminster Leningrad Codex*, (URL: <http://www.tanach.us/Tanach.xml>).
28. **YADIN, Azzan**, 'qwl as Hypostasis in the Hebrew Bible', *Journal of Biblical Literature*, 122 (2003):4 601–626.
29. **ÉVEN-ŠOŠÁN, Avrahám**, *Konkordáncja Xadašá le Torá Nevi'ím u Xtuvím*, (Kirját-Séfer, 1977–1980).

עמוד-השער של תרגומו של מורגן, 1588

תחילת פרשת קרח, מעותק התנ"ך העברי ששימש את מורגן, עם הערות בכתב-ידו